

Arkeologisk rapport 2021:05
Ann-Marie Nordman, Susanne Haltiner Nordström,
Ådel Vestbö Franzén

Hedenstorps gamla bytomt

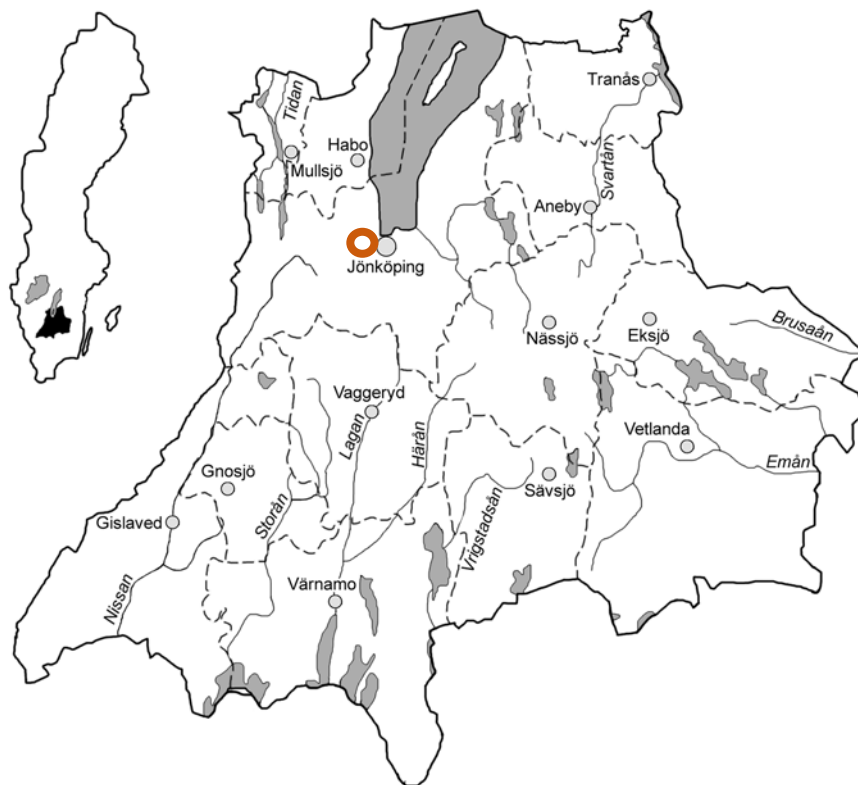
Arkeologisk för- och slutundersökning av bytomt, L1970:3096,
inför industrietablering, Sandseryds socken, Jönköpings kommun
och län

Arkeologisk rapport 2021:05
Ann-Marie Nordman, Susanne Haltiner Nordström,
Ådel Vestbö Franzén

Hedenstorps gamla bytomt

Arkeologisk för- och slutundersökning av bytomt,
L1970:3096, inför industrietablering, Sandseryds socken,
Jönköpings kommun och län

Jönköpings läns museums dnr: 2017-239, 2018-031
Länsstyrelsens dnr: 431-7066-2017, 431-1286-2018

Rapport, foto och ritningar: Ann-Marie Nordman, Susanne Haltiner Nordström, Ådel V Franzén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>.

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd: Fastighetskartan © Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091. Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0) Spridningstillstånd för drönbilder med geografisk information: LM2021/006716.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2021

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning	7
Metod	7
Topografi	8
Fornlämnings- och kulturmiljö	8
Tidigare undersökningar	9
Arkiv- och kartanalys	9
Hedenstorp och Åsens gård	9
Kartorna över Åsen och Hedenstorp	13
Resultat	14
Förundersökningen Jlm dnr 2017-239	14
Undersökningen Jlm dnr 2018-031	15
Hus 9001 Bostadshus/Brygghus	17
Hus 9002 Kokhus	21
Hus 9003 Bostadshus eller bakstuga	23
Hus 9004	25
Hus 9005	27
Hus 9006 med metallhantverk	28
Hus 9007	29
Hus 9008	31
Avfallsplats 5110	32
Nedgrävning 5465	32
Naturlig svacka (7042) 7695	33
Nedgrävning 7101	33
Avfallsgrop 7112	34
Kolningsgrop 7034	34
Fyndmaterialet	35
Mynt	35
Knappar	36
Varför så många knappar?	37
Legeringar och järn	39
Keramik	39
Övriga fynd	41
Analys	42
Gårdarna på Hedenstorp	42
Slutord om de praktiska svårigheterna	43
Administrativa uppgifter	44
Referenser	45
Arkiv	45
Kartmaterial	45
Referenser på webben	46
Otryckta källor	46
Tryckta källor och litteratur	46

Bilagor

Bilaga 1.	Översiktsritningar.....	49
Bilaga 2.	Anläggningslista.....	53
Bilaga 3a.	Fyndlista förundersökningen FU 2017-239.....	57
Bilaga 3b.	Fyndlista slutundersökningen UN 2018-031.....	67
Bilaga 4.	Makroskopisk analys.....	77
Bilaga 5.	Vedartsanalys	81
Bilaga 6.	Resultat av ¹⁴ C datering.....	83

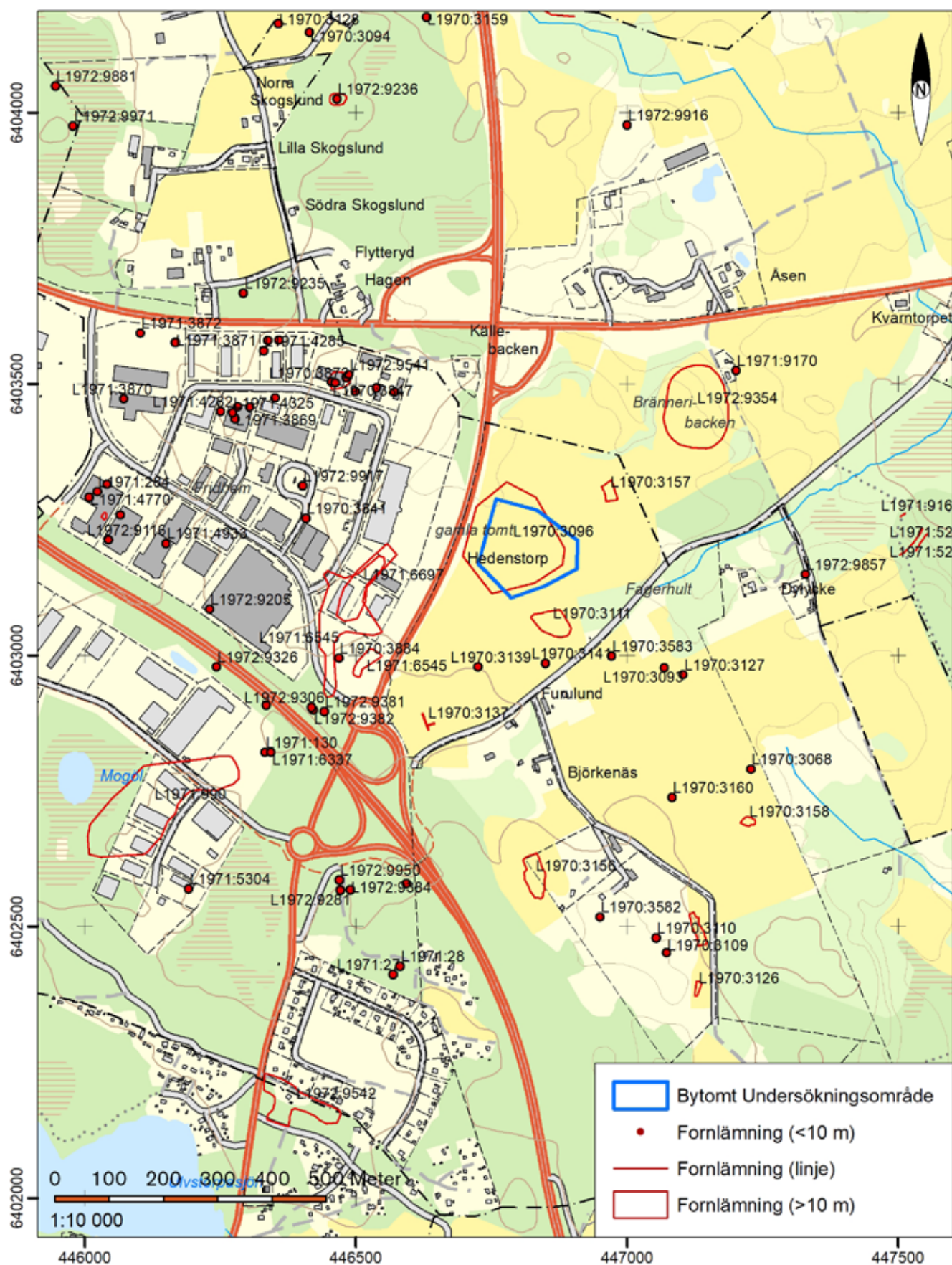
Sammanfattning

Inför planerad industrietablering på Hedenstorp Östra har för- och slutundersökningar genomförts på Hedenstorps gamla bytomt (L1970:3096). Byn finns belagd i kameralt material från 1345. Den äldsta kända kartan är den så kallade jordebokskartan från 1647 där byn består av två gårdar.

Undersökningarnas syfte var att dels åldersbestämma byn, dels studera byns organisation och ekonomi. Huslämningar efter bland annat flera bostadshus, bagarstuga och verkstad från 1600–1700-talen dokumenterades. Trots byns långa historia påträffades ytterst få medeltida spår varför byn bör ha flyttats till denna plats senast under 1600-talets första halva. Det medeltida läget för byn är inte känt.

Fyndmaterialet bestod av sedvanliga icke organiska material så som keramik, glas, metallverktyg, mynt och en stor mängd knappar. Mängden knappar anses anmärkningsvärd – 100 stycken – men någon säker förklaring till denna koncentration har vi inte. Ett alternativ är att en skräddare har bott på platsen. Skräddaren var i regel ansluten till skrået, betalade skatt och därmed bör han synts i socknens mantalslängder. Ingen skräddare uppges ha bott på Hedenstorp, varför den (hittills) enda förklaringen är att den eventuella skräddaren inte varit utsedd av socknen, utan kan ha varit en frilansande byskräddare.

Lämningarna är dokumenterade och borttagna.

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartans blad 64E 0e SO. Skala 1:10 000. Undersökningsområdet markerat med blått.

Inledning

Jönköpings kommun planerar att utöka Hedenstorp's industriområde inom bland annat den aktuella fastigheten Hedenstorp 2:1 där husgrunder och kulturlager från tidigmodern tid påträffades vid en arkeologisk utredning 2015. Vid den arkeologiska förundersökningen 2017 kunde tre husgrunder avgränsas. Bland annat påträffades ett 40-tal mynt med äldsta datering till 1630-tal.

Länsstyrelsen beslutade sedan om en arkeologisk undersökning inom bytomten. Undersökningen som genomfördes hösten 2018 omfattade 22 300 m².

Beställare var Jönköpings kommun, Tekniska kontoret, Mark och exploatering. Fältansvarig var Ann-Marie Nordman, Jönköpings läns museum. Ann-Marie Nordman har varit huvudansvarig för rapportarbetet. Ådel Vestbö Franzén och Susanne Haltiner Nordström har bidragit med kart- och arkivanalyser, fyndbearbetning och tolkning av dokumentationsmaterialet.

Rapporten omfattar både för- och slutundersökningen av bytomten. De förhistoriska lämningarna som förundersöktes samtidigt har redovisats i separat rapport (Ödeén 2019b). För att hålla isär fynd från för- respektive slutundersökning används förleden FU och UN före fyndnummer.

Målsättning

Förundersökningens syfte var att avgränsa fornlämningen fysiskt, samt bedöma dess komplexitet och bevaringsgrad.

Inför slutundersökningen var syftet att åldersbestämma byn – hur länge hade den stått på denna plats? Finns det några medeltida spår? Dessutom ville vi studera byns organisation, ekonomi och gårdarnas förhållande till varandra, bland annat genom byggnader och föremål knutna till platsen.

Metod

Vid förundersökningen öppnades sökschakt vid bytomten med syfte att avgränsa den. Ett urval föremål samlades in. Kontinuerlig metalldetektering genomfördes under fältarbetet. Inför slutundersökningen genomfördes en heldags detekteringsinsats tillsammans med Svenska Metalldetektorföreningen i februari 2018.

Vid slutundersökningen avbanades hela ytan med syftet att fastställa hur många gårdar som funnits inom bytomten och när de brukades. Konstruktioner handrensades, mättes in och fotograferades. Vid behov användes hackbord för genomsökning av massorna. Alla fynd insamlades. Under hela undersökningstiden kom även en metalldetektor att användas regelbundet både i husgrunder och ytorna mellan dessa.

Dokumentationen och tolkningen av lämningarna försvårades av det extremt torra vädret under 2018. Kulturlager gick inte att urskilja från vare sig matjord eller underliggande alv.

EN LITEN ORDLISTA

Kameralt material: olika register över invånare och deras egendomar så som fastighetsregister, mantalslängder och kyrkböcker.

(Geometrisk) jordebok: förteckning över jordegendomar med karta - som underlag för beskattning (jämför dagens fastighetsregister)

Arkeologisk terminologi
Alv: jordlager under matjorden. Inom arkeologin avser man i regel siktet utan mänsklig påverkan.

Anläggning: en lämning konstruerad av människan, t ex husgrund, eldstad, grävda gropar för stolpar och avfall, eldstäder mm.

Kulturlager: jordlager med spår av mänsklig aktivitet i form av föremål, spår av kulturväxter, matrester (t ex djurben), sot och kol mm.

Ett urval fynd (72 stycken) konserverades av Max Jahrehorn, Oxider, Kalmar. Vedartsanalys genomfördes av Erik Danielsson, VEDLAB och ¹⁴C-datering av Ångströmlaboratoriet. Den makroskopiska analysen av tretton jordprover gjordes av Jens Heimdahl, Historiska museet.

Topografi

Undersökningsområdet ligger på det småländska höglandet ca 7 km väster om Jönköpings stad. Geologiskt domineras området av ett dödislandskap med flera mindre sänkor, ofta sankor och med mossbildning, omgärdade av små, skarpt avgränsade höjder av sand och/eller grus. Jordmånen i området består av podsolfjord, med en tunn förna av främst mossor överst, därunder en tunn horisont av förmultnade växtdelar och underst grå, urlakad sand (SGU). Det största sammanhängande sankområdet, Dumme mosse, finns drygt 3 kilometer väster om planområdet, intill Jönköpings flygplats. I kanterna av mossen finns förekomster av rödjord.

Den aktuella ytan har varit brukad en lång tid och redan vid förundersökningen observerades betydande skador i husgrunderna som gjorts med plogen.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Denna del av Sandseryds socken och Hedenstorpområdet präglas i första hand av lämningar från järnålder. Gravar och gravfält, vilka i regel dateras till mellersta eller yngre järnålder (1–600 e.Kr), samt blästplatser från yngre järnålder och tidig medeltid (700–1300 e.Kr) är väl representerade framförallt väster och norr om planområdet. En del lämningar av fossil åkermark finns inom L1971:968, L1971:936 och L1972:9207 öster om planområdet. I nordöst, nedanför Bränneribacken (se figur 1), har en flintyxa påträffats år 2000 i samband med plöjning (L1971:9170).

I den norra delen finns fornlämning L1972:9236, en rund stensättning 14 meter i diameter. Österut finns L1972:9916, en höglignande lämning samt L1973:2144, L1973:2748, och L1973:2749, stensättningar. I väster finns L1972:9235, en hög och bland annat, gravarna L1972:9306, L1972: 9381 och L1972:9382 (treudd, domarring och resta stenar), L1972:9281, L1972 :9384 och L1972:9950, (2 stensättningar, 1 domarring) och gravfältet L1972:9542 (med bland annat stensättningar, stenkretsar, domarringar, resta stenar).

Namnet Hedenstorp nämns för första gången 1345 och skrevs då Hidinstorp, där förleden är mansnamnet *Hidhin* och efterleden *torp* betyder nybygge (Agertz 2008:109).

Tidigare undersökningar

Inom Hedenstorps nuvarande industriområde har ett gravfält (L1972:9461) och en stensättning (L1972:9917) undersökts och borttagits på 1990-talet (1st dnr 220-1710-91, rapportmanus). Lämningarna har daterats till folkvandringstid och omfattade bland annat en stor rund stensättning, två stenkretsar, en mindre stensättning med skelettgrav, brandgravar och en skärvstenshö. I den stora stensättningen (L1972:9917) påträffades länets äldsta runinskrift på ett remändebeslag av brons. En cirka 200 meter lång rad med tjugotalet stora härd- och kokgropar undersöktes i anslutning till gravarna L1972:9917 och L1972:9306. Dessa daterades till samma tidsperiod som gravarna – äldre järnåldern – och tolkades som spår efter gravritualer i samband med begravningarna eller vid återkommande rituella besök. Elden har en naturlig koppling till brandgravskick. Denna typ av rituella platser finns dokumenterade på andra håll i Nordeuropa, och då dateras de oftast till bronsåldern (Ameziane 2009, Thörn 2005, Haglund 2019).

Vidare har flera blästplatser grävts ut inom industriområdet (L1972:9664, L1971:4063, L1971:5304 samt L1971:6697, Lorentzon 2008, 2012). Dessa, tillsammans med stort antal kolningsgropar i området kan sammankopplas med blästbruk som har pågått inom ett stort område från Sandseryd i norr till Månsarp i söder under framförallt vikingatid och tidig medeltid. Kolning i området har sedan fortsatt under historisk tid då Tabergs Bergslag behövde stora mängder kol till sina masugnar (Nordman 2014).

Vid den arkeologiska utredningen av aktuellt område, som genomfördes 2015, framkom femtom boplatssområden varav ett utgjorde rester efter Hedenstorps gamla by, belagd på karta från 1647 (Nordman 2015). Strax väster och söder om bytomten påträffades enstaka härdar och stolphål utspridda över en 60 000 m² stor yta. Dessa visar att området utnyttjats redan under järnåldern. Dateringarna sammanfaller väl med de närliggande, tidigare undersökta, gravfälten och boplatsspåren 300–400 meter åt väster (L1970:3872, L1971:6545, L1972:9917 m.fl.) Historiska tidens intensiva odling har dock förstört mycket av lämningarna på och runt bytomten. (Ödeén 2019a).

De förhistoriska lämningarna redovisas i separat rapport (Ödeén 2019b). Den del som berör bytomten, L1970:3096, redovisas i denna rapport.

Arkiv- och kartanalys

Hedenstorp och Åsens gård

Hedenstorp omtalas för första gången 1345 då Olof Kase upplåter jord i Hidinstorp till sin hustru. Olof ger henne jorden som vederlag efter att ha sålt delar av hennes egendom för att kunna betala för sina döttrars utrustning när de inträdde i Kalmar kloster (SDHK-nr: 5178). Det framgår dock inte ur detta brev om Olof

Kase eller hans hustru själva bodde i Hedenstorp eller om de ägde delar i byn/gården.

I Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev (SDHK) finns Hedenstorp upptagen ytterligare två gånger, nämligen 1401 och 1403 i samband med pantsättningsaffärer. Skrivningen följer den gängse uppräkningsen av gårdens tillhörigheter. År 1401:

'meth allo thy thesso fornempdo gotzum vnderligger ok aff allir wndhir ligat haffwer, thorpa ællir thorpa stadhir, engho vndhan takno',,

Resp. 1403: 'men gotz oc gardhe meth al thes til liggilse, swo som ær ager, æng, scow, fischewatn, fægang, møller, møllestædher, wat oc thiwrt, ødhe oc bygt, engte vnden tager' (SDHK 15584 samt 16757).

I det första brevet anges Magnus Kase som ägare till 'een gardh widh Junaköpungh, som hethir Hidinstorp'. Den gården samt Rödhälla vid Rumlaborg och allt hans gods på Visingsö pantsätter Magnus Kase till riddaren Knut Uddson för 100 mark penningar.¹ Knut Uddsson av Vinstorpaätten var kusinbarn till Magnus Kase och pantsättningen skedde i samband med arvsskiftet mellan Olof Kase och sonen Magnus Kase. Geografiskt sett var Kases gods innehav koncentrerad till gränsområdena mellan Jönköping och Skaraborgs län (<http://www.culturum.se/Mathis/1Winsarp.htm>). I nästa brev är det Knut Uddson som pantsätter godset till drottning Margareta för 100 mark.

Ur de tidiga 1400-talsbeläggen framträder Hedenstorp som en huvudgård med ett antal underliggande torp, kvarnar och fisken. Det är uppenbarligen ett geografiskt sammanhållet godsområde (Ramqvist 1996:ss). I 1500-talets Vasajordeböcker ägs fortfarande frälsegården i Hedenstorp av Vinstorpaätten genom Anna Carlsdotter. En av de underliggande gårdarna bör vara Dylycke, och kvarnarna avser sannolikt kvarnfallen vid Kvarntorpet på gränsen mellan Åsen och Hedenstorps byar.

I analysen av Hedenstorp måste även byn Åsen, belägen strax norr om Hedenstorp, tas med. Byarnas historia är sammanflätad vilket framför allt blir tydligt under perioden från 1600-talet och framåt. Det första belägg som avser Åsen enligt Jan Agertz och ortnamndatabasen Sofi är från 1421 (med undantag af gårde i Aasenom) och 1498 (en gard i Aasen). Den senare utgör utdrag från Trolles jordebok och antyder att Åsen består av fler än en gård. Av tidsmässiga skäl har ursprungskällan inte kunnat kontrolleras varför vi inte vet i vilken kontext uppgiften anges. Inga av beläggen har återfunnits i SDHK.

¹ I svenskt biografiskt lexikon omtalas Kase som Bo Jonssons (Grip) betrodd man. Bo Jonsson hade dock varit död i tjugo år när Magnus Kase pantsatte sin gård i Hedenstorp. Bo Jonsson stödde Mecklenburgarna men Knut Uddsson verkar utifrån pantbrevet till drottning Margareta ha varit på hennes lag så att säga. <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Presentation.aspx?id=16780>

I motsättning till Hedenstorp är Åsen inte lika lätt att följa i de tidiga kamerala källorna. Detta beror på byn Åsa som också finns i Sandseryd socken. Byarna Åsa och Åsen skrivs på samma sätt, nämligen olika varianter på Åssen, Åsän, Åsenn fram till mitten av 1500-talet då skrivningen Åsa och Lilla Åsa för Åsaenheterna blir vanligare.

Årlig ränta och mantal från 1542 och fram till 1565 finns två landbor i Hedenstorp, en frälse och en kyrko. Frälsegården som alltså fortfarande var i Vinstorpaättens ägor kom under 1500-talets senare del att ingå i Bergkvaras godsmassa. Nån gång mellan 1616 och 1629 kom hemmanet att indras till kronan och lades in under militie. Under en kortare period mellan 1653 och 1681 hade Hedenstorp säterirättigheter innan de två gårdarna i Hedenstorp: Söder- och Norrgården båda förmedlades från 1 till ½ hemmans storlek och slogs ihop till ett hemman senast 1761 i samband med att gården blev rusthållhemman (Almquist 1976, del 3:1260, del 4:774 samt 796).

Åsen antecknas från 1542 som två kyrkohemman. 1565 finns även en kyrkoutjord under Åsen. Senast 1648 fick hovrättsassessor Peter Dober Åsen som förläning och slog då ihop de två hemmanen (plus ett hemman som enligt Almquist låg i Järstorps socken) till ett hemman. Åsen behöll frälsestatus fram till 1681 då det indelades på kavalleriet.

Vare sig Hedenstorp eller Åsen var en del av Tabergs bergslag; de låg strax utanför bergslagens gräns och hade därför inte heller plikter vid masugnarna.

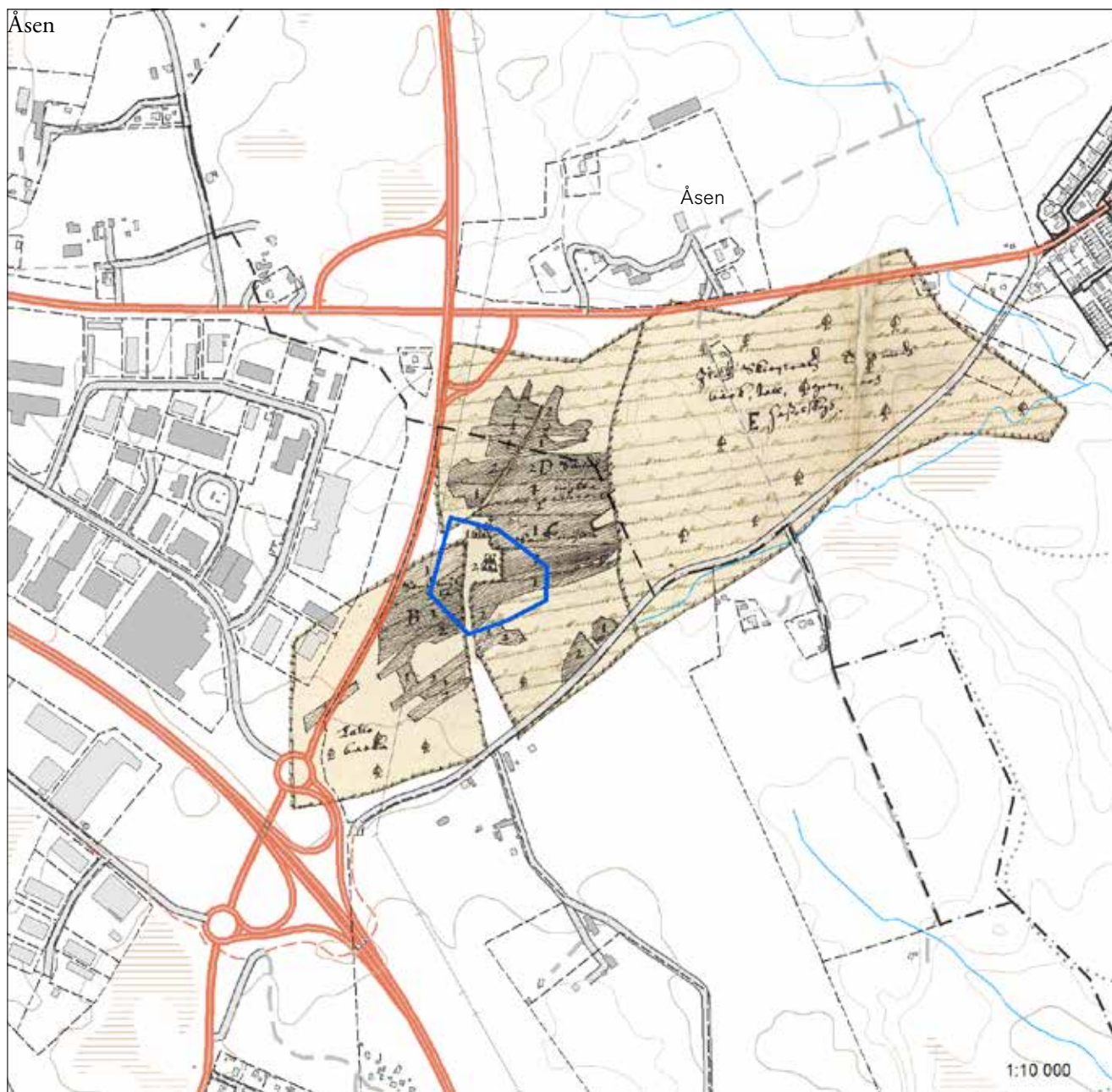
Under slutet av 1500-talet finns en junker Söffring Söffringsson upptagen som ägare av Hedenstorp Södergård (Claesson). Han ska ha erhållit hemmanet på samma villkor som fadern Söffrin Nilsson för *gjorda tjänster mot fienden*. Både far och son var ryttmästare. År 1600 omnämns sonen i Jönköpings slotts räkenskaper som mottagare av underhåll för två tjänare och tre hästar. Det är inte belagt att Söffringsson någonsin bodde på Hedenstorp. Mer troligt är att gården har varit utarrenderad under hans tid som ägare. 1613 bytte Södergården ägare och från 1620-talet och framåt ingick gården i indelningsverket. Denne Söffring Söffringsson var en ökad slagskämpe, som 1599 misshandlade en Jönköpingsbo till döds samt våldtog en piga. Trots brottens allvar verkar han ha undsluppit straff (Björkman 1917 och Claesson). Släkten Söffringsson fortsatte att verka på Hedenstorp i omgångar under kommande årtionden – hans svärson Nils Sigfridsson tog över Södergården och senare innehades gården av systersonen Ivar Joensson. Efter Ivar kom hans sväger löjtnant Lars Jönsson och dennes son Jöns Larsson Örn (adlad Örneberg) in som ägare fram till 1684 då gården drogs in till kronan. Endast några av ovannämnda bodde själva på Hedenstorp, utan gården/gårdarna var utarrenderade (Claesson).

I slutet av 1600-talet framträder Hedenstorps by i Tveta härads

FAKTA OM ÅSEN 1864

Ur HISTORISKT-GEOGRAFISKT och STATISTISKT LEXIKON ÖFVER SVERIGE, 1859–1870.

Åsen, egendom uti Sandseryds socken, Tveta härad och Jönköpings län, ½ mil från staden Jönköping, består af 1 mtl skatte Åsen, med underlydande 1 mtl Hedenstorp. Egendomen, som uppgifves haft 80 t:rs utsäde, höbergning till 700 stackar, brist på barrsko, men egande rätt betydligt uti tillhörande 7 stadsängar, taxerades 1865 till 85,000 rdr, och egdes då af Gustaf Johansson. Boningshuset utgjordes 1818 af en ovanligt stor byggnad med 2 våningar, innehållande 30 rum. Från öfra våningen erbjudes en herrlig utsikt öfvers staden, kringliggande fält och sjön Wetteren. På en plan vid byggnaden befanns en bassin med 3 alnar högt springvatten, som tillika försåg kök, bränneri, mälteri och ladugård med nödigt vatten. Trädgården på 4 tld, innehöll 100 unga fruktträd, utom de tusental i trädskolorna befintliga. Ett halft mtl af Åsen är enligt kammar-kollegii utslag ålagdt att från den 1 Sept. 1863 draga ord. Soldatrotering för 1/3 rote: däremot har dess postförningsskyldighet upphört från den 28 Nov 1864.

Figur 2. Dagens ekonomiska karta sammanslagen med 1647 års jordebokskarta. Undersökningsområdet blåmarkerat. Skala 1:10 000.

dombok i samband med syn mellan gårdarna Tokarp och Hedenstorp. I ett protokoll daterat 1 augusti 1683 står att gårdarna under etthundra års tid varit illa hävdade och tidvis legat öde. Grannarna och stadens borgare ska ha tagit säd och hö där och huggit ved i dess skogar. Dessutom ska Hedenstorps åkerjordar ha varit *"mäkta magra och hårda av sandjord"* (Tveta härads dombok EVIIAAAC:42). Dessa förhållanden kanske förklarar varför gårdarna på 1700-talet förmedlades från 1 till ½ hemman och senare slogs ihop till en gård.

Kartorna över Åsen och Hedenstorp

Då de kamerala källorna endast ger en liten pusselbit till landskapshistorien måste kartor till för att förstå de historiskgeografiska sammanhangen. Från Hedenstorp finns ett magert storskaligt kartmaterial. Förutom den geometriska jordebokskartan från 1647 finns en utmarkskarta från 1813 och slutligen en Lagaskifteskarta över Åsen från 1913. I tillägg har generalstabskartan från ca 1887 använts vid analysen.

Både Åsen och Hedenstorp karterades för första gången 1647 till den geometriska jordeboken. Hedenstorps två gårdar hade övergått från frälse- respektive skattejord till krono. Åkern var tegskiftad och tegarna utritade i kartan. Hägnadsläggningen visar att åkermarken var fördelad mellan tre gårdar och från olika källor vet vi att tresåde praktiserades i regionen med rotationen träda-höstråg-vårkorn. Årligt utsäde var 6,8 tunnor för den ena gården och 7,9 för den andra. Tegskifte fanns även i ängen, men detta ritades aldrig ut och lantmätaren har av okänd anledning inte angivit årlig höskörd.

En större äng som betecknades som dålig (skenväldsäng) och var beväxt med björk, tall, gran och hasselskog, sträckte sig österut från byn. I det västligaste åkergårdet beskrevs övrig gårdesmark (mark i gårdet som inte var åker och som heller inte uttryckligen betecknas som ängsmark) som bestående av Tallebackar.

Utmarken karterades inte i de äldsta kartorna utan antecknades av lantmätaren i en kommentar. För Hedenstorps del anges att det fanns skog och utmark till nödortften, alltså tillräckligt för gårdens behov, samt att det fanns lövskog i skogen. Den senare kommentaren kan verka lite självklar, men lövskog ska i detta sammanhang förstås som träd där man genom hamling kunde samla lövfoder till boskapen.

År 1813 gjordes en uppmätning av utmarksområdena kring Åsen och Hedenstorp i samband med planerna på ett exercisfält av tillfällig natur, kanske inför en mönstring eller uppvisning. Ur kartan framgår att byn Hedenstorp vid denna tid var nerlagd och att endast ett par byggnader fanns där den tidigare byn legat. På kartan från 1813 är endast två avlånga byggnader (ladugårdar/hölador?) utritade i området för Hedenstorps by. Flera torp redovisades i utmarkskartan; framför allt i området väster om Åsen och Hedenstorp fanns dagsverks- och hantverkstorp under Åsen. I lagaskifteskartan över Åsen och Hedenstorp som upprättades hundra år senare, år 1913, hade även ladorna försvunnit från Hedenstorps gamla bytomt och marken hade odlats upp till åker. Det enda spåret efter den by som legat här var den väg som gick rakt genom Hedenstorps bytomt 1647. Ett torp vid namn Hedenstorp var beläget ca 380 meter söder om den äldre bytomten, vilket stämmer med redovisningen i den småskaliga Generalstabskartan från 1887 som redovisar läget för Hedenstorp i samma läge som 1913. I den ekonomiska kartan från 1954 var området fortfarande åkermark. Den sista bebyggelsen på

Figur 3. Dagens ekonomiska karta sammanslagen med 1813 års utmarkskarta. Endast två byggnader är utmärkta.

Figur 4. Undersökningsområdet är framschaktat och byggnadernas syllstensrader kan ses i den torra ljusa sanden. I nedre högra hörnet syns även två sentida stendumpar (gropar där man grävt ner upplöjda syllstenar). Foto från sydväst. Spridningstillstånd LM2021/006716.

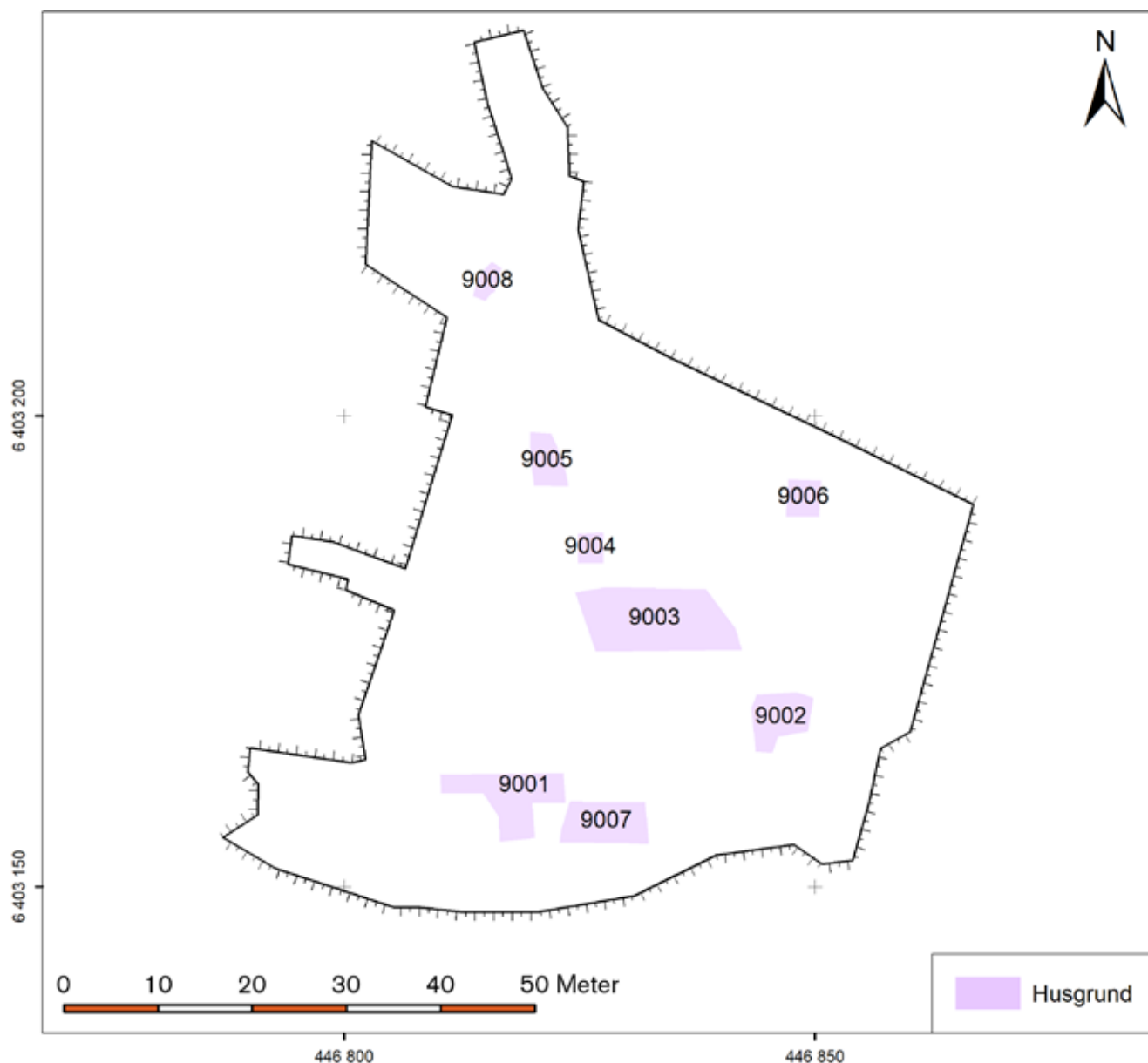
Hedenstorp äldre bytomt bör således ha rivits under 1800-talets förra hälft eller mitt.

En genomgång av mantalslängderna över Sanderyds socken visar att tre hushåll antecknades i Hedenstorp från 1643 och fram till 1649. Från 1650 och framåt antecknades endast ett hemman, ibland fördelade på två halva mantal. Även i mantalslängderna framgår att torp fanns under Hedenstorp från ca år 1700 och att de successivt ökade i antal. Kring 1700-talets mitt började Hedenstorp antecknas under Kniphammaren och brukades då av brukspatronens arrendator och från och med 1800-talet början anges att Hedenstorp brukas under Åsen. Vid denna tid hade Hedenstorp troligen erhållit status som torp och den gamla bybebyggelsen hade sedan länge försvunnit.

Resultat

Förundersökningen Jlm dnr 2017-239

Under förundersökningen drogs ett antal sökschakt inom bytomten. Schakten utökades i olika form beroende på vad som framkom under matjorden. Husgrunder efter fyra byggnader, syllstensrader, härdar och rester av kulturlager framkom. Fynd i form av keramik, glas, järn, brons, bly, mynt och knappar m.m. påträffades. Dessa kunde grovt dateras till perioden 1600–1900. Under den efterföljande vintern metalledetekterades merparten av bytomten med hjälp av sex medlemmar från Svenska Metallsökarföreningen.

Eftersom jordhögar från förundersökningen låg kvar här och var på ytan, blev sökningen inte heltäckande. Totalt tillvaratogs 129 metallföremål (ej järn) under en dag.

Figur 5. Karta över undersökningsområdet med de olika husgrunderna markerade och numrerade. Skala 1:700.

Undersökningen Jlm dnr 2018-031

Under sommaren 2018 utfördes den arkeologiska undersökningen av bytomten. Hela den aktuella ytan totalavbanades med en större grävmaskin så att all matjord avlägsnades. Då vädret under både våren och sommaren hade varit mycket varmt och torrt, ledde det till svårigheter att schakta ned till rätt nivå. Till och med botten-skiktet av det tunna matjordslagret hade fått en grågul färg utan några skiftningar och därmed var omöjlig att skilja från sanden där- under. Även lämningar som framkommit vid förundersökningen

Figur 6. Hus 9001 från ovan. Här avtecknar sig syllstensväggarna tydligt mot sanden. Den oregelbundna formen, stengolven och spisfundamentet med rödbränd sand i den södra delen tyder på att delar av grunden har försvunnit under årens lopp. Bilden visar tydligt vilka problem den extrema torkan kunde orsaka. Efter en dags hållregn, då vattnet inte lyckades penetrera den snustorra ytan, utan istället piskade upp alla lösa sandkorn och lade dom i skop-tagen. Ränderna som bildas gör att anläggningarna framträder sämre.

var svåra att återfinna på grund av torkan (se foto figur 4). Utöver ovanligt torra väderleksförhållanden före och under fältarbetet, försvårades dokumentationen och tolkningarna av att topografin på platsen hade ändrats. Större och mindre svackor hade fyllts igen och små höjder hade "rakats av". Dagens helt plana åkeryta har med andra ord ursprungligen haft en helt annan topografi. Som mest kunde vi konstatera över 1,3 meter tjocka utfyllnader strax utanför bytomtens västra sida. Alla igenfyllningar kunde inte dateras men till exempel i svackan under hus 9001 påträffades en keramikskärva av yngre rödgods med året 1689. Likaså fanns helt tomma ytor utan anläggningar eller kulturlager, mitt i bytomten. Förklaringen till dessa kan vara att ytan har schaktats ner – troligtvis efter att byområdet omvandlats till åkermark. Husgrunderna på platsen hade också skadats i varierande grad av jordbruket under de senaste 150–200 åren. Matjordslagret var tunt – för det mesta endast 10 cm tjockt – och plogen hade rivit upp stora mängder stenar i husgrunderna. Många av dessa stenar återfanns nedgrävda i stora gropar under matjorden.

Lämningar efter åtta byggnader dokumenterades (figur 5). Hus 9001 i den sydvästra delen som bestod av tydliga stensyllar i nästan alla väggar. En mindre byggnad, hus 9002, hade ytterväggarna bevarade i öst och väst och den lilla byggnaden hus 9006 hade alla utom den västra syllraden bevarad. Sämre var det med bevarandegraden för hus 9003, en långsmal byggnad i mitten av området med delvis bevarade väggar i norr och söder men inga

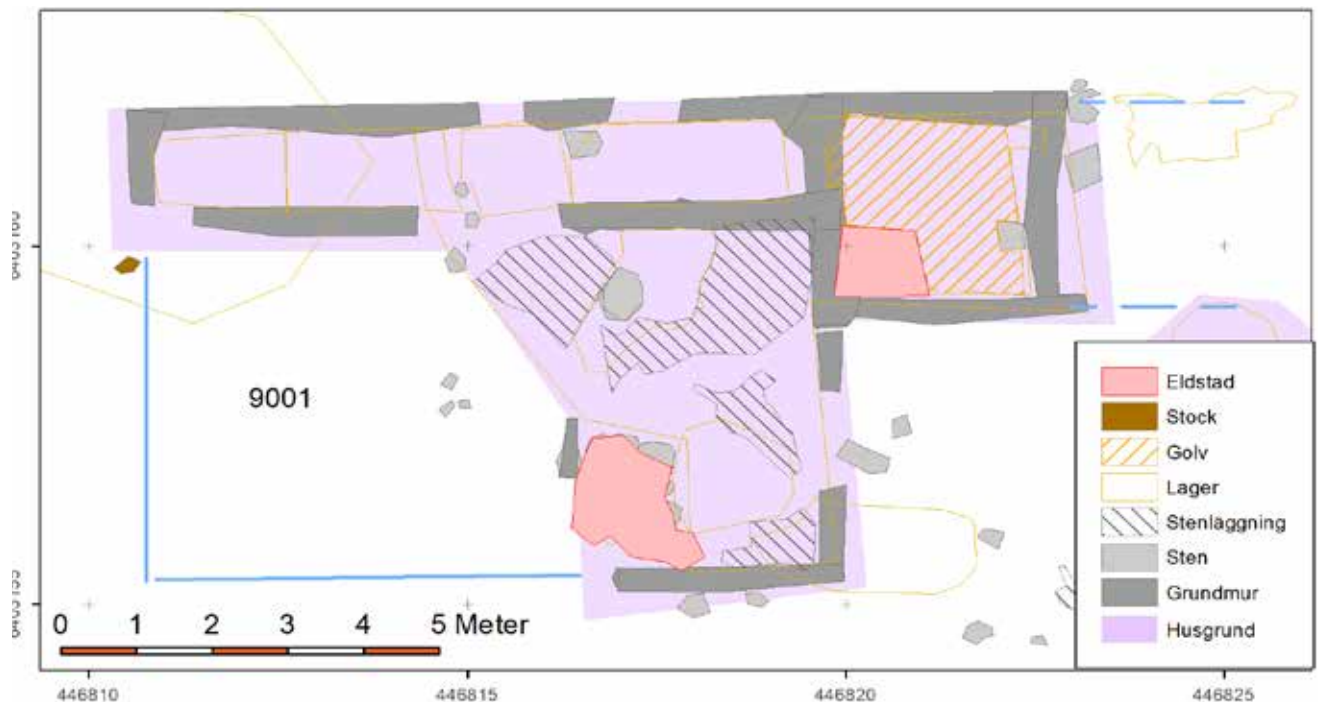
Figur 7. Spisfundamentet i hus 9001 med den brända sanden synlig i mitten. I bakgrunden syns det svarta golvlagret med kol och sot, AL 5983. Foto från väst.

gavlar. Endast en vägg av sten hade hus 9004 och 9005 men här fanns istället trästockar som troligen har utgjort väggar. Den eventuella byggnaden hus 9007 intill hus 9001 saknar alla syllstensrader men består av lager och enskilt liggande stenar. Längst i norr fanns hus 9008, en svårtolkad, liten husgrund bestående av en stenläggning. Läget under den gamla byvägen ger en alternativ tolkning som vägförbättring.

Hus 9001 Bostadshus/Brygghus

Huset var ungefär 13 meter långt och med två olika bredder i den östra och den västra delen. Den bevarade bredden i väster var 1,8 meter med tydliga syllstensrader. Mittendelen som troligen bestod av två rum, var nästan 7 meter bred. Mot öster ligger ett rum med

Figur 8. Tolkning av hus 9001 med sin oregelbundna form. Den blåa linjen markerar tolkade väggsträckningar.

Figur 9. Del av hus 9001 med köksdelen med de två olika stenläggningarna. Längs till vänster ses packningen med spetsiga stenar med den stora tröskelstenen strax intill. Stenläggningen med flata stenar i mitten av bilden.

alla syllstensrader efter väggarna kvar, som möjligen kan vara en extra utbyggnad (figur 5). Utbyggnaden var 3,2 meter bred. Huset har möjligen varit rektangulärt med ett enda stort rum i sydväst. Den eventuella syllstensraden har försvunnit vid sentida plöjning. I så fall skulle hela byggnaden vara 10 × 7 meter med utbyggnaden i öster oräknad (se tolkning i figur 8).

I det bevarade husets sydvästra hörn låg fundamentet till en spis,

Figur 10. Spisfundamentets vällagda ram syns till vänster på bilden. Makroskopiska provet PM6201 samlades i det borttagna lagret till höger om spisen.

Figur 11. Fundamentet i det separata rummet i den östra delen av hus 9001. Har troligen burit upp en värmekälla såsom en kakelugn. Fundamentet låg i det sydvästra hörnet av rummet. Foto från söder.

vilket gör att det har tolkats som husets kök (figur 6 och 7). Spisen var ca 2 × 1,5 meter stor och låg invid ytterväggen i söder, men det är oklart om den även legat vid en yttervägg i väst. Resterna efter en syllstensrad i väst har tolkats som en innervägg. Här har troligen plogen dragit iväg några stenar. Rummet har rester efter flera väl-lagda stengolv. I den norra delen av köket fanns två olika stengolv med en flat tröskelsten mellan sig (figur 8 och 9). I stenläggningen mot öst låg två huggna och skålade sandstenfragment (UN fnr 266). Intill sandstenarna låg även ett flertal bitar av keramik.

Spisfundamentet bestod av två lager med rundade och skör-brända stenar samt ett lager eventuellt bränd lera och sand. Under stenpackningen till spisen låg kraftigt bränd sand som hör ihop med det svarta lagret med sot och kolbemängd sand som även låg intill spisen mot öster, AL 5983, (figur 9 och 10). Lagret låg 0,3–0,5 meter under härdens nivå och kan möjligen vara en grop som grävts för att kunna raka ut spisen, även om det verkar lite opraktiskt med en grop intill spisen. I gropan har en makroskopisk analys gjorts på ett jordprov vilket innehöll matrester i form av förkolnad säd och benfragment av bland annat abborre (PM6201). Dominerande i provet var säd, enbär och ben vilket visar att spisen har använts till matlagning. Säden domineras av korn, vilket gör att spisen i detta hus skiljer sig något från de andra husen. Kornet tillsammans med en riklig förekomst av enbär talar för att huset använts som brygghus, och att man bryggt öl och enbärskryddade drycker här (se bilaga 4).

Fynden i köket har bestått av keramik, lokalt tillverkats yngre rödgods vilket tillsammans med olika kärl och fat har utgjort hus-hållskärlen. Keramiken var bland annat representerad av UN fnr 96 med olika fat som kommer från slutet av 1600-talet – andra halvan av 1700-talet, med bland annat hemring som dekorationsmetod. Här framkom även fajans och ostindiskt porslin som har inköpts i Jönköping eller någon närbelägen marknad. De kärlen har troligen tillhört det lite mera exklusiva i huset (se kapitlet om keramik).

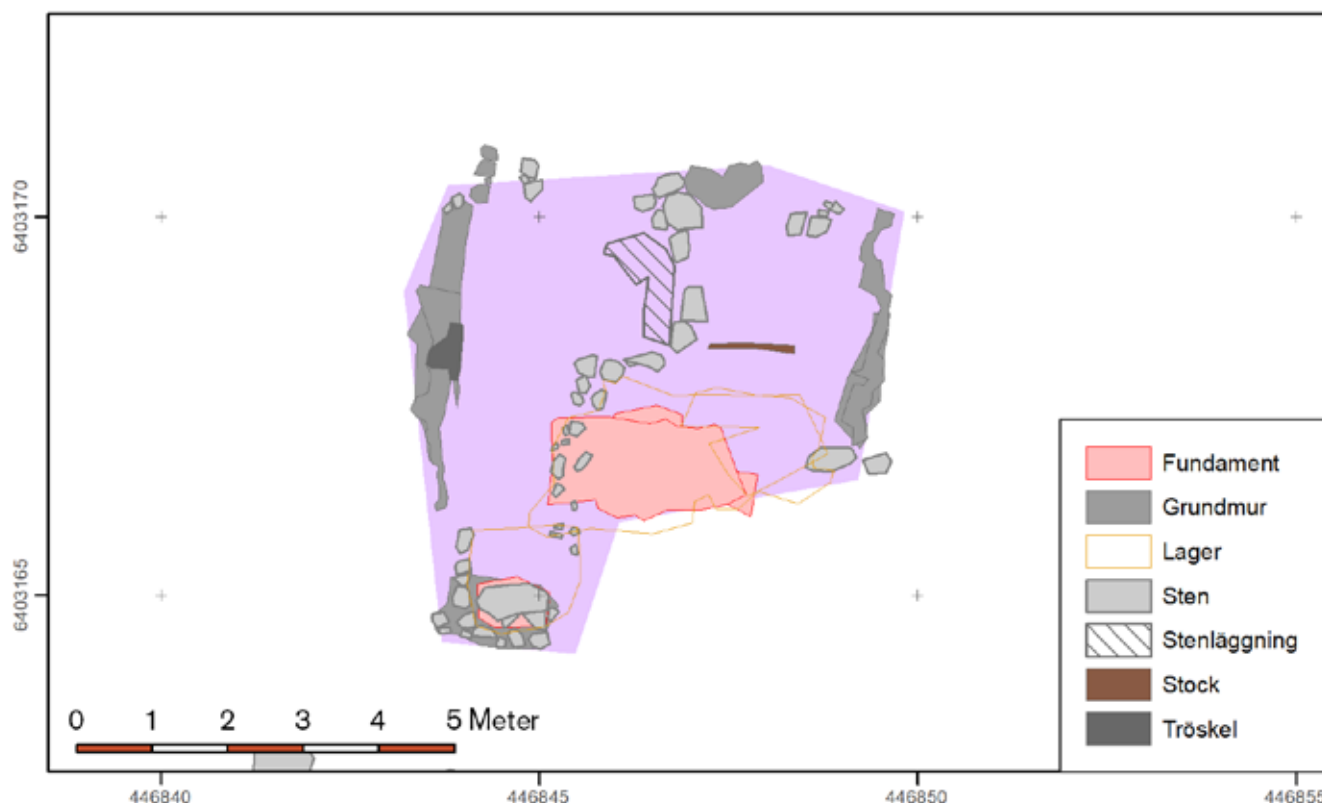
Den norra delen av hus 9001, som bestod av väggar med vällagda syllstensrader, verkar ha haft jordgolv då inga rester efter någon golvnivå påträffades. I den nordvästra delen ligger ett smalt rum, ca 10 × 2 meter stort som möjligen har varit indelat i två rum. Vad detta utrymme, som var väldigt långsmalt, haft för funktion är svårt att säga. En del information kan de påträffade fynden ge. I den västligaste delen hittades mestadels olika järnföremål, såsom rikligt med spik, hästkosöm, några krokar och en knivdel. I den östra delen framkom delar från kritpipor, keramikskärvor, glas, beslag i järn och spik. En av skärvorna som hittades i den östra delen kom från en liten skål (UN fnr 89) som troligen tillverkats under 1600-talet. Blandningen av föremål talar för ett förråd av något slag där den västligaste delen skiljer ut sig från de andra eftersom den saknade vardagsföremålen som kommer från köket. Möjligen har en innervägg skilt dessa området från varandra och den västra delen haft en ingång direkt från gårdsplanen. Grundstenar som fattas i väggsyllen i den norra och den södra väggen kan visa var möjliga ingångar har legat, men tomrummen kan även vara plogskador från senare tid (figur 5). Strax norr om stenläggningen i den östra delen hittades ett mynt från 1719 (UN fnr 18).

I den östra delen låg ett utskjutande rum på byggnaden som var 3 × 3 meter stort. Troligtvis har det funnits ett rum till öster om detta rum då den östra väggen är en innervägg med små grundstenar. I det sydvästra hörnet i rummet fanns en stenläggning eller stenfundament vilket kan tyda på att det funnits någon form av värmekälla här. Det kan ha varit en öppen spis eller en kakelugn (figur 11). Fynden som hittades i detta rum var liknande de andra i den norra delen, keramik, slagg inom ett koncentrerat område, glasbitar, delar från kritpipor, beslag av koppar/brons och tre fyndposter med knappar. De var av sorten med en ögla på baksidan men utan något motiv på framsidan (UN fnr 58–60).

Fynden, och då framför allt myntet från 1719, daterar huset till den första halvan av 1700-talet. Huset har delvis byggts över

Figur 12. Spisfundamentet som låg i mitten av hus 9002. Vällagda stenar har bildat en kraftig ram runt fundamentet. Foto från sydväst.

en naturlig, igenfylld, svacka. I den framkom delar av ett daterat kärl från 1689. Huset var det bäst bevarade bostadshuset inom Hedenstorps bytomt.

Figur 13. Karta över Hus 9002 där den lila färgen markerar husets utbredning. Den norra väggen och det sydöstra hörnet har försvunnit vid sentida jordbruk. Skala 1:100.

Hus 9002 Kokhus

Huset var troligen 6 x 6 meter stort men saknade både den norra och delvis den södra väggen. Huset har bestått av två rum och i mitten har en större spis legat. Troligen har ytterligare en spis funnits i det sydvästra hörnet. Detta framkom under förundersökningen och bestod av två lager stenar. Den var 1,3 x 1,2 meter stort med en yttre krans av stenar, (figur 14). Innanför låg mindre sten och tegelsten, alla eldpåverkade. I botten låg en stor flat stenhäll. Denna spis har sedan ersatts med den i mitten av huset, möjligen kan de ha använts samtidigt under en kort tid. Den större spisen var 3 x 1,5 meter stor med 0,15–0,45 meter stora stenar. I denna spis framkom även slagg (figur 16).

I den bevarade syllstensraden som utgjort begränsningen på den västra väggen fanns vad som tolkas som en tröskelsten inmurad i väggen (figur 16).

I de två spisarna togs tre jordprover till makroskopisk analys vilka visade mycket lite förkolnad säd men desto mer animaliskt köksavfall i form av benfragment och fiskfjäll (PM 5780, 5787 och 6256). Här fanns även klumpar och bitar av kärlekskorpa som utgjort bränd mat. Byggnaden har använts som ett kokhus eller ett bostadshus av något slag. Det kan även handla om ett grovkök, (Bilaga 4).

Figur 14. Hus 9002 fotograferat med drönare. Spisfundamentet i mitten av byggnaden har ännu inte grävts fram. I den södra spisen har översta nivån stenar rensats fram (jmf fig 13 och 15)

Figur 15. Den större sten som låg i botten av det södra spisfundamentet i hus 9002.

Figur 16. Den västra väggen till hus 9002 med den flata tröskelstenen i den tvåradiga väggen. Foto från väst.

Figur 17. Hus 9003 från ovan. Här har syllstensraderna framkommit och i den södra vägglinjen syns de två stora tröskelstenarna. Dock saknas stora delar av ytterväggarna.

De fynd som framkom inom hus 9002 var ett mynt från 1822, ett 1/4 skilling banco (UN fnr 23). Övriga fynd var keramik, porslin, glas både butelj och fönsterglas och spik. Bland keramikkärlen fanns bland annat skärva från en förvaringskruka (UN fnr 108).

Dateringen av hus 9002 är svårbedömd eftersom få fynd framkom, men närvaron av buteljglas, sentida porslin och myntet från 1822 gör att en trolig brukningstid varit slutet på 1700-talet och början på 1800-talet. Kokhuset har inte hört till de äldre byggnaderna inom bytomten utan kan istället höra till ett av de torp som fanns kvar på platsen en bit in på 1800-talet innan de flyttades (se kapitel om äldre kartor).

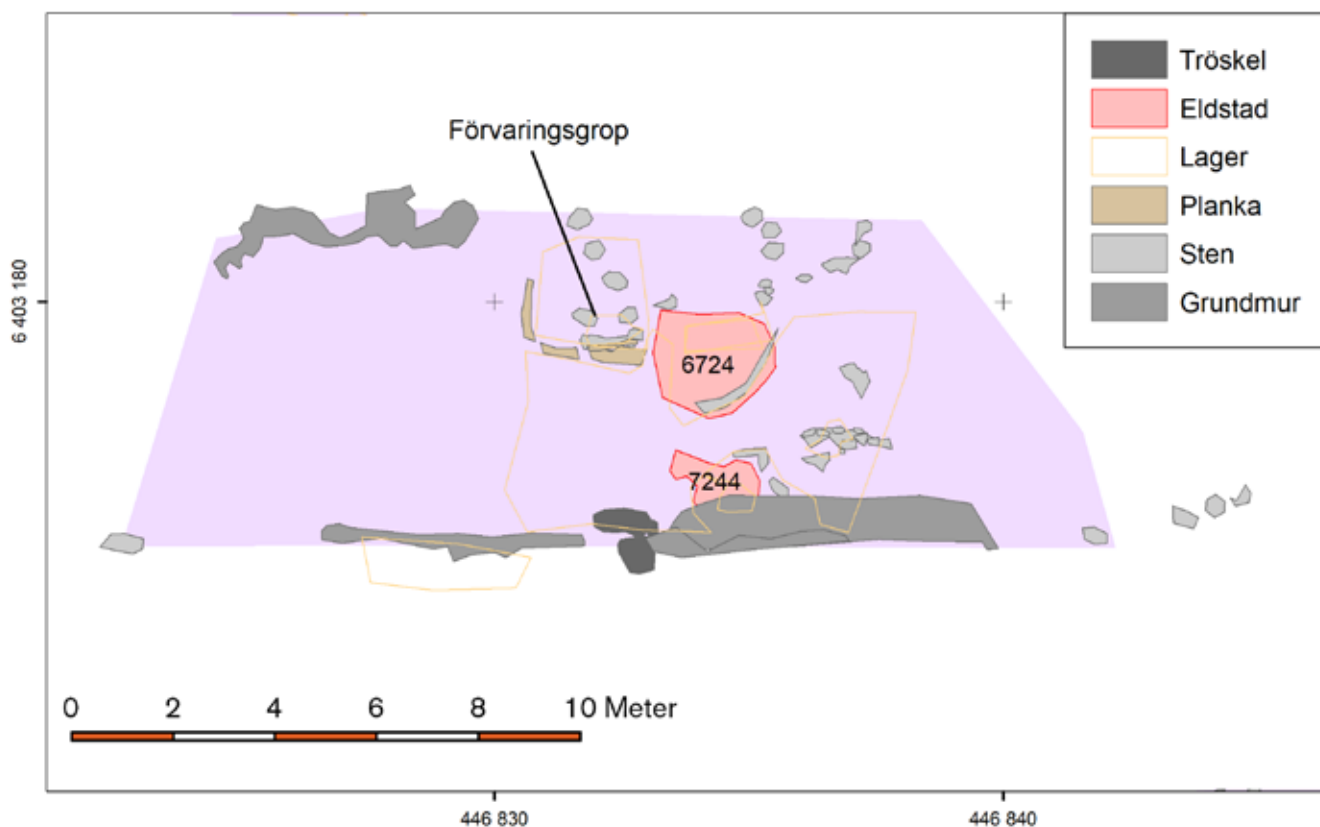

Figur 18. Det norra ugnsfundamentet A6724 i hus 9003. Här syns den yttre begränsningen bestående av en rad med stenar i den högra kanten och den kraftiga packningen innanför. Foto från norr.

Hus 9003 Bostadshus eller bakstuga

Byggnaden var $22,5 \times 8$ meter stor och har haft tre eller möjligen fyra rum baserat på inmätta lager samt möjliga innerväggar. Huset har dock varit svårtolkat på grund av de stora plogskadorna (figur 18). I den norra vägglinjen fanns bara syllstenar bevarade i den västra delen. Gavlarna saknas helt. I den södra väggen var en enkel syllstensrad bevarad i den västra delen och i den östra delen var syllstensraden dubbel. Möjligen kan detta tyda på att huset förbättrats eller att den har två olika brukningsfaser. I denna del

Figur 19. Hus 9003 med dess troliga utbredning markerat.

Figur 20. Det södra ugsfundamentet, A7244. I bakgrunden syns syllstenarna i ytterväggen. I förgrunden golvlagret AL7319. Foto från norr.

fanns även två större plana stenar som tolkats som ingångstenar (figur 17 och 19).

I mitten av huset fanns två fundament eller ugnar, dels den nordliga A6724 som var ca 2,5 meter i diametern bestående av tegel, bränd lera och stenar samt obränt trä. Inramas av en halvcirkel av stenar som var ca 3 meter stor. Detta skulle vara den yngre ugnen.

Den äldre ugnen A7244, strax söder om A6724, var ca 2 meter i diametern och bestod av en stenpackning och rödbränd lera, vilken fortsatte under den södra syllstensraden. Stenpackningen i ugnen hade en cirkelformad begränsning mot rummet byggd av stenar i två lager som båda täcktes av lera.

Från huset togs tre jordprover till den makroskopiska analysen som visade helt annan användning än i hus 9002. I ugnarna fanns nästan inga animaliska rester utan här dominerade förkolnade sä-

Figur 21. Hus 9003 med de två ugnarna. Här har den understa stanpackningen av småstenar rensats fram i den södra ugnen A7244.

deskärnor samt rester efter lin, nötter och bär (PM 7375 och 7384). Sädesslagen var havre och råg vilka var de vanligaste brödsädesslagen under perioden 1500–1700-talen. Även vete som användes till finare bröd förekom. Sammansättningen av fröer gör att huset kan ha varit en bagarstuga eller ett bostadshus i vilket man bakat bröd. Under golvet strax intill den norra spisen fanns en förvaringsgrop A7759 vilken provtogs med resultatet att fyllningen dominerades av förkolnade granbarr (PM 7768). Möjligen har granbarr använts i samband med förvaringen av matvaror. Det hindrade dock inte mössen från att komma åt det som lagrats, eftersom lämningar av förkolnat musbajs också framkom i analysen (bilaga 4).

Golvnivån AL7319 bestod av mörkbrun humös sand med kol och bränd lera. Lagret fortsatte under den ena tröskelstenen men stoppar upp mot den andra tröskelstenen och mot syllstensraden i öster. Lagret fanns runt de två ugnarna och tolkas som ett golv hörande till det äldre huset på platsen. Ugnarna skulle därför kunna vara samtida och tyda på någon verksamhet snarare än bostadshus eftersom de var två, alltså en bagarstuga (figur 21).

Fynden inom denna byggnad var bland annat ett mynt, 1 öre från 1719 (FU fnr 24) och ytterligare ett mynt som dock på grund av ärgning inte var läsbart (FU fnr 26). Intill den norra ugnen framkom en kärna till en eldslagningsflinta (UN fnr 261). Utanför vägglinjen i norr framkom vid andra schaktningen flera skärvor av yngre rödgods, både från en skål, en trefots gryta och krukor med en datering till 1600-tal (UN fnr 114 och 116). Här kom även en liten skärva av så kallat protostengods vilken hör till en av de äldsta fynden som hittades på undersökningen, daterad till 1200–1300-tal (UN fnr 115, se foto figur 47). Placeringen utanför husgrunden gör att skärvan lika gärna och kanske ännu hellre kan knytas till hus 9004 strax norr om hus 9003. Det huset har fått en äldre datering och har troligen blivit förstört när hus 9003 anläggs.

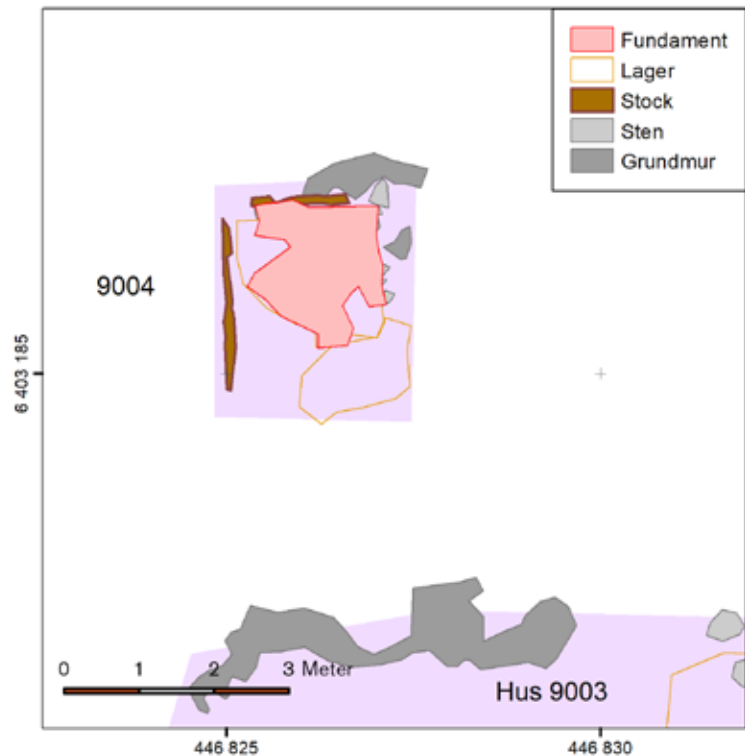
Strax norr om huset framkom ett vacker skospänne av silver med slipade gröna glasstenar i (UN fnr 211 se foto figur 41). Övriga fynd bestod av en knapp inom husgrunden och två strax utanför, smält glas, del av ett knivblad, olika bleck av brons, smältor i bly och CU-leg, beslag och spik i järn.

Byggnaden som varit bostadshus eller bagarstuga har troligen varit i bruk ungefär samtidigt som hus 9001. Här finns 1600-tals keramik samtidigt som myntet från 1719 talar för en senare datering. Brukningstiden bör vara slutet på 1600-talet och under första halvan av 1700-talet.

Hus 9004

Bygganden låg strax nordväst om hus 9003. Det som fanns bevarat var rester efter en syllstenvägg i den norra delen, två stockar varav den ena troligen legat i anslutning till den nu försvunna väggen i väster. Den bevarade delen mätte ca 4 × 3 meter. Ett större spisfun-

Figur 22. Hus 9004, skala 1:100.

dament fanns också kvar. Närheten till hus 9003 gör att en tolkning kan vara att det varit en vinkelbyggnad till bagarstugan som i så fall varit ca 6 × 3 meter stor. Inget jordprov samlades in som skulle kunna ge ledtrådar till vilken funktion som byggnaden haft.

Fynd som påträffades var ett mynt från mitten av 1600-talet (UN fnr 12). Knappar framkom både i huset, och mellan det och hus 9003. Knapparna var försedda med öglor på baksidan (t.ex. FU fnr 80), och en var gjord i svart glas (UN fnr 57). En kniv med avbruten spets (UN fnr 223) och en halverad blykula (UN fnr 228), en smälta i bly hittades också i byggnaden. I spisfunda-

Figur 23. Hus 9004 fotograferat med drönare. Här syns spisfundamentet, delvis de två stockarna och den bevarade syllstensraden i norr. Norr är uppåt i bild.

mentet framkom keramik, ett handtag och en sotig utsida till en trefotsgryta och en rödgodsskärva med en knottrig glasyr som tillverkats på 1600-talet (UN fnr 67). Till fynden kan troligen även protostengodsskärvan läggas då det framkom mellan de båda resterna av husgrunder. Skärvan har en datering till 1200–1300-tal (UN fnr 115, se vidare kapitel om Keramik).

Detta var ytterligare en byggnad med dålig bevaradegrad inom bytomten. Huset har haft en spis för uppvärmning, en bevarad syllstensvägg och några stockar som kan vara från den västra ytterväggen. Närheten till hus 9003 gör att en trolig tolkning är den att byggnaderna antingen varit sammanbyggda eller de har olika brukningsperioder. Vad fynden beträffar så har de en äldre datering än fynden i hus 9003. De två mynten från mitten av 1600-talet och keramiken pekar mot ett användande under stormaktstiden. Hus 9004 skulle i så fall vara samtida med hus 9007 och utgöra den äldsta gården av de undersökta på bytomten. Utbredningen av huset var oklart, men en del 1600-tals keramik som framkom vid schaktningen på den västra sidan av byggnaden skulle kunna vara en ledtråd till detta.

Hus 9005

Endast en liten del av huset kunde dokumenteras. Den bevarade delen mätte ca 6 × 3 meter i nord-sydlig riktning. Inom byggnaden fanns rester efter två spisfundament där den norra verkar ha haft två byggnadsfaser. Tyvärr var lagren dåligt bevarade vilket gjorde det omöjligt att följa någon kronologi.

Det södra fundamentet, A7411 var 1,7 × 1,2 meter stort och 0,1 meter högt. Formen var oval och bestod av fem stenar som låg i den östra kanten. Här fanns rikligt med tegel och bränd lera.

Det norra spisfundamentet bestod egentligen av två delar: A7446 och A7430. Troligen handlar det om en och samma spis som reparerats vid något tillfälle. Mot norr och väster begränsades spisen av stockar och storleken var totalt ca 2,2 × 1 meter. Fundamentet innehöll ett tiotal stenar och spisrester med tegel och bränd lera. Strax söder om spisen intill den sydvästra stocken låg ett antal plankor som kan vara rester av ett golv.

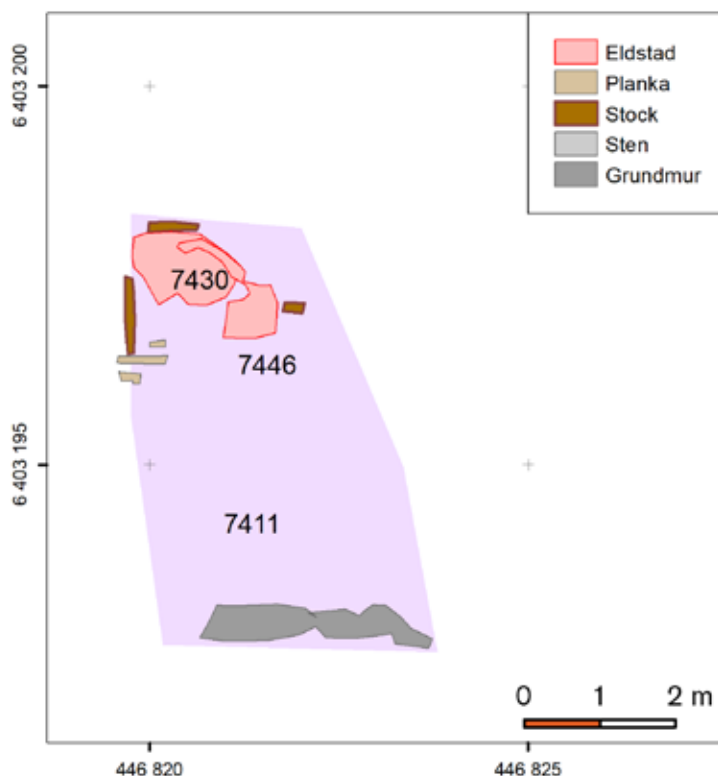
Ett prov för en makroskopisk analys togs i det norra spisfundamentet. Provet innehöll, förutom kalkbruk och bränd lera, även matrester i form av ben och förkolnad säd. Detta visar att spisen har använts till matlagning (bilaga 4).

De fynd som hittades i anslutning till hus 9005 var bland annat två mynt, ett från 1884 och ett med oläsligt årtal (FU fnr 25 och 13). Det svårästa myntet är med största sannolikhet från Fredrik I's tid (1720-1751) Hushållskeramik med bland annat fat och gryta från andra halvan av 1600-talet, ett bleck i metall möjligen koppar, spik och slagg. Ett lättigenkänligt fynd var en kaksporre med skaft i järn och trissa i Cu-legering (UN fnr 234).

Figur 24. Det norra fundamentet i hus 9005. foto från norr.

Figur 25. Hus 9005. Skala 1:100.

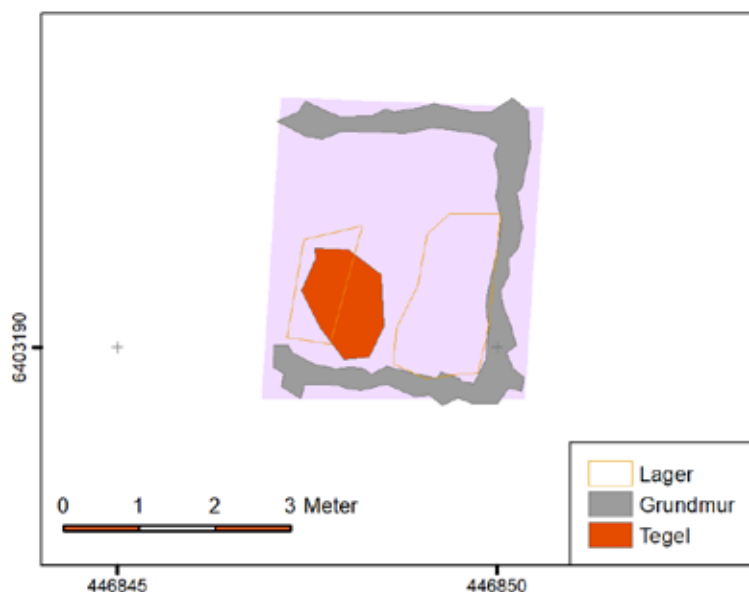

Huset har enligt den makroskopiska analysen varit ett bostadshus med en spis för matlagning. Fynden tyder på en något spretig datering. En trolig brukningstid är slutet av 1700-talet och skulle i så fall överlappa den senare perioden med Hus 9001 och 9003, och den sista perioden med hus 9002.

Hus 9006 med metallhantverk

Byggnaden låg i den nordöstra delen av undersökningsområdet och var i den bevarade delen $3,7 \times 3,2$ meter stor (figur 26 och 27). Byggnaden var bevarad med tre syllstensväggar, den i väster saknas. Väggarna var relativt kraftiga med en bredd av 0,4 meter. De få och fragmentariska lager som fanns i huset bestod av svagt sotig sand med enstaka kolbitar, trärester och lite lera. I den sydvästra delen fanns ett område med tegel som troligen var resterna av ett spisfundament. Här togs ett prov till en makroskopisk analys vilket inte innehöll några spår av matlagning utan istället en metallisk smälta. Spisen tolkas därför att främst ha använts i samband med någon form av hantverk. Dock har det inte varit tal om någon renodlad smideshård eftersom sådana ger upphov till en betydligt större mängd av smältor och småslaggar. Metallhantverk kan ha varit en av flera aktiviteter i huset (bilaga 4).

Ett fåtal fynd framkom i huset, ett spänne i brons som kan ha suttit på en sko och strax öster om huset hittades ett silvermynt från 1666 (UN fnr 19, figur 38).

Figur 26. Hus 9006. Skala 1:100.

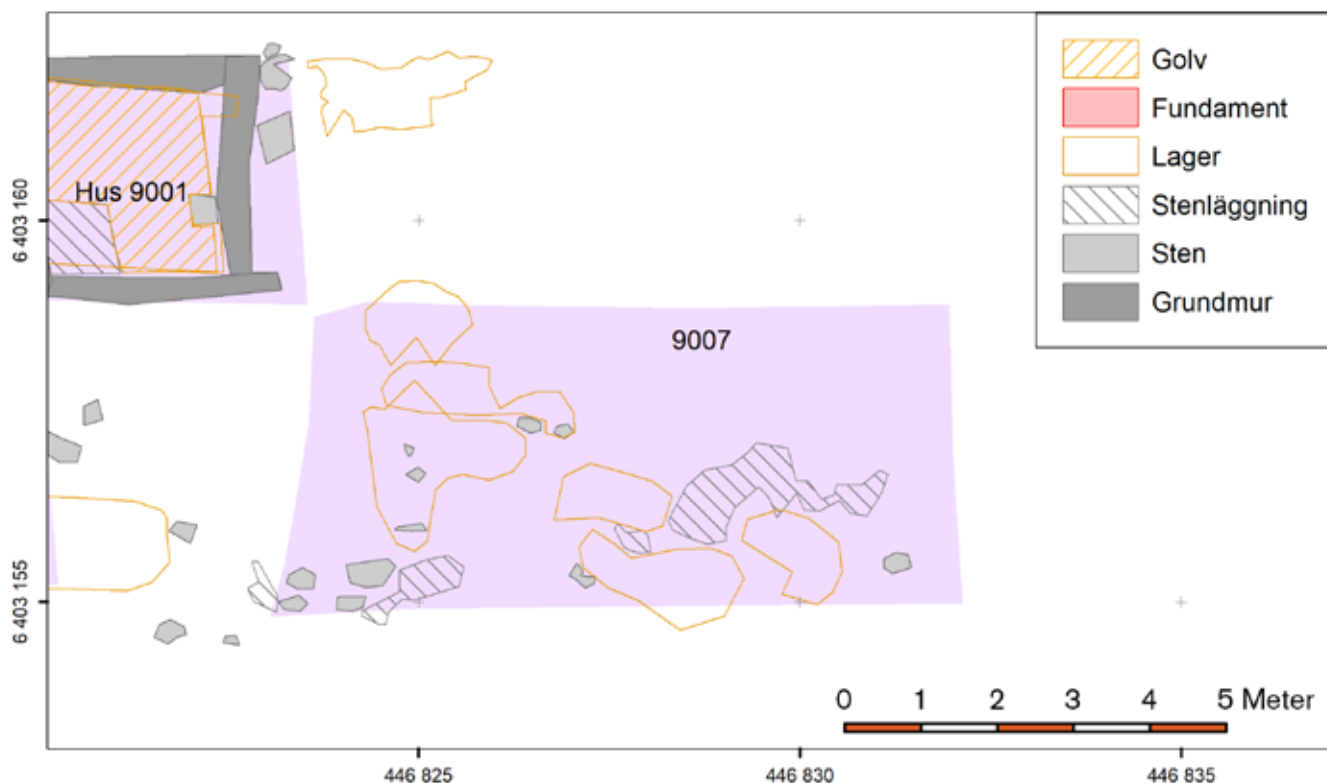
En byggnad som visserligen hade tre välbyggda väggar bevarade och ett spisfundament men i övrig var dåligt bevarad. Silvermyntet från 1666 är dock bland de äldre på platsen vilket får ge en fingervisning om byggnadens ålder. Brukningstiden på byggnaden får sättas till slutet av 1600-talet– början på 1700-talet. Smidet som skett i mindre omfattning skulle alltså kunna varit till husbehov under de både äldsta perioderna av bytomtens användande på 1600–1700-talen.

Hus 9007

Byggnaden var mycket dålig bevarad och dess utbredningen osäker. Den kvarvarande delen av huset var ca 8 × 3,7 meter stort i öst-västlig riktning. I söder fanns några möjliga syllstenar kvar som låg i samma sträckning som den södra delen av hus 9001 (se figur 29). I det nordvästra hörnet av byggnaden syntes spår efter två större stenar vilka kan ha utgjort ett hörn. Rester efter ett eventuellt golv bestående av en stenpackning av mindre stenar fanns i den östra

Figur 27. Hus 9006 med de bevarade syllstens väggarna. Till höger i bild närmast kameran syns området med tegel. Foto från väst.

Figur 28 . Hus 9007

och södra delen. Intill stenläggningen i öster låg ett lager med mycket trä där fibrerna låg i olika riktning. Längst i sydöst fanns ett kulturlager med mycket djurben och keramik.

I den nordvästra delen låg ett fundament och rester efter en spis, som var ca 1,4 × 0,8 meter stor. Spisresten bestod av tegel, bränd lera och sot. I fundamentet fanns några skörbrända stenar. I husgrundens norra del fanns några stockar/plank som delvis brunnit. De låg i öst-västlig riktning.

Figur 29. Hus 9007 strax intill hus 9001 vars östra del syns på bilden. Resterna efter hus 9007 var mycket fragmentariska med endast några syllstenar i bildens nederkant.

De fynd som framkom var bland annat ett mynt från 1837, ett 1/3 skilling banco. Strax intill spisfundamentet hittades en stengodsskärva med en allmän datering till 1600–1700-tal (UN fnr 69). Bland den keramik som hittades fanns en skärva som kan vara äldre rödgods, med reliefdekor (FU fnr 4). Under samma fyndnummer finns även skärvor med en knottig glasyr liknande en apelsin i både brun och grön färg. Delar av trefots gryta med möjligen ristad dekor (FU fnr 5) tillsammans med ovannämnda keramik kan dateras till 1600-tal. I lagret med djurben hittades även ett fat med datering till 1720-tal (UN fnr 66) och en trefots gryta med stämpeldekor från andra halvan av 1600-talet (UN fnr 123). Två bitar av kritpipshuvuden framkom inom huset. Det ena huvudet hade ett krönt ML på klacken och har troligen tillverkats i Holland, (UN fnr 166). Bland flera föremål tillverkade i järn, kan nämnas ett hänglås.

Anläggningen har varit svårtydd eftersom så lite av konstruktionen fanns kvar. Djurben och en större mängd fynd pekar dock på någon form av byggnad eller aktivitetsyta. Dateringen kan handla om slutet av 1600-talet och första halvan av 1700-talet och alltså vara äldre än hus 9001 vilket skulle förklara de dåliga bevarandeförhållandena. Brukningsperioden skulle då vara ungefär samtida med den andra dåligt bevarade byggnaden hus 9004, vilket tyder på att dessa hus var först på plats i byn av de hus som undersökts.

Möjligheten att hus 9001 och 9007 i själva verket är ett och samma hus kan inte heller uteslutas. I så fall skulle hus 9007 utgöra den äldsta fasen och hus 9001 en senare tillbyggnad(er).

Hus 9008

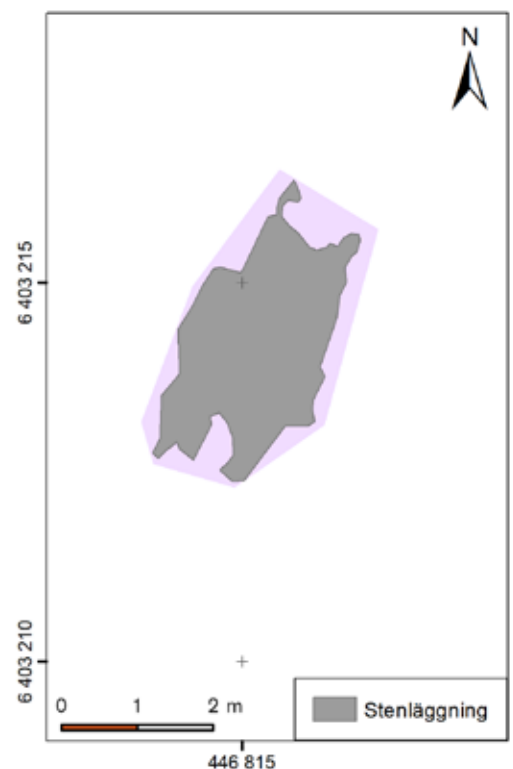
Ett stenfundament/stenläggning som var 4 × 1,6 meter stor. Konstruktionens orientering i nordost-sydväst var avvikande jämfört med övriga byggnader som alla låg i strikt öst-väst/nord-syd riktning. Men samtidigt ska påpekas att konstruktionens orientering inte är klarlagd då inga tydliga ytterväggar/avgränsningar kunnat ses. Den låg längst upp i det nordvästra delen av undersökningsområdet vid vägen som sedan 1600-talet passerat genom byn och fortsatt mot Åsens gård. Stenpackningen var tätt lagd med stenar som var 0,1–0,3 meter stora. Den utgjordes av två skikt med sten och var något nedsjunken i mitten. En alternativ tolkning är att stenarna har använts som vägförbättring.

Fynd i stenpackningen bestod av keramik, bland annat benet till en trefots gryta som kan dateras till första halvan av 1700-talet. Även fönsterglas, kritpipa, spik och diverse oidentifierade järnföremål hittades.

Förekomsten av fynd gör ändå att den tolkas som ett förråd/ekonomibyggnad. Dateringen utifrån trefots grytan tyder på första hälften av 1700-talet vilket gör att den tillhör den andra fasen tillsammans med hus 9001 och 9003.

Figur 30. Hus 9008 sett från ovan. Norr är neråt i bild..

Figur 31. Hus 9008 som bestod av en stenläggning och som låg längst i npp på undersökningsområdet. Skala 1:100.

Figur 32 och 33. Avfallsplatsen 5110 i plan och delvis undersökt. Foto från öster respektive söder.

Avfallsplats 5110

En samling tätt liggande sten och tegel som markerat en avfallsplats som var 4 × 2 meter stor. Stenpackningen och fynden låg i ett 0,15–0,4 meter tjockt matjordslager som tycks ha fyllt upp en naturlig svacka i terrängen.

Fynden bestod av skärvor från en mängd olika kärl av yngre rödgods, bland annat ett fat med blå dekor som är ett ovanligt fynd. Fatet, en gryta och en skål dateras till 1620–1650 (UN fnr 98 och 111). Ett lock var dekorerat med stämplor och har hört till en kruka eller likande. Bland fynden fanns även en mängd 1700–1800-tals keramik där merparten slängts.

Just blandningen av keramik med både äldre och nyare kärl gör att dateringen är svår men troligen så har den naturliga svackan i den norra delen fyllts med skräp under hela bytomtens brukande.

Nedgrävning 5465

En nedgrävning som låg strax öster om hus 9002. Den var 1,2 × 1,1 meter stor med sten och tegel i ytan (figur 34). Lagret runt stenarna och teglet bestod av lerhaltig mjäla samt lite kol och sot. Flertalet av tegelstenarna var skörbrända.

Figur 34. Nedgrävningen 5465 med sten och tegel i ytan. Foto från nordöst.

De fynd som framkom var fönsterglas, fajans, spik, keramik samt en fot till en trefotsgryta i järn. Någon datering gick inte att fastställa.

Naturlig svacka (7042) 7695

Intill och delvis under hus 9001 fanns en naturlig svacka som visade sig innehålla en hel del fynd. Svackan var 8 × 4 meter stor och som mest 1 meter djup. Den låg delvis under hus 9001 vilket gör svackan äldre än huset. Här framkom flera skärvor av keramik, bland annat ett fat som hade året 1689 skrivet i dekoren på botten (UN fnr 64, figur 57). Här fanns även ytterligare fat som kan dateras till början av 1700-talet. Tre föremål i järn hittades i sänkan, en sax, en matkniv och platta med okänd funktion (UN fnr 242–244). Den naturliga sänkan har troligen använts som skräpgröp där trasiga föremål har kastats under den första perioden på gården från slutet av 1600-talet till början av 1700-talet. Den är i så fall samtida med hus 9004 och 9007.

Nedgrävning 7101

Strax sydväst om hus 9001 låg denna fyndförande grunda nedgrävning eller naturlig svacka som innehöll rikligt med keramik. Området var 5 × 1,7 meter stort och 0,1–0,3 meter djupt. Det fyndförande lagret låg mot ett lerlager i norr som troligen har hört till ett spisfundament som försvunnit med den sentida odlingen.

Bland fynden fanns ett mynt från 1724 (UN fnr 27). Keramiken som utgjordes av yngre rödgods bestod bland annat av små skärvor från samma kärl med ristad dekor, så kallad scraffito (UN fnr 78). En mindre skål som dekorerats med flera färger i ett marmoreringsliknande mönster, en skål med handtag och en trefotsgryta – alla med en datering till 1650–1690 (alla UN fnr 101). Del av ett huvud och två skaft av kritpipor hittades också (UN fnr 171) och en bössflinta (UN fnr 258).

Figur 35 och 36 med avfallsgropen 7112 i plan och profil. Foto från öster.

Keramiken från slutet av 1600-talet tillsammans med myntfyndet från 1724 ger datering till sekelskiftet 1700. Det är dock oklart vad lagret/nedgrävningen representerar. Har det varit en skräppplats eller representerar lagret en äldre byggnad som försvunnit genom odling?

Avfallsgrop 7112

Anläggningen låg mellan hus 9004 och 9006 och var 1,60 × 1,2 meter stor och 0,4 meter djup.

I avfallsgropen framkom en mängd obrända djurben med hela käkdelar efter gris samt spik, flinta, kritpipsfragment och bränd lera. Flera olika kärl av keramik hittades i gropen bland annat en liten trefotsgröta med sotig utsida. Flera skärvor av en skål har en grön gul geometrisk dekor och en kruka har en trolig datering till 1620–1650. En gröta har dateringen 1650–1690. I skräpgropen har även en skärva av ett protostengods hittats med dateringen 1200–1300-talen. Alla dessa skärvor har samlats under UN fnr 105. Bland metallföremålen fanns ett beslag i brons som kan ha suttit runt ett skaft eller liknande (UN fnr 229). En av glasskärorna kommer från ett tunnväggigt och fint dryckeskärl med svarta detaljer som möjligen kan vara ett så kallat passglas (UN fnr 131).

Bruksperioden på avfallsgropen tycks ha varit under 1600-talet och den skulle då troligen ha tjänat som skräpgrop åt hus 9004 i den norra delen av undersökningsområdet.

Kolningsgrop 7034

I bytomtens sydvästligaste hörn framkom en rund grop 1,6–2 meter i diameter. Gropen var flack i botten och som mest 0,2 meter djup. Gropens fyllning bestod av mörk sand blandat med sot och kol. Ett kolprov togs och kol från ek daterades till järnålder, perioden 770–970 e Kr (2 σ , Ua-61876, bilaga 6). Ekens höga egenålder gör dateringen osäker.

Tidsmässigt kan gropen placeras i blästbruksperioden i området. Profilformen överensstämmer väl med kolningsgropar från samma tid. Däremot är användningen av ek ovanligt. Det skulle i så fall den första av många daterade kolningsgropar i socknen där ek använts, istället för tall/gran. I det här fallet hade mer än halva gropen ”schaktats” bort i något skede och endast den nedersta delen kvarstod.

Figur. 37 Ett urval knappar med stjärn- eller blom-mönster. Från 1600–1800-talen.

Fyndmaterialet

Sammanlagt har 497 fyndposter registrerats - 221 från förundersökningen och 276 från slutundersökningen. 72 metallfynd har konserverats av Max Jahrehorn, Oxider.

Varje fyndpost kan bestå av fler exemplar av samma kategori såsom keramik, porslin och metallföremål. Den största fyndgruppen inom de två undersökningarna var knappar av olika slag, 100 stycken hittades, de flesta med hjälp av metalldetektor. Den näst största fyndgruppen var yngre rödgods, alltså olika kärl som använts i hushållen, med 67 fyndposter. En betydande grupp var mynten där 47 stycken påträffades, i olika valörer och material. Övriga metaller och CU-legeringar, däribland bly, upptog sammanlagt 71 fyndposter där smältor i bly kom i riklig mängd under förundersökningen (detektering). Föremål av glas med sammanlagt 37 poster där både fönsterglas och olika dricks- och buteljglas ingår. Föremål av järn fanns det 68 fyndposter av (bilaga 3).

Fynden förekom ganska jämnt utspridda på och även utanför bytomten. Vissa koncentrationer, inte minst av keramik, dokumenterades i husgrunderna (främst i hus 9001) och i avfallsgropar, men keramiken förekom även utspridda mellan husen. Den överlag jämna spridningsbilden beror på tunna matjordslager och intensivt jordbruk under 150–200 år.

Mynt

Av de 47 mynten var alla utom fem av koppar. De fem var tillverkade av silver och har en spridning i ålder mellan 1593 och 1911. Åtta stycken framkom i eller i direkt anslutning till en husgrund, övriga låg jämt utspridda över bytomten, och även utanför den. Även tidsmässigt är spridningen ganska jämnt fördelat från 1600-talet till 1800-talet. Av de identifierade mynten kommer ett från 1590-talet, 12 från 1600-talet, 13 från 1700-talet och 10 från 1800-talets första hälft.

Det äldsta myntet är ett fragment av ett Sigismundmynt, fyk eller ½ öre (1593–1599). På fragmentet syns den typiska, sirliga S-bokstaven med seriffer. Myntet har klippts itu och endast ena halvan återstår. Sex mynt har daterats till drottning Kristinas re-

Figur 38. 1 öre silvermynt, Karl XI, 1666. UN fnr 19. Skala 1:1.

Figur. 39 1/4 öre kopparmynt, Kristina, 1637. UN fnr 2. Skala 1:1.

Figur 40. Knappar gjorda av kopparlegering (Cu). Knappen med siffran 20 är uniformsknapp för Kalmar infanteriregemente från tidigt 1800-tal. Den nedersta knappen, med bokstaven G är också en uniformsknapp framtagen under Gustav III:s tid. Fyra likadana knappar hittades. Fyndnummer uppifrån ner: UN41, FU84, FU113, FU102, UN34, FU124, UN39. Skala 1:1

geringsperiod (1632–1654) och sex till Karl XI (1660–1697). Från 1700-talet kom sju från drottning Ulrika Eleonoras tid (1718–1720), fem från Fredrik I tid (1720–1751) och sex från Gustav VI Adolf (1792–1809). Det handlar om mynt av ringa värde i valörer såsom 1/4, 1/6 och 1 öre. Småmynt som man säkert har letat efter men låtit vara när man inte påträffat dem på en gång.

Den geografiska spridningen var ganska jämn över bytomten (bilaga 1c). Detsamma kan inte sägas om den tidsmässiga spridningen. Stora luckor uppträder från 1670-talet till ca 1720 och mellan 1730-tal till sekelskiftet 1800. Inga mynt påträffades från dessa två relativt långa perioder. Förklaringen kan endast vara en nedgång i byns brukande vilket vi redan konstaterat i det kamerala materialet (se kap Arkiv/kartor) Åtta mynt från 1800–1900-talen då gårdarna i princip är borta, visar att området fortsatt vara aktivt brukat med bland annat odlingar fram till nutid. Denna period representeras av hus 9002.

Endast 8 mynt kan med säkerhet knytas till en byggnad. Spridningen av mynten får vara tecken på att det flitiga sentida jordbruket har flyttat runt på både mynt och andra föremål inom området.

Knappar

Montelius typologiska system för fornfynd gjorde livet lättare för varje verksam arkeolog från 1800-talets slut och framåt, men var också öppet mål för August Strindberg som gäckande slog till med en typologi för knappar, en knappologi, som ironisk kommentar där knappar uppdelades i samma kategorier som fornfynd, det vill säga material, storlek och form. Att just denna typologi för knappar tycks saknas i Sverige är beklagligt. Det hade varit en klar fördel om knapparna från Hedenstorp kunde passas in i en säkerställd typologi med kronologiska steg.

Icke desto mindre är knapp en fyndkategori som ofta hittas vid stadsgrävningar. Däremot är det ovanligt att en stor mängd knappar kan beläggas på en begränsad yta vid en bytomt som vid Hedenstorp där 100 knappar hittades utspritt inom en 1 hektar stor yta (bilaga 1c). Här har förstås metalledekteringen efter förundersökning bidragit till att vi har ovanligt många knappar. Knapparna hittades en och en eller i koncentrerade kluster.

Genom att jämföra knapparna från Hedenstorp med bilder från bland annat Digitalt museum, Nordiska museet, Armeemuseet, Museum of London och andra digitala träffar på söksträngar kring knappar från olika århundraden bör en godtagbar ungefärlig datering föreligga för en del av knapparna. Samtidigt får man ha i åtanke att knappars brukningstid kan ha varit mycket lång. Inte minst knappar av metall bör ha hållit länge och återanvänts under flera generationer. Samtidigt har uniformsknappar inte ändrat utseende nämnvärt från 1600-talet till 1800-talet. Dessa är ofta gjorda i kopparlegering och har en mer eller mindre sfärisk profil.

Knapparna kan delas i grupper på många olika sätt: utifrån material, med dekor, utan dekor, plana, konkava, konvexa med mera. Materialet i de allra flesta knapparna var Cu-legering, enstaka sentida knappar var gjorda i tenn. Praktiskt taget alla knappar hade en ögla för fastsättning. Denna består av en slinga bronstråd med rund tvärsnitt (se figur 41, 42), eller är lite mer bearbetad och utgör en platta som man gjort hål i (jämför figur 43, 44).

En viss förtätning av knappar kan anas på östra sidan av bytomten, öster om hus 9002 och 9003. Här fanns ett tjugotal knappar inom en 15 × 10 meter stor yta. Kan det här vara platsen där männen brukade lätta sig? (jämför Welinder 1989)

Varför så många knappar?

Tidigt under undersökningen infann sig frågan om Sanderyds sockenskräddare kan ha haft sin bostad och verkstad vid Hedenstorp eftersom så stor mängd knappar hittades. Sockenskräddare utsågs av sockenstämman och beslutet lagfästes i häradsrätten. Skräddaren var oftast ansluten till skräet och betalade en skatt som kallades gärningsören. Skräddaren och skomakaren utsågs av socknen och var de enda som fick sälja sitt hantverk utanför städernas skråtvång.

En noggrann genomgång av mantalslängderna från Sanderyds socken från 1643 och fram till 1820 ger vid handen att sockenskräddare fanns i socknen under hela denna period med undantag för några få år då ingen sockenskräddare nämns. Denne bodde aldrig på Hedenstorp eller i torpen under Hedenstorp/Åsen. Husförhörlängderna från 1700- och en bit in på 1800-talet visar samma sak: vare sig sockenskräddare eller -skomakare hade sin hemvist på Hedenstorp.

Dock kunde flera skräddare finnas inom en socken, nämligen byskräddare som verkade utan krav på att bli utsedda. Mantalslängder tar visserligen upp enstaka bisysslor hos allmogen i Sanderyds socken och utöver sockenskräddare och sockenskomakare fanns smeder, kolare och andra som var sysselsatta vid Tabergs bergslag. Därtill inspektör och trädgårdsmästare vid Åsens gård, men inga personer som arbetade med tyger.

Att hantverk för avsalu bedrevs vid torp och gårdar i socknen kan man räkna med. Närheten till staden och till Tabergs bergslag stimulerade tillverkning av varor för avsalu utan att detta speglades i det kamerala materialet (jmf. Vestbö-Franzén 2012:92–110).

Det stora antalet knappar på Hedenstorp kan analyseras utifrån tre huvudantaganden:

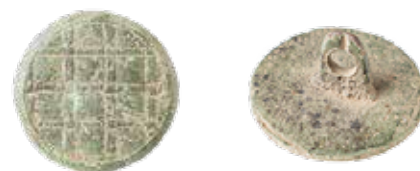
1. Knapptillverkning skedde på Hedenstorp under 1700-talet.
2. Knappmängden speglar normal knapptappningsfrekvens på en gård/by av Hedenstorps storlek och anledningen till att detta inte kunnat beläggas tidigare har berott på att motsvarande

Figur 41. Två ihåliga, halvsfäriska knappar. Den till vänster har suttit i en uniform från 1700-talet. UN fnr 31. Kopparlegering. Skala 1:1

Figur 42. Ihålig knapp med slät yta. Troligtvis uniformsknapp från första halvan av 1700-talet. FU fnr 74. Kopparlegering. Skala 1:1

Figur 43. Knapp med rutmönster. FU fnr 96. Kopparlegering. Skala 1:1

Figur 44. Liten knapp med rutmönster. FU fnr 98. Kopparlegering. Skala 1:1

Figur 45. En ihålig, halvfärisk knapp. 1600-tal, evt ännu tidigare. Kopparlegering. FU fnr 120. Skala 1:1.

Figur 46. Sko- eller knäspanne i silver och glas UN fnr 211. Skala 1:1.

Figur 47. Skospanne av Cu-legering med silverdekor. FU fnr 144 Skala 1:1.

Figur 48. 1700-tals broscher i Cu-legering respektive förgylld silver. FU fnr 137, 138. Skala 1:1.

undersökning med metalldetektor av en gårds/bytomt och dess närområde på landsbygd inte skett.

3. Det har bott skräddare på Hedenstorp som har ingått i Åsens herrgårds arbetskraftsstyrka.

Den första hypotesen kan nog avfärdas utifrån det faktum att knappmakarna var skråtillhöriga och inte fick bedriva sitt hantverk utanför städerna.

Vad gäller hypotes nummer två måste frågan lämnas öppen, eftersom vi inte vet hur en normal knapptappningsfrekvens under en 150–200 års period ser ut. Ett par saker bör dock nämnas: Knappar av metall hade ett visst värde på samma sätt som andra synliga fästanordningar där det estetiska intrycket var viktigt, såsom söljor och spännen. Liksom tyget i kläderna har knapparna sparats och återanvänts. Trots detta bör några ha tappats, precis som andra värdeföremål. Inte minst officersuniformer under 1600–1800-tal tycks haft anseende mängder knappar. En jacka från 1750-talet kunde lätt ha ett tjugotal knappar, och under 1800-talet kan man tala om rent frosseri med 50–80 knappar. Soldater med lägre rang har förstås inte haft lika många, men bland de påträffade knapparna på Hedenstorp finns flertalet som mycket väl har kunnat sitta på en uniformsjacka eller -byxa.

Det har troligen även funnits knappar/fästanordningar i ben, horn och trä som varit billigare och enklare att framställa än metallknappar med ögla, men dessa hittas inte med metalldetektor om de nu till äventyrs skulle ha överlevt tiden i jorden. För att gå vidare med hypotes 2 måste ett jämförelsematerial hittas och analyseras.

Vad som talar för den tredje hypotesen är några observationer. Bland annat finns flera serier om 2–4 i det närmaste identiska knappar. En av dessa är fyra stycken, ca 10 mm i diameter och med bokstaven G (för Gustav III) ingraverat (figur 40). Bokstaven är enkel i formen, med ett litet huvud och en stor och slängig 'svans'. Knappens kant utgörs av en enkel nersänkt bård, ca 1 mm bred. Eftersom klädesplagg användes tills tyget var oanvändbart bör knappar som sprättades av kläderna ha återanvänts i nästa plagg. Det förefaller osannolikt att man skulle ha tappat fyra likadana knappar. I en skräddarverkstad kan man tänka sig att man haft mindre lager av lika knappar som användes som utbytesknappar eller när nya plagg skulle sys upp.

Något som talar emot en skrädderi på platsen är avsaknaden av synålar och knappålar. Däremot finns fem fingerborgar och en sax bland fyndmaterialet. En av fingerborgarna påträffades i hus 9001, övriga fanns utspridda långt från husen. Hedenstorp blev ett av flera dagsverkstorp under Åsen. Det är en rimlig gissning att såväl skräddare som skomakare kan ha ingått i Åsens underlydande arbetskraftsstyrka, men var de bodde vet vi inte.

En sista alternativ förklaring till mängden knappar på platsen

Figur 49. Matkniv från 1700-talet. UN fnr 244 Skala 1:2.

kunde var den planerade tillfälliga exercisen 1813 på Åsens gårds ägor (se kapitlet Arkiv- och kartanalys). Vi har dock inte hittat några säkra belägg på att övningen verkligen genomfördes. En sådan tillfällig mönstring pågick i cirka två veckor och antalet knappar tappade under den tiden kan inte heller varit speciellt stor. Dessutom låg det planerade exercisområdet 300–400 meter väster om Hedenstorp.

Legeringar och järn

Av olika kopparlegeringar framkom bland annat skospännen, handtag, flera fingerborgar, ringar, spännen/söljor i olika utföranden, flera bestick, bleck av olika slag, smältor och föremål som inte kunnat typbestämmas. Ett av skospännen var av silver och hade slipade grönaktiga glasstenar runtomkring (UN fnr 211, figur 46). Dubbelsöljor för skor av tenn eller Cu-legering är mycket vanligare fynd (FU fnr 144, figur 47). I silver var ett skaft till en sked eller gaffel med utsirat snäckmönster i skaftets övre del. Två likadana hjärtformade broscher i 1700-talsstil framkom vid den inledande metalledekteringen (FU fnr 137 och 138, figur 48).

Även ett bokspänne med en djurfigur hittades vid detektering (Figur 50). En ströning som bar spår av förgyllning och eventuellt läder detekterades fram i bytomtens norra del (Figur 51).

Föremålen i järn var typiska för en gård/bytomt: trasiga redskap, spik, knivar, soljor, beslag. Bland knivarna finns en matkniv från 1700-talet som påträffades vid avfallsplatsen A5110 (UN fnr 244, figur 49). I hus 9007 hittades ett hänglås från 1800-talet (UN fnr 225). Andra fynd av järn var en nyckel, spett, handtag, del av en sax (UN fnr 243), hästskor och en mängd föremål som inte kunde identifieras. En vikt, fyra pistolkulor och flera plomber var tillverkade i bly. Även en mängd oidentifierbara smältor i bly fanns.

Keramik

Inom denna fyndkategori fanns inte bara yngre rödgods (även betecknad BIIy) utan även fem importerade stengodsskärvor hittades. Stengods tillverkas av en lera som finns i norra Europa och i Skåne. Leran som bränts i en högre temperatur än rödgodset sintrar och blir därigenom vattentätt. De flesta av dessa skärvor hittades vid schaktningarna och har samlats in områdesvis och tillförts schaktagret. De som har legat inom en husgrund eller intill har kopplats ihop med huset och på så sätt har datering och funktion kunnat tolkats.

Figur 50. Bokspänne i kopparlegering. FU fnr 151 Skala 1:1.

Figur 51. Ströning med läderrester på baksidan. En ströning är ett pressat påsyningsbeslag av metall (ofta silver) som använts för att dekorera klädesplagg. FU fnr 136 Skala 1:1.

Figur 52. Protosengods med möjligen polerad utsida samt engobe på insidan (UN fnr 115).

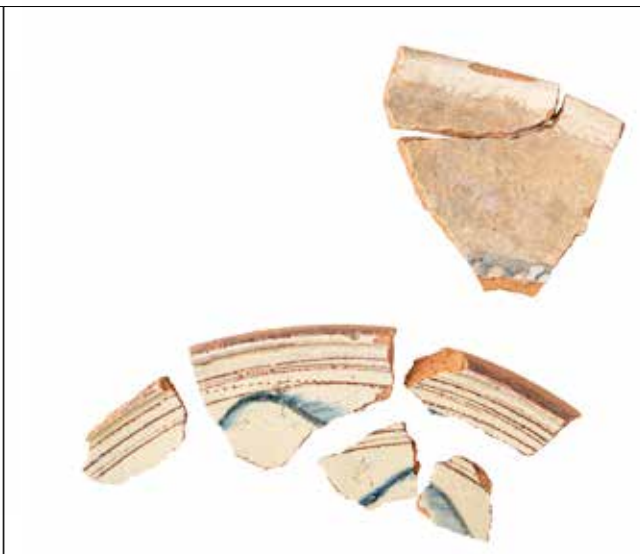
Figur 53. Skärvor av yngre rödgods. Fatet med rut- och kryssmönster kan vara tillverkat i Tyskland (FU fnr 11).

Figur 54. Fat med prickmönster (UN fnr 65)

Två skärvor var av protostengods, alltså ett nästan genomsintrat gods som också användes till krus under 1200–1300-talen. Dessa hör till de äldsta daterade föremålen som framkom på undersökningen, (figur 52). Krusen tillverkades troligen i nuvarande Tyskland och har varit en exklusiv vara på gården. Den ena skärvan hittades vid A6621, syllstensraden till hus 9003, men den kan lika gärna höra till den äldre byggnaden strax intill, hus 9004. Den andra skärvan låg i avfallsgropen 7112. Protostengods var föregångaren till det helt vattentäta stengods som senare spreds i stora mängder av Hansan över hela Nordsjöområdet. Krusen importerades från Rhenområdet i Tyskland och har tillsammans med stengodset varit av mera exklusiv art i hushållen. Den tidiga dateringen kan förklaras med att kruset varit i familjens ägo under en lång tid eller att det finns kvar som en rest efter det medeltida Hedenstorps by.

Den största gruppen inom fyndkategorin var yngre rödgods. Kärlden har tillverkats lokalt, de flesta troligen inne i Jönköping där det under 1600–1700-talen fanns flera krukmakare. Dock kan ett av kärlden, ett mindre fat (FU fnr 11) vara tillverkat i Tyskland (figur 53). Mönstret med ett nät eller galler av ljus piplera och gröna prickar och ränder på mynningen är ganska typiskt för fat från 1600-talet.

Under 1500–1600-talen ägde en förändring rum gällande matvanor. Istället för medeltidens enrumsbostäder bodde man nu i hus med flera rum. Matberedningen flyttades från offentligheten till en separat köksavdelning, så att laga maten och att sedan äta den kom att ske åtskilt. Detta innebar att kärl för matlagning och kärl för att servera och äta ur kom att skiljas åt. Hushållen hade flera olika kärl såsom grytor, skålar, fat och krukor som kan delas in i kokkärl, bords- och serveringskärl samt förråds/förvaringskärl (Rosén 2014: 251f). Kokkärl och enklare förvaringskärl var ofta

odekorerade medan bords- och serveringskärlen vanligtvis var mera dekorerade. Andelen bords- och serveringskärl var den klart största med ca 2/3 av totalen. De allra flesta av dessa hade en rik dekor med ränder, geometriska mönster, pricka och cirklar. Även marmorering, växtornamentik och hemring förekommer. Den senare är små prickar på rad som skapats genom att en liten hoppande metallspets placerats på drejskivan som skapat små hål i brättet på en skål (figur 56).

Flertalet av kärlen kan inte dateras närmare. Flera av formerna och mönstren var vanliga under hela perioden, 1600–1800. Men ibland får vi hjälp av krukmakaren själv som har skrivit in tillverkningsåret som del av dekoren. På fotot figur 57 syns året 1689 skrivet på brättet. Bland kärlen fanns dock flera tydliga 1600-tals skålar och krukor där formen på kärlet och mönstret tillsammans ger en ledtråd till dateringen (figur 55-56).

Övriga fynd

Ett litet antal små skärvor av porslin framkom. Det handlar bland annat om ostindiskt porslin med blå dekor. Även några fajanser med blå dekor men mestadels helt vita, hittades också.

Kritpipor där mestadels endast själva pipskaftet har bevarats framkom. Nitton fyndposter med sammanlagt 40 fragment finns registrerade. Några delar av huvuden hittades, ett med en holländsk stämpel. Hus 9001 med sina sammanlagt 16 fragment, var piptäst. I övrigt fanns mellan noll och två fynd per hus. I husen inom norra halvan av undersökningsområdet fanns inga pipor. Det är lätt att dra slutsatsen att man inte har varit lika flitiga rökare i övriga husen, men förklaringen är snarare den att dessa hus var mycket mer fragmenterade än hus 9001 varför få fynd överlag påträffades.

Sex stycken fyndposter innehåller flinta. Flertalet var bitar av bössflinta. Flintan har placerats i låset till en flintlåspistol. I flintlå-

Figur 55. Röd gods med melerad dekormönster typiskt för 1600-talet förekommer ofta på kärl tillverkade i Jönköping (FU fnr 111)

Figur 56. Röd gods med prickar och linjer längs fatets brätte. Även dessa mönster är vanligt förekommande i Jönköping på 1600-talet (FU fnr 111)

Figur 57. Yngre rödgodsskärva från ett fat med årtal hittades i den stora gropen under hus H9001 (UN fnr 64)

set sattes en bit flintsten som slogs mot ett eldstål som skapade den antändande gnistan. Några av bitarna är för stora för att stoppa i flintlåset men kan ses som en flintkärna för just detta behovet eller som vanlig eldslagningsflinta.

Sammantaget ger fyndmaterialet en bild av vad man ägde på en vanlig gård i Småland under 1600–1700-tal. Hushållet har haft en relativt stor uppsättning lokalproducerat hushållskeramik där alla tre kategorier kokkärl, bords/serveringskärl och förråds/förvaringskärl fanns representerade. Man har även under medeltiden investerat i några importerade krus för dryck som säkert vårdats ömt tills de hamnade som skärvor i äldre husgrunder eller i en skräpgrop. Även dryckesglas och fönsterglas framkom, däribland ett passglass med pålagda glastrådar i svart (UN fnr 131). Hushållen har säkert också innehållit en mängd olika föremål i trä såsom tallrikar, svepaskar, tråg och slevar som försvunnit.

Förutom den stora mängden knappar, så sticker inget ut. Resultatet från arkiv och kartanalysen som visar på en bebyggelse under 1600–1700-tal sammanfaller med vad fynden berättar.

Analyser

Jordprover för makroskopiska analyser togs framförallt i eller intill spisarna i sex av husen. Sammanlagt analyserades tretton prover (Bilaga 1b och 4). Resultaten visade variationer i hur spisarna hade använts. I hus 9001 fanns dels en typisk köksspis, där olika former av matlagning hade förekommit, dels en spis som saknade alla indikationer på matlagning och tolkas därmed som en ren värmekälla. Spisen i hus 9005 har använts för samma typ av matlagning som köksspisen i hus 9001. Däremot tycks brödbak ha varit huvudsaklig syssla i hus 9003. I hus 9006 kunde vi också verifiera våra övriga fältobservationer som pekade åt verkstadsmiljö.

En ^{14}C -analys genomfördes på kol från en misstänkt kolningsgrop A7034 (770–970 e.Kr., 2 σ , Ua-61876). Vedartsanalysen påvisade ek och dateringen hamnade på tidig vikingatid (Bilaga 5 och 6). Dateringsmässigt är resultatet gångbart för området med sina många kolningsgropar från vikingatid och tidig medeltid. Däremot är användningen av ek mycket ovanligt i kolningsgropar i Jönköpingsområdet, och utgör också en osäkerhetsfaktor för datering i och med ekens mycket höga egenålder. Eftersom kolning i grop har bevisligen pågått i området under flera hundra år fram till mitten av medeltiden (Nordman 2014, Lorentzon 2012) anses det inte som något problem i detta fall.

Gårdarna på Hedenstorp

Bytomten och dess husgrunder visar på två olika bruksperioder där hus 9004 och 9007 tycks vara de äldsta. Båda har haft spisar för matlagning. Under andra halvan av 1600-talet byggdes hus 9006 där spisfundamentet använts för metallhantverk, troligen

smide för husbehov. Skräpgröparna 7112 i norr och 7101 i söder har använts under denna första tid.

Tre nya byggnader uppfördes under början av 1700-talet med hus 9001 som ersatt hus 9007 och som troligen även varit ett brygg-hus. Hus 9003 har ersatt hus 9004 och varit en bagarstuga. Det är oklart om denna byggnad även varit ett bostadshus. Under samma period har hus 9005 uppförts med ett rejält spisfundament. Hus 9006 med den förmodade smedjan var i bruk även under denna fas. Det sista huset som uppförts var hus 9002 som använts till kokhus. Det byggs i slutet på 1700-talet eller början på 1800-talet varefter byn försvinner och två ladugårdar finns kvar ett tag innan de också flyttas (se vidare kapitlet Arkiv och kartanalys).

Anmärkningsvärt är att inga ladugårdar påträffades. Avsaknaden av källare och ladugårdar på bytomten kan endast förklaras med att dessa har antingen rivits helt eller schaktats bort under sen tid. En förklaringshypotes berör ägoförhållanden: militärer som hade gården/gårdarna bodde ofta någon annanstans. Gårdens marker kan ha brukats av en arrendator med egen gård i närheten, varför man inte hade behov av ladugård på platsen.

Hedenstorp omtalas i skriftligt material redan 1345 (SDHK-nr:5178). Vi vet inte om den då bestod av en eller flera gårdar. Inte heller vet vi var den låg under medeltiden. Alltför få fynd från våra undersökningar kan dateras till medeltiden varför det troligaste är att gården/byn har flyttats någon gång i slutet av medeltiden eller början av 1600-talet.

Under tidigmodern tid (från 1500-talet och framåt) har gården/gårdarna vid Hedenstorp växlat mellan att vara frälse-, kyrko- eller militieboställen. Tiden under indelningsverket har varit lång – från åtminstone 1620-talet till början av 1800-talet. Det har inte funnits möjlighet att utreda vilka alla dessa soldater var eller i vilken omfattning ägarna själva bott på Hedenstorp, men uppgifterna om obebodda hus och dåligt underhållna marker speciellt under 1600-talet (se kapitlet Arkiv och kartanalys) är talande.

Slutord om de praktiska svårigheterna

De arkeologiska lämningarna låg i åkermark med mycket tunna matjordslager vilket gjorde att plogen hade gått hårt åt konstruktionerna under de senaste 150–200 åren. Husgrunderna, syllstenraderna och kulturlagren var mycket fragmenterade vilket försvårade tolkningen av lämningarna. Bland annat lyckades vi inte identifiera några tomtgränser. Slutundersökningen genomfördes under sensommaren och hösten 2018, efter en extremt torr vår och sommar. Detta medförde att inga skillnader i jordlagren kunde skönjas. Matjord, eventuella kulturlager samt orörd alv/sand hade samma gråa färg, och närapå samma konsistens. Om undersökningen hade genomförts vid annan tidpunkt hade troligtvis fler anläggningar och lager kunnat dokumenteras.

Administrativa uppgifter

Förundersökning FU

Länsstyrelsens dnr: 431-7066-2017

Länsstyrelsens beslutsdatum: 2017-10-10

Jönköpings läns museums dnr: 2017-239

Slutundersökning UN

Länsstyrelsens dnr: 431-1286-2018

Länsstyrelsens beslutsdatum: 2018-04-16

Jönköpings läns museums dnr: 2018-031

Beställare: Jönköpings kommun, tekniska
kontoret

Rapportansvarig: Ann-Marie Nordman och Su-
sanne Haltiner Nordström

Rapportgranskning: Kristina Jansson

Fältansvarig: Ann-Marie Nordman

Fältpersonal: Lotten Haglund, Kristina Jans-
son, Ann-Marie Nordman, Su-
sanne Haltiner Nordström, Jan
Zander

Fältarbetstid: FU 2017-10-19–2017-11-21

..... UN 2018-08-20–2018-09-28

Län: Jönköping

Kommun: Jönköping

Socken: Sanderyd

Fastighetsbeteckning: Hedenstorp 2:1

Belägenhet digitala fastighetskartan: 64E 0e SO

Koordinater: 6403181/446831

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Undersökningsyta: 22 300 m²

Fornlämningsnummer: L1970:3096 (Sanderyd 441)

Fornlämningstyp: By/gårdstomt

Tidsperiod: Medeltid/tidigmodern tid

Fynd nr: FU Fnr 4-221, UN Fnr 1-276

Tidigare undersökningar: Arkeologisk utredning Jlm dnr
2015-178

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Brahekyrkan

Jönköpings läns museum (JLM)

Databas över boende i Jönköpings stad under historisk tid

Landsarkivet i Vadstena (VLA)

Norrvidinge häradsrätt: FII:28 (bouppteckning efter torparen Johan Persson)

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Forsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Riksarkivet, Stockholm (RA)

SDHK: Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev

SBL: Svenskt biografiskt lexikon: <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Presentation.aspx?id=16780> (18/11 2019)

<https://www.arkivdigital.se/>

Tveta härads dombok

Kartmaterial

Lantmäteriet. ArkivSök (<https://etjanster.lantmateriet.se/>):

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA):

Sandseryd socken:

Hedenstorp nr 1. Akt: E98-5:e2:150-51. Åkeravmätning. Upprättad av Peter Jonsson Duker 1640.

Hedenstorp nr 1. Akt: E98-5:1: Ägotvist. Upprättad av Jonas Petersson Duker 1690.

Lantmåterimyndigheternas arkiv (LMA):

Sandseryds socken:

Hedenstorp. Akt nr: 06-nhj-17. Karta 1813.

Åsen och Hedentorp. Akt nr: 06-nhj-55. Laga skifte 1913.

Sveriges geologiska undersökning:

http://apps.sgu.se/kartgenerator/maporder_sv.html

Jordartskarta Hedenstorp

Referenser på webben

Nationalencyklopedin (NE) nätupplagan

<https://collections.museumoflondon.org.uk/online/search/>

<https://digitaltmuseum.se>

<http://www.culturum.se/Mathis/1Winsarp.htm>

<https://digitaltmuseum.se/>

<https://finds.org.uk/>

<https://www.kulturarv.dk/>

<https://www.unimus.no/>

mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp

Otryckta källor

Claesson, P. Vem var junker Söffring Söffronsson som år 1599 ställde till med ett fult spektakel i Jönköping? artikelmanus

Gustavsson, M. 2007. *Moderna bruksorter, förstudierapport*. Jönköpings läns museum/Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Tryckta källor och litteratur

Agertz, J. 2008. Om ortnamn i Jönköpings län. *Meddelanden från Jönköpings läns hembygdsförbund och Jönköpings läns museum 2008*. Jönköping.

Almquist, J. A. 1976. *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. Tredje och fjärde delen: Östergötland och Småland*. Stockholm.

Ameziane, J. 2009. *Industri i Hedenstorp. Arkeologisk för- och slutundersökning. Eldstäder på rad och en järnframställningsplats. Sandseryds socken i Jönköpings kommun och län*. Arkeologisk rapport 2009:25 Jönköpings läns museum.

Jönköpings historia, första delen. 1917 Red: Björkman, R. Jönköping.

Haglund, L. 2019. *Härदार i Hedenstorp. Arkeologisk undersökning av RAÄ Sandseryd 396, aktivitetsområde med härदार från mellersta järnålder, Hedenstorp 1:3, Sandseryds socken, Jönköpings kommun och län*. Arkeologisk rapport 2019:16 Jönköpings läns museum.

Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige 1859-1870. Red: Hogner, G, Westerling, G P:n, Thomée, G. Stockholm.

Jahreborn, M. 2020. *Konserveringsrapport gällande föremål från Hedenstorp bytomt RAÄ Sandseryd 441, Jönköping*. Kalmar.

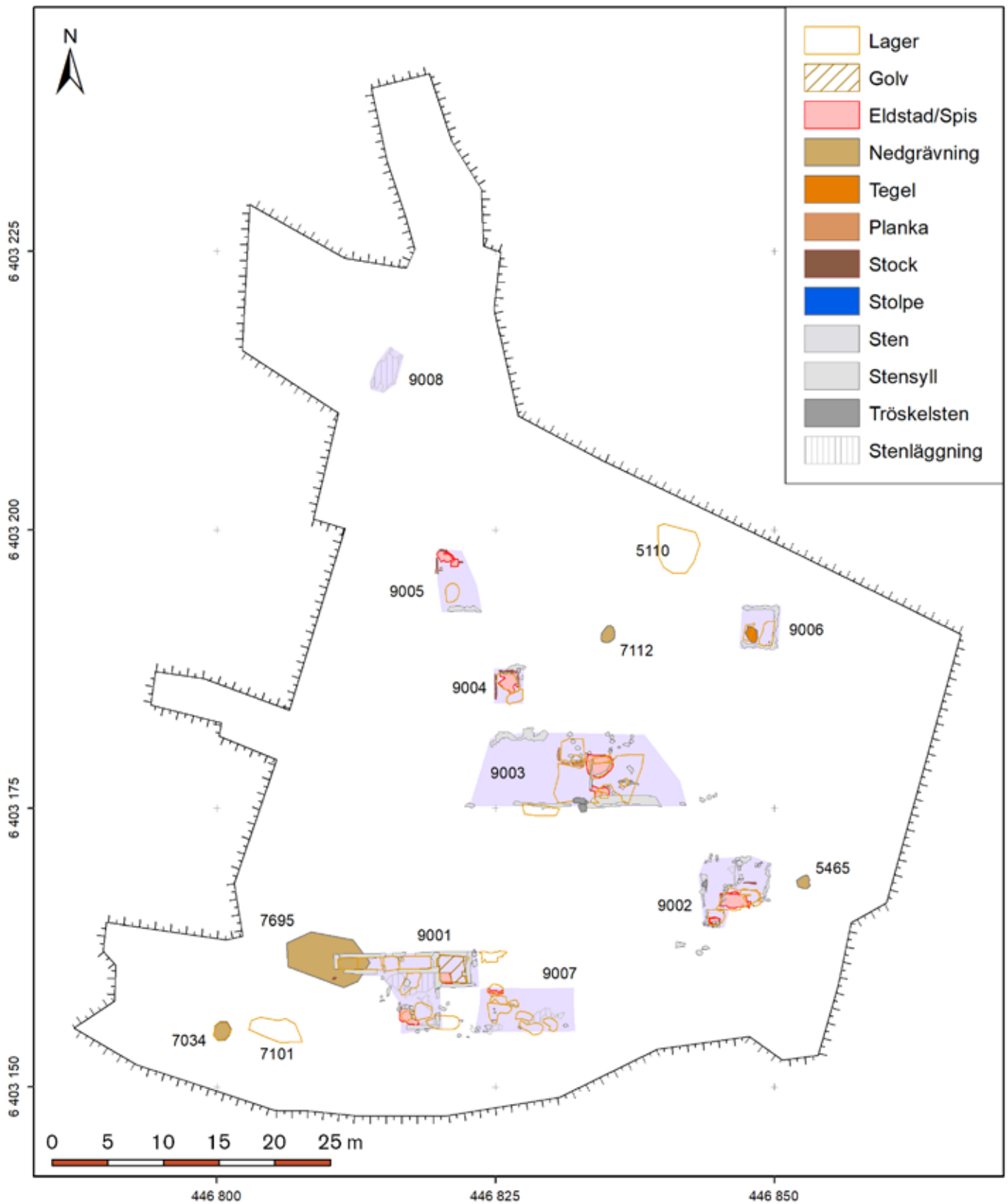
Lorentzon, M. 2008. *Järn, slagg och snö vid fornlämning 186, järnframställningsplats, inför byggnation inom Hedenstorp 1:3 mfl, Sandseryds socken, Jönköpings kommun och län*. Arkeologisk rapport 2008:23 Jönköpings läns museum.

- 2012. *Järnframställning och kolning vid Axamo flygplats. Arkeologisk förundersökning och skärskild undersökning av RAÄ 338, 190:1, 333 m fl, inom del av Hedenstorp 1:3, Sandseryds socken, Jönköpings län*. Arkeologisk rapport 2012:35 Jönköpings läns museum.

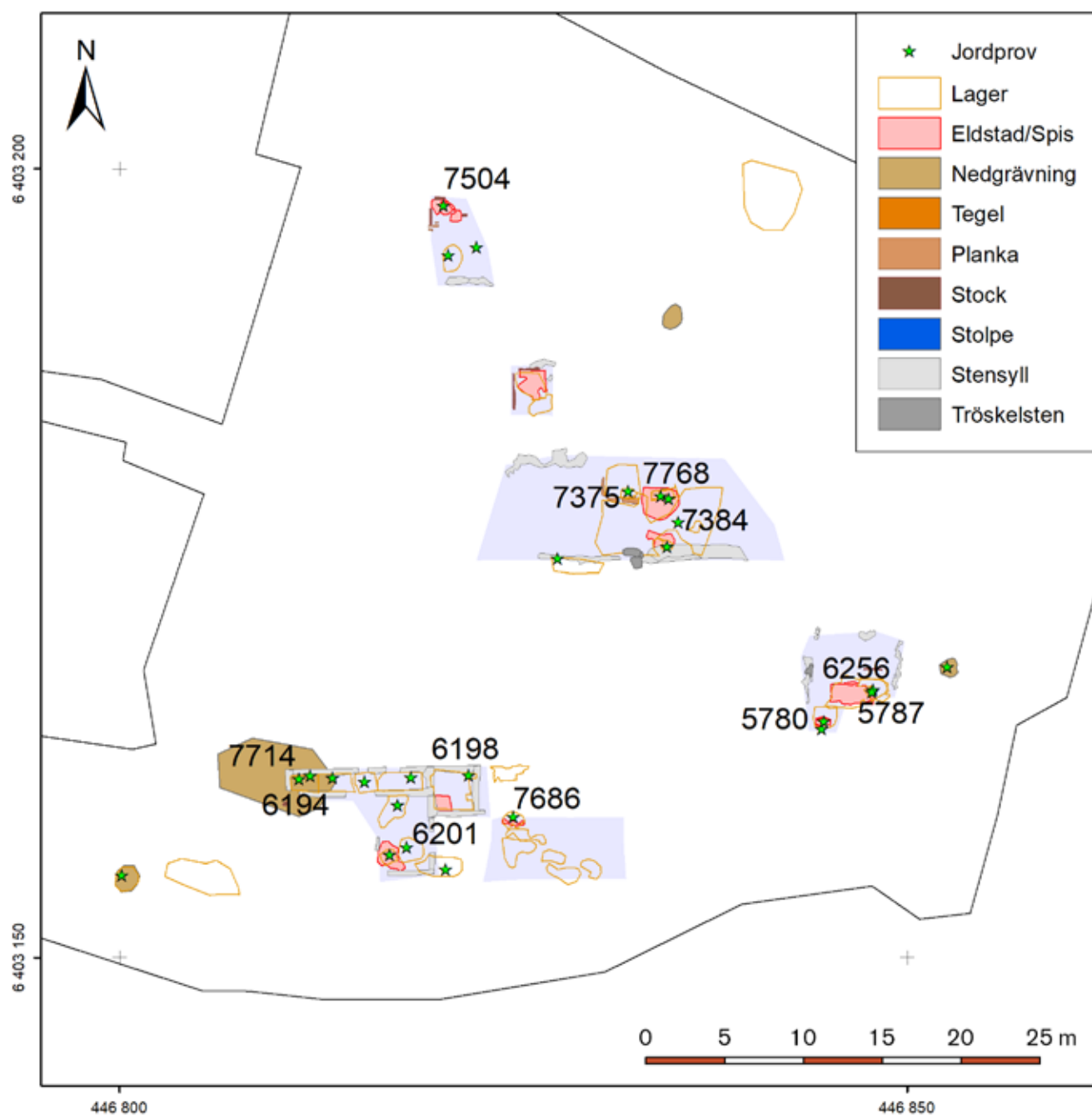
- Nordman, A-M. 2014. *Blästbruk på Axamo. Arkeologisk undersökning.* Jönköpings läns museum, Arkeologisk rapport 2014:15.
- 2015. *Hedenstorp Nordvästra och Hedenstorp Östra. Arkeologisk utredning inför industrietablering inom Hedenstorp 1:2 mfl, Sandseryds socken Jönköpings kommun och län.* Arkeologisk rapport 2015:43 Jönköpings läns museum.
- 2020. *Blästplats i Hedenstorp. Arkeologisk för- och slutundersökning inom del av blästplats L1972:9119 (RAÄ-nr Sandseryd 190:1), Sandseryds socken, Jönköpings kommun och län.* Arkeologisk rapport 2020:10 Jönköpings läns museum.
- Rahmqvist, S. 1996: *Sätesgård och gods. De medeltida frälsegodsens framväxt mot bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria.* (Upplands fornminnesförenings tidskrift 53). Stockholm.
- Rosén, C. 2004. *Stadsbor och bönder. Materiell kultur och social status i Halland från medeltiden till 1700-tal.* Lund studies i Medieval Archaeology 35.
- 2014. Urbana seder. Matvanor och måltidskärl i Jönköping och andra sysvenska städer under tidigmodern tid. I *Stormaktsstaden Jönköping - 1614 och framåt.* Red Nordman, Nordström & Pettersson. Jönköping.
- Thörn, R. 2005. Kokgropsrelationer. *De gåtefulle kokegroper.* Varia 57 s 67-76. Oslo.
- Welinder, S. 1989. *Ett bidrag till knappologin i Södra Dalarna under 1800-talets förra hälft. Mänskligheten genom millennier.* Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Ödeén, A. 2019 a. *Hedenstorp vid Furulund, Övrabo och Dylycke. Arkeologisk utredning inför utvidgning av industriområde, Sandseryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2019:08 Jönköpings läns museum.
- 2019b. *Hedenstorp 1:2. Arkeologisk förundersökning av boplatserna L1970:3068, 3093, 3096, 3109-3112, 3126-3127, 3137, 3139, 3141, 3156-3158, 3160 samt bytomt L1971:6545 inför utökning av Hedenstorps industriområde, Sandseryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2019:36 Jönköpings läns museum.
- Åkerhagen, A. 2004. *Svenska piptillverkare och deras pipor.* Trångsund.

Bilaga 1. Översiktplaner

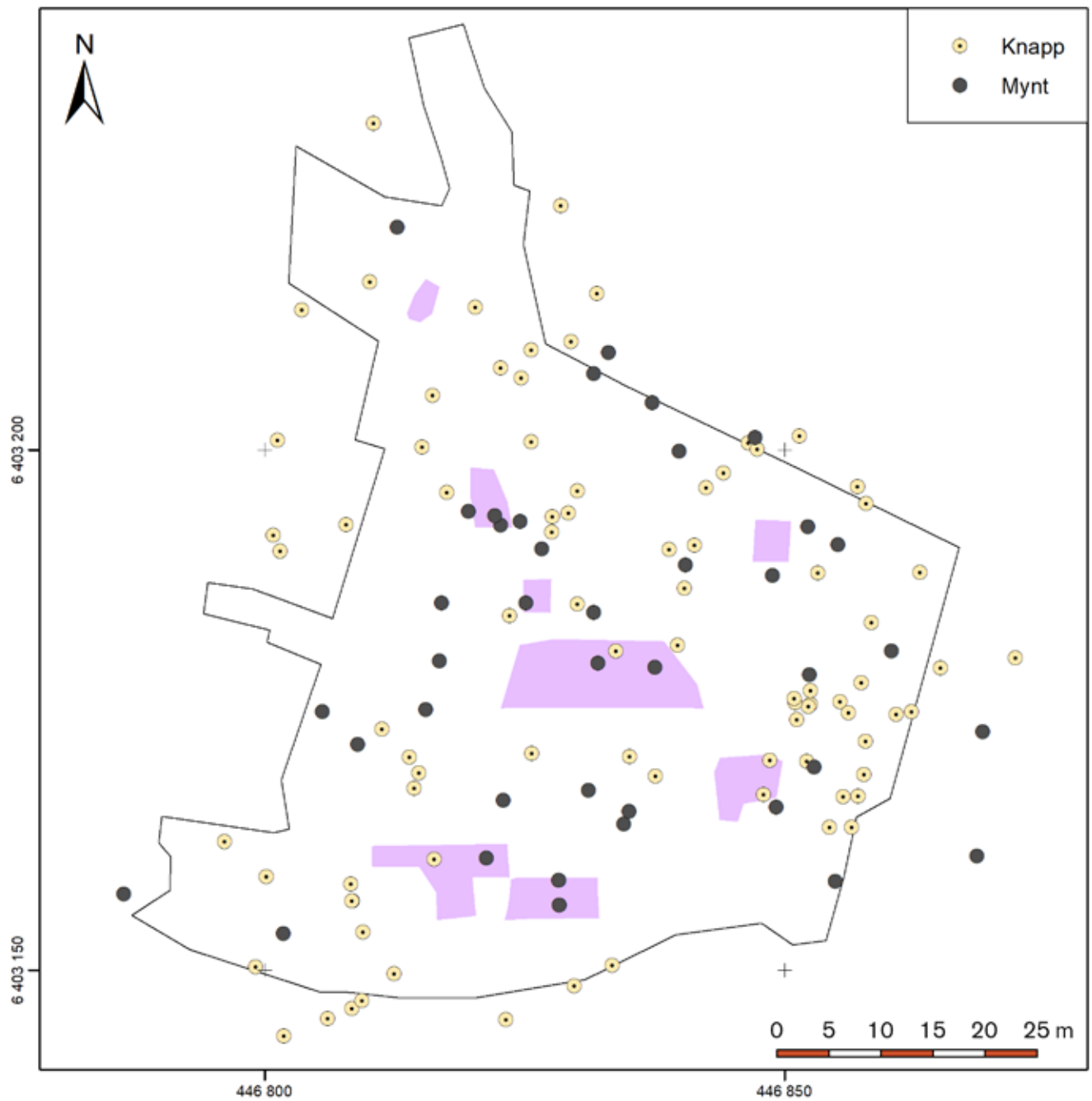
Översikt av undersökningsområdet. Huslägen, avfallsgropar och avfallslager samt kolningsgropen A7034 markerade.

Översikt med jordprover markerade. Analyserade prover har numrerats. Jämför analysrapport, bilaga 4.

Översikt med fynd av mynt och knappar

Bilaga 2. Anläggningslista

A nr	Typ	Beskrivning	Relation
9001	Hus	Bostad/bryggghus. Delvis skadad av odling, resterande del ca 13x7 meter stort. Minst tre rum, varav två med spis. Datering ca 1700–1750	
9002	Hus	Kokhus/bostad. Svårt skadad av odling, Resterande del ca 6x6 meter stort. Minst två rum och två spisar, en liten och en stor 3x1,5 meter. Mycket animaliskt köksavfall i spisarna. Datering ca 1750–1850	
9003	Hus	Bostad/bakstuga. Svårt skadad av odling. Resterande del ca 22x8 meter stort. Två spisar, som avlöst varandra. Intill spisarna en liten källargrop. Mycket vegetabiliskt köksavfall i spisarna. Datering slutet av 1600 till ca 1750.	
9004	Hus	Rest av hus, alternativt del av 9003. Svårt skadad av odling. 4x3 meter stort. En syllstensrad och spisfundament kvarstod. Datering 1600-tal.	
9005	Hus	Rest av hus, 6x3 meter stort. Svårt skadad av odling. Fragment av två spisfundament med matrester. Trolig datering slutet av 1700-tal.	
9006	Hus	Verkstad/smedja(?). Skadad av odling. 3,7x3,2 meter stort. Fragmentarisk spisrest i sydvästra hörn. Inga matrester. Hus för hantverk?. Datering ca 1650–1750.	
9007	Hus	Rest av hus intill H9001. Svårt skadad av odling. Ca 8x4 meter stort. Fragmentarisk spisfundament, inga väggar kvarstod. Datering slutet av 1600-tal till tidig 1700-tal.	
9008	Hus	Eventuell rest av hus/förråd. 4x1,6 meter stor stenläggning. Datering första halvan av 1700-talet.	
2468	Lager	Raseringslager, matjordsblandat. Sten, tegelkross, bränd lera. Järnföremål, kritpipa. Täcker husgrund 9001	9001
2975	Stenläggning	Evt. golv i mindre hus där alla väggar saknas. Två lager 0,1–0,2 m stora stenar samt enstaka upptill 0,4 m. Nedsänkt mittparti. I den västra sidan en 1 m bred utskjutande del som tolkas som möjlig ingång. Ligger under den gamla byvägen, varför en alternativ tolkning är att det handlar om vägförstärkning. Fynd av järnföremål och keramik Bily (yngre rödgods)	9008 Samma som 6391
3018	Lager	Matjordsblandat kulturlager med lite tegelkross. Täcker delvis H9004	9004
3024	Lager	Kulturlager blandat med matjord och tegel, keramik, järn, porslin, ben	9001
3035	Lager	Matjordsblandat kulturlager. Keramik. Evt. samma som L5001	
3040	Lager	Matjordsblandat kulturlager. Keramik, tegel, glas. Evt samma som L5001	Samma som 5001
3047	Stensyll	Västra väggssyllen av 0,1–0,4 m stora naturstenar. Mitt i syllen ingång. Samma som A5121	9002 jmfr 5121
3065	Fundament	Spis för matlagning 1,3x1,2 m. Södra rummet i huset 9002. Fynd av djurben, glas. Keramik Bily.	9002
3079	Stensyll	Östra väggssyllen av 0,1–2 m stora stenar	9002
3096	Lager	Matjordsblandat kulturlager, övertäckte delvis hus 9002. Fynd av keramik	9002
3104	Lager	Samma som L3035/5001. Keramik Bily	
3140	Lager	Matjordsblandat, sandigt lager. Järn, slagg.	
3143	Lager	Sandblandat, svagt humöst lager. Fynd av mynt (1637)	
3159	Stensyll	Södra syll av upptill 0,4 meter stora stenar. Samma som A5633. Skadad av plogen.	9001
3180	Stensyll	Mellanvägg (Ö-V) av 0,4–0,5 meter stora stenar. Samma som A5549	9001
3205	Stengolv	Rest av stenlagd yta 1,4x1,1 meter. Av kantställda 0,1 meter stora stenar.	9001
3267	Stensyll	Rest av stensyll, ca 4,5 m lång. Av 0,2–0,3 m stora stenar. Norrvägg i huset 9003. Fynd av grönt fönsterglas.	9003
3289	Lager	Sotig lager med bränd lera. Spisrest eller utrakat ur spis.	9007
3299	Lager	Kulturlager med mycket småsten i. Trärester (golv?). Rikligt med keramik och djurben	9007
3512	Fundament	Hörnspis 1,8x1,8 m stor, av 0,2–0,3 meter stora flata stenar. Samma som A6756	9004
3534	Fundament	Hörnspis 2,0x1,5 m stor, murad av 0,1–0,3 meter stora stenar och lerbruk. Samma som 5649	9001
3547	Fundament	Spisrest 0,9–0,5 m stor, enstaka stenar, bränd lera. Troligen utdragen från A3512 intill	9004
5001	Lager	Matjordslager med inslag av sand, kol/sot. Fynd av djurben, keramik Bily, glas, järn med mera. Täcker hela bytomten. 0,05–0,15 m tjockt.	

A nr	Typ	Beskrivning	Relation
5110	Avfallsplats	Stenlagd område i naturlig svacka. Tätt liggande stenar 0,1–0,4 meter stora, samt tegelkross. Täcks av ett matjordslager med rikligt med fynd av keramik Bily, djurben, glas, porslin, spik, hästkosöm med mera.	
5121	Stensyll	Samma som A 3047.	9002
5465	Nedgrävning	Liten nedgrävning med tegel och fönsterglas (trol från H9002). Recent.	
5476, 5485, 5495	Stensyll	Norra syllen i H9001, 12,4 meter lång (öst-västligt). Av 0,3–0,5 meter stora stenar. Ingång i mitten.	9001
5509, 5528, 5539	Stensyll	Väggarna i det östra rummet i H9001. Rummet mäter 3,1×3,1 m. Alla större stenar bortrivna i den östra (ytter-)väggen av plogen, endast små fyllnadsstenar kvarliggjer.	9001
5549	Stensyll	Se A3180. Forts av A5557.	9001
5557	Stensyll	Öst-västlig mellanvägg i husets västra del, av 0,2–0,4 meter stora stenar.	9001
5563	Stensyll	Västra väggen i H9001, 1,4 m lång (nord-sydligt) resten bortriven av plogen.	9001
5586	Stenläggning	Stengolv av små naturstenar, bortriven i väst. Keramik Bily.	9001
5597	Stenläggning	Fragmentarisk stengolv av något större stenar än intilliggande A5586. Keramik Bily, porslin, kniv, spik, djurben.	9001
5625, 5629	Stensyll	Ö väggen i köksdelen av H9001, 3,5 meter lång (nord-sydligt) av 0,2–0,4 m stora stenar. Mittenpartiet bortrivet.	9001
5633	Stensyll	Södra väggen i köksdelen av 9001, 3 meter lång (öst-västligt) av 0,2–0,4 m stora stenar. Delvis utriven av plogen.	9001
5649	Eldstad	Kökspis i h9001. Samma som A3534.	9001
5894	Lager	Matjordsblandad sand med trärester och kol. Fynd av keramik Bily, djurben. Golvlager.	9007
5983	Lager	Bränt lager intill köksspisen. Rikligt med keramik Bily, samt porslin, glas, metallföremål, flinta, djurben.	9001
6003	Lager	Sand, bränd mjäla och tegelkross. Fynd av keramik Bily, porslin, glas, kritpipa, djurben, järn. I det nordöstra rummet.	9001
6018	Lager	Matjordsblandat sandlager i det norra rummet. Fynd av keramik Bily, glas.	9001
6024	Lager	Lerlager innaför ingång. Fynd av kritpipa.	9001
6031	Lager	Matjord, sand, tegelkross. Väster om ingång.	9001
6037	Lager	Hårt packat sandlager. Fynd av hästkosöm, spik.	9001
6128, 6145	Stensyll	Fragment av norra och östra väggarna i hus 9002. Består av 0,1–0,2 meter stora stenar.	9002
6203	Lager	Gulbrun lera/mjäla i spisfundamentet A6238. Fynd av keramik Bily, glas.	9002
6238	Fundament	Spisfundament 3×1,5 meter. I fyllningen fanns stora mängder slagg av blästtyp (ej analyserat).	9002
6369	Golv	Packat sand- och lerlager, tegelkross.	9001
6387	Fundament	Stenfundament för värmekälla - enkel spis eller kakelugn i det nordöstra rummet i hus 9001.	9001
6391	Stenläggning	Samma som A2975, se ovan.	9008
6503	Stenläggning	Rest av stengolv i hus 9002, av småsten.	9002
6527	Tröskel	Tröskelsten i den västra väggen i hus 9002, 0,7×0,4 meter stor.	9002
6557	Stensyll	Minst 17 meter lång sydvägg i hus 9003, av 0,1–0,3 meter stora stenar. Stora delar utrivna.	9003
6595, 6604	Tröskelstenar	Ingång mitt i sydväggen A6557 i hus 9003. Tre stora flata stenhällar, väl slitna.	9003
6621	Stensyll	4,6 meter lång fragment av norra väggen i hus 9003, av 0,1–0,3 m stora stenar.	9003
6724	Fundament	Norra spisfundament i hus 9003, 2,5 m i diam, av sten, tegel och bränd lera.	9003
6756	Fundament	Delvis skadad spisfundament ca 2×2 meter stor, av stenar och bränd lera. Fynd av keramik Bily, fönsterglas, porslin, kniv.	9004
6813	Stensyll	Rest av eventuell norrvägg.	9004

A nr	Typ	Beskrivning	Relation
6845	Lager	Lera och stenar i spisfundament. Fynd av blykula.	9004
7034	Kolningsgrop	Närmast rund, ca 2 meter i diameter, 0,2 meter djup. Fyllning av sotig sand, lite kol.	
7101	Nedgrävning	Avfallsgrop. Grund nedgrävning 5x1,7 meter stor, 0,3 meter djup. Fyllning av rödrunt och mycket luftigt humöst sandlager. Var mycket lättgrävt. Fynd av keramik Bily, stengods, porslin, glas, kritpipa, div järnföremål, bössflinta, djurben.	intill 9001
7112	Nedgrävning	Avfallsgrop med mycket djurben. N om 9003	
7151	Lager	Utrivning av spisen A6238. Lera, sot, tegelkross.	9002
7244	Fundament	Spisfundament av småsten och lera ca 2 meter i diam ursprungligen, delvis under södra väggen i hus 9003.	9003
7319	Lager	Möjlig golvlager i den äldre fasen i hus 9003. Inga fynd.	9003
7385	Stensyll	Fragment av södra väggen i hus 9005. Ca 3 meter lång stensyll.	9005
7411	Lager	Spisrest ca 1,7x1,2 meter stor av 0,2–0,3 meter stora stenar. Fynd av keramik Bily, baksporre, spik.	9005
7446	Fundament	Spisrest ca 2 meter i diameter, av stenar, bränd lera och tegel i norra delen av hus 9005.	9005
7549, 7565	Fundament	Spisrest ca 1,3x1,2 meter i norra delen av hus 9007.	9007
7695	Nedgrävning	Nedgrävning, ca 6,8x4 meter stor och 0,5 m djup, delvis under hus 9001. Fynd av keramik Bily, stengods, kritpipor, diverse järn. Daterad fat 1689.	
7759	Nedgrävning	Förvaringsgrop under golvet i hus 9003 1,0x0,6 meter stor. Fyllning av ljus sand med lite kol, ca 0,1 meter tjockt. Avgränsas mot söder av snedställda trä/plank. Fynd av mynt från 1719.	9003
7786	Stensyll	Tresidig stensyll, 3,7x3,2 m stor, västra väggen saknas. Byggt av 0,3–0,5 meter stora stenar.	9006

Bilaga 3a. Fyndlista förundersökningen FU 2017-239

Förundersökningen omfattade flera fornlämningar. Endast fynd från bytomten är medtagna, varför nummerserien har luckor. För yngre rödgods används förkortning Bllly

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
4	Kärl	Keramik	50	F	1449	Bllly. Fat, skålar, krukor, grytben, hänkel . Mörkbrun knotttrig glasyr. Mynningar.	H9001	3299 Lager
5	Kärl	Keramik	25	F	289	Bllly. Olika fat. Prickdekor, ristad dekor, ljusgrön glasyr.	H9001	3024 Lager
6	Kakel	Keramik	4	F	101	Bllly. Ljusbeige glasyr.	H9008?	6391 Lager
7	Kärl	Keramik	1	F	50	Bllly. Hänkel, oglaserad med tumavtryck.	Schaktfynd	3104 Lager
8	Old	Keramik	2	F	15	Bllly. Fat?	Ö om H9002	3096 Lager
9	Old	Keramik	1	F	1	Bllly. Litet fragment: Grönbeige glasyr	Rensfynd	3035 Lager
10	Fat	Keramik	2	F	25	Bllly. Fat, mynning, prickdekor	H9001	3024 Lager
11	Kärl	Keramik	6	F	47	Bllly. Fat, mynning. Ruttekor med piplera. Troligen tyskt import.	H9004/A6756	3512 Fundament
12	Old	Keramik	2	F	5	Bllly. Piplerdekor, grön glasyr.	Ö om H9003	3040 Lager
17	Figurin	Porslin	1	F	3	Vit. Del av arm eller ben.	H9001	3024 Lager
18	Kärl	Porslin	1	F	2	Vit. Kopp.	H9001	3024 Lager
19	Kärl	Fajans	1	F	1	Ljusgul glasyr.	H9001	3024 Lager
20	Kärl	Stengods	2	F	31	Hänkel, grå glasyr.	H9007	3299 Lager
21	Kärl	Keramik	2	F	16	Bllly. Mynningsbit, flintgods.	H9007	3299 Lager
22	Kritpipa	Vitlera	1	F	2	Skaft.	H9002	3047 Stensyll
23	Kritpipa	Vitlera	4	F	12	Skaft. Punkt - och streckdekor runt skaftet.	H9007	3299 Lager
24	Kritpipa	Vitlera	1	F	3	Skaft.	H9001	2468 Lager
25	Kritpipa	Vitlera	1	F	4	Skaft.	H9002	3047 Stensyll
26	Fajans	Keramik	1	F	2	Blå dekor.	H9007	3299 Lager
27	Fönsterglas	Glas	2	F	1	Grönt.	H9002	3047 Stensyll
28	Olika	Glas	6	F	70	Även fönsterglas, grönt.	H9007	3299 Lager
29	Olika	Glas	16	F	45	Även fönsterglas, grönt och genomskinligt.	H9001	3024 Lager
30	Fönsterglas	Glas	1	F	1	Grönt.	H9002	3065 Fundament
31	Fönsterglas	Glas	1	F	1	Grönt.	H9003/A6621	3267 Stensyll
32	Olika	Glas	15	F	22	Grönt, en med naggad kant. Även flaskglas.	N om H9002	3040 Lager
33	Flaska	Glas	1	F	23	Mörkbrun.	H9004/A6756	3512 Fundament
34	Eldslagningsflinta	Flinta	1	H	6		H9007	3299 Lager
35	Harts	Harts	1		12		H9001	3024 Lager
36	Avfall	Ben	8		89	Mest tänder från nöt/får/get.	H9001	3024 Lager
37	Avfall	Ben	1		14	Nöt/gris	H9008?	6391 Lager
38	Avfall	Ben	1		1		H9002	3047 Stensyll
39	Avfall	Ben	150		1470		H9007.	3299 Lager

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
40	Avfall	Ben	2		5	Bränt	H9001	3024 Lager
42	Avfall	Ben	1		1	Bränt	N om H9002	3040 Lager
43	Avfall	Ben	1		1	Bränt	H9002	3047 Stensyll
46	Slagg	Slagg	1		66	Järnhaltigt (magnetiskt), liknar blästslag.	Ö om H9003	3140 Lager
47	Spik	Järn	2	D	15		Ö om H9003	3140 Lager
48	Spik	Järn	1	H	4		H9002	3047 Stensyll
49	Hästsosöm	Järn	1	H	6		H9004	5001 Matjord
50	Old	Järn	1	F	2		H9002	3047 Stensyll
51	Spik	Järn	12	D	113		H9001	3024 Lager
52	Hästsosöm	Järn	1	D	11		H9001	3024 Lager
53	Krampa	Järn	1	H	31		H9004/A6756	3512 Fundament
54	Hästsosöm	Järn	2	D	10		H9007	3299 Lager
55	Beslag	Järn	1	D	183		H9007	3299 Lager
56	Kniv	Järn	1	H	80		H9004/A6756	3512 Fundament
57	Spik	Järn	7		59		H9008?	6391 Lager
58	Old	Järn	1		283		H9008?	6391 Lager
59	Old	Järn	1		116		H9008?	6391 Lager
60	Bult	Järn	1	H	198	Recent	H9001	3024 Lager
61	Old	Järn	1	D	123	Eventuellt skoning.	H9001	3024 Lager
62	Nyckel	Järn	1	H	98		H9001	3024 Lager
63	Beslag	Järn	1	F	72	Del av beslag	H9001	3024 Lager
64	Spett	Järn	1	D	549		H9008?	6391 Lager
65	Old	Järn	1		144	Handtag	H9008?	6391 Lager
67	Old	Metall	2		11	Plåt	H9001	3024 Lager
68	Knapp	CU-leg	1	H	2	Dekor, ögla.	Detektorfynd Ö om bytomt 3711	5001 Matjord
69	Knapp	CU-leg	1	D	2	Dekor av koncentriska cirklar, ögla. Svea Livgarde. Tidigt 1800-tal.	Detektorfynd V om H9002 3786	5001 Matjord
70	Knapp	CU-leg	1	H	4	Uniformsknapp med tre kronor.	Detektorfynd V om H9001 3701	5001 Matjord
71	Knapp	CU-leg	1	H	4	Dekor, ögla.	Detektorfynd S om bytomt 3731	5001 Matjord
72	Knapp	CU-leg	1	F	1	Halvfäris	Detektorfynd V om H9005 3697	5001 Matjord
73	Knapp	CU-leg	1		2	Halvfäris	Detektorfynd V om H9001 3699	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
74	Knapp	CU-leg	1	H	7	Plan ovsandsida, med ögla. Tidigt 1700-tal.	Detektorfynd NV om H9005	Matjord 5001
75	Knapp	CU-leg	1	D	1	Plan ovsandsida.	Detektorfynd S om bytomt	Matjord 5001
76	Knapp	CU-leg	1	H	6	Med kantdekor, ögla.	Detektorfynd Ö fält del	Matjord 5001
77	Knapp	CU-leg	1	H	1	Tunn, platt, utan dekor, ögla.	Detektorfynd N fält del	Matjord 5001
78	Knapp	CU-leg	1	H	4	Med blomdekor, ögla.	Detektorfynd N fält delen	Matjord 5001
79	Knapp	CU-leg	1	D	2	Halvsfärisk, ögla.	Detektorfynd NO om H9002	Matjord 5001
80	Knapp	CU-leg	2	H	3	Platta med , öglor. 18 resp 13 mm i diameter	Detektorfynd Ö om H9004	Matjord 5001
81	Knapp	CU-leg	1	D	3	Med ögla	Detektorfynd Ö om H9005	Matjord 5001
82	Knapp	CU-leg	2	D	2	Platta utan dekor, öglor. 18 resp 13 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fält delen	Matjord 5001
83	Knapp	CU-leg	1	H	5	Konvex m ögla. 18 mm i diameter Eventuellt militär, tidigt 1700-tal.	Detektorfynd Ö om H9002	Matjord 5001
84	Knapp	CU-leg	1	D	5	Med dekor, ögla. 24 mm diameter.	Detektorfynd Ö fält del	Matjord 5001
85	Knapp	CU-leg	1	H		Med blomdekor. 16 mm i diameter.	Detektorfynd	Matjord 5001
86	Knapp	CU-leg	1	D	3	Blomdekor i mitten, girland runt kanten, ögla. 24 mm diameter.	Detektorfynd SV om H9001	Matjord 5001
87	Knapp	CU-leg	1	H	2	Utan dekor, med ögla. 22 m diameter.	Detektorfynd Ö fält del	Matjord 5001
88	Knapp	CU-leg	1	D	2	Med korsdekor (typ malteserkors), ögla. 14 mm diameter. Tidigt 1700-tal.	Detektorfynd N fält del	Matjord 5001
89	Knapp	CU-leg	1	D	8	Utan dekor, med ögla. 29 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om H9004	Matjord 5001
90	Knapp	CU-leg	1	H	2	Med blomdekor, ögla, spår av förgyllning. 18 mm diameter.	Detektorfynd N fält delen	Matjord 5001
91	Knapp	CU-leg	1	D	2	Platt, ihålig, utan dekor, med ögla. 1700-tal. 18 mm i diameter. Jmf fr 97, 104.	Detektorfynd V om H9001	Matjord 5001
92	Knapp	CU-leg	1	D	3	Med blomdekor, kantig ögla. 19 mm diameter.	Detektorfynd S om bytomt	Matjord 5001
93	Knapp	CU-leg	1	H	3	Med rundad ögla. 18 mm diameter.	Detektorfynd Ö fält delen	Matjord 5001
94	Knapp	CU-leg	1	D	1	Halvsfärisk, med ögla. 12 mm diameter.	Detektorfynd S om H9001	Matjord 5001

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
95	Knapp	CU-leg	1	H	5	Halvsfärsisk m rund ögla. 12 mm diameter.	Detektorfynd Ö om H9007	5001 Matjord
96	Knapp	CU-leg	1	H	4	Platt, rutmönster, ögla. 21 mm i diameter.	Detektorfynd SV om H9001	5001 Matjord
97	Knapp	CU-leg	1	D	2	Platt, ihålig, med rund ögla. 18 mm diameter. Jmfr 91, 104.	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
98	Knapp	CU-leg	1	H	2	Platt, vävmönster, ögla. 13 mm diameter.	Detektorfynd Ö fältdelen	5001 Matjord
99	Knapp	CU-leg	1	H	2	Med kantdekor, kantig ögla. 15 mm diameter.	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
100	Knapp	CU-leg	1	D	1	Dekor av ankare, rep och krona. 20 mm diameter. Från omkring 1900.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
101	Knapp	CU-leg	1	H	3	Dekor av 5-uddig stjärna, ögla. 17 mm diameter.	Detektorfynd V om H9003	5001 Matjord
102	Knapp	CU-leg	1	H	2	Med blomdekor, kantig ögla. 19 mm diameter. Jmfr 117	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
103	Knapp	CU-leg	1	H	7	5-bladig blomma o kantdekor, rundad ögla. 25 mm diameter.	Detektorfynd V om H9006	5001 Matjord
104	Knapp	CU-leg	1	H	3	Platt, ihåli, m rund ögla. 18 mm diameter.. Jmfr 91, 97.	Detektorfynd SO om H9001	5001 Matjord
105	Knapp	CU-leg	1	H	3	2-delad utan dekor, rund ögla. 15 mm diameter.	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
106	Knapp	CU-leg	1	H	2	Med kantdekor, ögla. 15 mm diameter.	Detektorfynd V om A50110	5001 Matjord
107	Knapp	CU-leg	1	H	4	Halvsfärsisk, utan dekor, rund ögla. 17 mm diameter.	Detektorfynd NÖ fältdelen	5001 Matjord
108	Knapp	CU-leg	1	H	3	Halvsfärsisk, utan dekor, rund ögla. 17 mm diameter.	Detektorfynd SV om H9003	5001 Matjord
109	Knapp	CU-leg	1	H	1	Med blomdekor, rundad ögla. 13 mm diameter.	Detektorfynd V om H9003	5001 Matjord
110	Knapp	CU-leg	1	H	3	Plan ovalsida, blomdekor, rund ögla. 22 mm diameter. Uniformsknapp med Nordstjärnan. Modell: Fortifikationen M1751.	Detektorfynd SO om H9001	5001 Matjord
111	Knapp	CU-leg	1	D	2	Plan ovalsida utan dekor, rund ögla. 14 mm diameter.	Detektorfynd NO om bytomt	5001 Matjord
112	Knapp	CU-leg	1	D	3	Halvsfärsisk, rund ögla. 23 mm diameter.	Detektorfynd Ö om H9005	5001 Matjord
113	Knapp	CU-leg	1	H	3	Plan ovalsida m siffran "20", kantig ögla. Kalmar regemente. 20 mm diameter.	Detektorfynd mellan H9001 och 9003	5001 Matjord
114	Knapp	CU-leg	1	H	3	Plan ovalsida utan dekor. 21 mm diameter.	Detektorfynd V om H9006	5001 Matjord
115	Knapp	CU-leg	1	H	6	5-bladig blomma o kantdekor, rundad ögla. 24 mm diameter.	Detektorfynd Ö fältdel	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
116	Knapp	CU-leg	1	H	3	Med blomdekor, kantig ögla. 19 mm diameter.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
117	Knapp	CU-leg	1	D	2	Med blomdekor, kantig ögla. 19 mm diameter. Jmfr 102	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
118	Knapp	CU-leg	1	H	3	Med blomdekor, kantig ögla. 15 mm diameter.	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
119	Knapp	CU-leg	1	H	3	Med "vävmönster" kantig ögla. 18 mm diameter.	Detektorfynd H9005	5001 Matjord
120	Knapp	CU-leg	1	H	3	Halvsfärisk, med rund ögla. 16 mm diameter.	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
121	Knapp	CU-leg	1	H	2	Plan ovansida, kantig ögla. 16 mm diameter.	Detektorfynd V om H9008?	5001 Matjord
122	Knapp	CU-leg	1	D	3	18 mm diameter.	Detektorfynd NÖ fältdelen	5001 Matjord
123	Knapp	CU-leg	1	H	3	Blomdekor, rundad ögla. 19 mm diameter.	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
124	Knapp	CU-leg	1	H	3	Blomdekor, rundad ögla. 18 mm diameter.	Detektorfynd Ö om H9005	5001 Matjord
125	Knapp	CU-leg	1	H	1	Vävmönster, rundad ögla. 13 mm diameter.	Detektorfynd NÖ fältdelen	5001 Matjord
126	Knapp	CU-leg	1	H	6	Blomdekor, rundad ögla. 22 mm diameter.	Detektorfynd NÖ fältdelen	5001 Matjord
127	Knapp	CU-leg	1	H	2	Konkav, rund ögla. 19 mm diameter.	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
128	Knapp	CU-leg	1	H	1	Sliten, otydlig dekor, rund ögla. 13 mm diameter.	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
129	Knapp	CU-leg	1	H	6	Plan odekorerad ovansida, rundad ögla. 25mm diameter. Uniformsknapp, manskap, karollner. 1720- ca 1750.	Detektorfynd H9003	5001 Matjord
130	Knapp	CU-leg	1	H	4	Plan ovansida blomdekor, rundad ögla. 20 mm diameter.	Detektorfynd S om H9003	5001 Matjord
131	Knapp	Bly	1	D	3	Knapp eller ströning, blomdekor. 14 mm diameter.	Detektorfynd V om H9008?	5001 Matjord
132	Knapp	Bly	1	D	4	Ev i bly.	Detektorfynd Ö om H9002	5001 Matjord
133	Knapp	Tenn	1	D	2	Virveldekor. 18 mm diameter.	Detektorfynd V om H9002	5001 Matjord
134	Knapp	Tenn	1	D	6	8-kantig, plan, vågmönster. 18 mm diameter.	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
135	Knapp	Tenn	1	D	2	Plan, blomdekor. 19 mm diameter.	Detektorfynd Ö fältdelen	5001 Matjord
136	Ströning	CU-leg	1	H	8	Streck/punktdekor, spår av förgyllning. Ev läder. 27 mm diameter.	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
137	Smycke	CU-leg	1	H	3	Mindre brosch, hjärtformad. 27x23 mm diameter.	Detektorfynd Ö om H9007	Matjord 5001
138	Smycke	Metall	1	H	3	Mindre brosch, hjärtformad. Jmfr 137.		Matjord 5001
139	Sölja	CU-leg	1	D	5	4-kantig dubbelsölja med dekor. 27x22 mm diameter.	Detektorfynd V om bytomt	Matjord 5001
140	Sölja	CU-leg	1	D	5	Enkelsölja	Detektorfynd Ö om bytomt	Matjord 5001
141	Sölja	CU-leg	1	H	17	Rekt. dubbelsölja m dekor. Ev rest av läder. 33x32 mm diameter.	Detektorfynd SV om bytomt	Matjord 5001
142	Sölja	CU-leg	2	D	11	Kvadr. dubbelsöljor. En med dekor 30x27 mm diameter.	Detektorfynd S om bytomt	Matjord 5001
143	Sölja	CU-leg	1	D	4	Rund dubbelsölja till sko. Axel i järn. 20 mm diam diameter.	Detektorfynd N om bytomt	Matjord 5001
144	Sölja	Tenn	1	D	17	Rektangulär dubbelsölja. till sko. Axel i järn. 33x27 mm diameter.	Detektorfynd NV om H9006	Matjord 5001
145	Knopp	CU-leg	1	H	40	Lådhantag	Detektorfynd N om H9001	Matjord 5001
146	Old	CU-leg	1		3	Spiral	Detektorfynd SV om H9006	Matjord 5001
147	Fingerborg	CU-leg	1	D	2		Detektorfynd N om bytomt	Matjord 5001
148	Old	CU-leg	1	H		20 mm hög, 15-19 mm diameter.		Matjord 5001
149	Fingerborg	CU-leg	1	D	4		Detektorfynd S om bytomt	Matjord 5001
150	Fingerborg	CU-leg	1	H	4		Detektorfynd N om bytomt	Matjord 5001
151	Smycke	CU-leg	1	D	6	Djurformat del av spänne	Detektorfynd V om A50110	Matjord 5001
152	Old	CU-leg	1		6	Med nithål	Detektorfynd Ö om H9004	Matjord 5001
153	Ring	CU-leg	1	H	2		Detektorfynd SV om H9001	Matjord 5001
154	Beslag	CU-leg	1	D	3		Detektorfynd N om bytomt	Matjord 5001
155	Old	CU-leg	1	D	12	Dekoration	Detektorfynd V om bytomt	Matjord 5001
156	Beslag	CU-leg	1	D	2		Detektorfynd Ö fältedel	Matjord 5001
157	Bricka	CU-leg	1		6		Detektorfynd V om A50110	Matjord 5001
158	Bricka	Koppar	1		1		Detektorfynd S om H9002	Matjord 5001

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
159	Ring	CU-leg	1	F	10		Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
160	Bleck	Koppar	1		1	Klipp/avfall	Detektorfynd N om H9001	5001 Matjord
161	Bleck	CU-leg	1		6	Klipp/avfall	?	5001 Matjord
162	Old	CU-leg	1	D	14	Dekoration ev, handtag.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
163	Gryta	CU-leg	1	F	105	Eventuellt del av ben till gryta.	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
164	Bestick	Metall	1	F	4	Sked	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
165	Bestick	Metall	1	F	4	Sked	Detektorfynd V om H9006	5001 Matjord
166	Ring	Metall	1	F	5	Mässingsring/bricka	Detektorfynd H9003	5001 Matjord
167	Kärl	Metall	1	F	28	Eventuellt mynningsdel av bägare.	Detektorfynd N om H9001	5001 Matjord
168	Kärl	Metall	1	F	12	Eventuellt del av bägare	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
169	Old	Metall	1	D	10	Handtag	Detektorfynd H9005	5001 Matjord
171	Ammunition	Bly	1	H	10	Pistolkula 15 mm diameter.	Detektorfynd SO om H9001	5001 Matjord
172	Ammunition	Bly	1	D	7	Kula, tillplattad 13x9 mm diameter.	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
173	Ammunition	Bly	1	H	7	Kula 10 mm diameter.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
174	Plomb	Bly	1	H	11	"Malmö Stora Walsqvärn"	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
175	Plomb	Bly	1	D	6	Oläslig	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
176	Bricka	Metall	1	H	6	Bricka	Detektorfynd SV om H9001	5001 Matjord
177	Bestick	Metall	1	F	5	Ände bestickskaft, dekor.	Detektorfynd V om H9008?	5001 Matjord
178	Bestick	Metall	1	F	7	Ände bestickskaft, dekor.	Detektorfynd intill A5110 avfallsplats	5001 Matjord
179	Old	Bly	1	D	8	Dekordetalj	Detektorfynd S om H9002	5001 Matjord
180	ring	Metall	1	F	4	Del av ring.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
181	Smälta	Koppar	1		10	Smälta	Detektorfynd SO om H9001	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
182	Smälta	Koppar	1		30	Smälta	Detektorfynd mellan H9001 och 9003	5001 Matjord
183	Smälta	Koppar	1		43	Smälta	Detektorfynd N fältdelen	5001 Matjord
184	Smälta	Bly	1		15		Detektorfynd Ö om H9007	5001 Matjord
185	Smälta	Bly	1		27		Detektorfynd V om H9002	5001 Matjord
186	Smälta	Bly	1		10		Detektorfynd V om H9002	5001 Matjord
187	Smälta	Bly	1		7		Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord
188	Smälta	Bly	1		5		Detektorfynd mellan H9001 och 9003	5001 Matjord
189	Bleck	Bly	1		4			5001 Matjord
190	Smälta	Bly	1		11		Detektorfynd N om H9001	5001 Matjord
191	Smälta	Bly	1		14		Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
192	Smälta	Bly	1		7		Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
193	Smälta	Bly	1		24		Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
194	Smälta	Bly	1		14		Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
195	Smälta	Bly	1		7		Detektorfynd S om H9003	5001 Matjord
196	Figurin	Bly	1	F	12	del av djurfigur, bakken av hund?	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
197	Smälta	Bly	1		15		Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
198	Smälta	Bly	1		22		Detektorfynd NÖ fältdelen	5001 Matjord
199	Kniv	Järn	1	D	26		Detektorfynd NÖ om bytomt	5001 Matjord
200	Hästsosöm	Järn	1	D	9	Hästsosöm med brodd	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
201	Kärl	Porslin	1	F	5	Ostindiskt, blå dekor- barrträd	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
203	Mynt	Koppar	1	D	4	1 öre . Korsade pilar i vapensköld. Otydlig årtal.	Detektorfynd S om bytomt	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Ant	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
204	Mynt	Koppar	1	D	4	Nedsilt, oläslig.	Detektorfynd Ö om H9004	5001 Matjord
205	Mynt	Koppar	1	H	2	Oscar II 1 öre. 1874	Detektorfynd Ö fältdelen	5001 Matjord
206	Mynt	Koppar	1	D	16	Karl XIV Johan 1 skilling 1821	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
207	Mynt	Koppar	1	D	13	Gustav IV Adolf 1/2 skilling 1803	Detektorfynd V om bytomt	5001 Matjord
208	Mynt	Koppar	1	D	4	Ulrika Eleonora/Fredrik I 1 öre kopparmynt 1720	Detektorfynd N om bytomt	5001 Matjord
209	Mynt	Koppar	1	H	4	Ulrika Eleonora 1/6 daler silvermynt 1718, nödmynt	Detektorfynd NO om bytomt	5001 Matjord
210	Mynt	Koppar	1	D	5	Karl XI 1/6 öre silvermynt 1667	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
211	Mynt	Koppar	1	D	3	Spelpenning 1700-talets första hälft. Fru Fortuna	Detektorfynd H9005	5001 Matjord
212	Mynt	Koppar	1	H	5	Gustav IV Adolf 1/2 skilling riksgälds 1802 pollett	Detektorfynd N fältdel	5001 Matjord
213	Mynt	Koppar	1	D	7	Karl XI 1/6 öre silvermynt 167?	Detektorfynd V om H9004	5001 Matjord
214	Mynt	Koppar	1	H	6	Ulrika Eleonora 1 öre kopparmynt 1719	Detektorfynd N om H9001	5001 Matjord
215	Mynt	Koppar	1	H	2	Gustav IV Adolf 1/12 skilling 1805	Detektorfynd N fältdelen	5001 Matjord
216	Mynt	Koppar	1	D	10	Kristina 1/4 öre 1600-talets första hälft	Detektorfynd N fältdelen	5001 Matjord
217	Mynt	Koppar	1	D	8	Kristina 1/4 öre 1600-talets första hälft	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord
218	Mynt	Koppar	1	H		Kristina 1/4 öre 1637(?)	Detektorfynd N fältdelen L3143	5001 Matjord
219	Mynt	Koppar	1	D	3	Ulrika Eleonora/Fredrik I 1 öre kopparmynt troligen 1720	Detektorfynd Ö om H9006	5001 Matjord
220	Mynt	Koppar	1	D	4	Fredrik I 1 öre kopparmynt 1724	Detektorfynd V om H9001	5001 Matjord
221	Mynt	Koppar	1	F	1	Gustav IV Adolf 1/4 skilling Riksgälds 1799-1800	Detektorfynd Ö om bytomt	5001 Matjord

Bilaga 3b. Fyndlista slutundersökningen UN 2018-031

För yngre rödgods används förkortning BIIy

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
1	Mynt	Koppar	1	H	7	Karl XI 1/6 öre 1671, Avesta	Detektorfynd V om 9002	5001 Matjord
2	Mynt	Koppar	1	H	8	Kristina 1/4 öre 1637, Avesta	Detektorfynd V om 9002	5001 Matjord
3	Mynt	Koppar	1	H	3	Gustav IV Adolf 1/4 Skilling 1799 Riksgäldskontorets myntpollett, Avesta	Detektorfynd Ö om 9001	5001 Matjord
4	Mynt	Koppar	1	D	3	Oid	Detektorfynd Ö om 9003	5001 Matjord
5	Mynt	Brons	1	H	3	Oscar I 1 öre 1858	Detektorfynd N om 9003	5001 Matjord
6	Mynt	Koppar	1	D	4	Fredrik I. Slitet, trol. 1 öre. Rester av textil fastsatt	Detektorfynd V om 9006	5001 Matjord
7	Mynt	Koppar	1	H	49	Kristina 1 öre, inget årtal, Säter	Detektorfynd S om 9006	5001 Matjord
8	Mynt	Koppar	1	H	4	Fredrik I 1 öre 1725	Detektorfynd N om 9001	5001 Matjord
9	Mynt	Koppar	1	H	4	Karl XIV Johan 1/4 skilling 1821, Avesta	Detektorfynd N fält delen	5001 Matjord
10	Mynt	Koppar	1	H	5	Ulrika Eleonora 1 öre, årtal slitet, Stockholm	Detektorfynd över A5110	5001 Matjord
11	Mynt	Silver	1	H	1	Gustav V 10 öre, 1911, Stockholm	Detektorfynd V om 9003	5001 Matjord
12	Mynt	Koppar	1	H	10	Kristina 1/4 öre 1654, Nyköping	Detektorfynd inom 9004	5001 Matjord
13	Mynt	Koppar	1	H	4	Fredrik? 1 öre, årtal ej synligt	Detektorfynd inom 9005	5001 Matjord
14	Mynt	Koppar	1	H	7	Karl XI 1/6 öre 1667, Avesta	Detektorfynd N om 9004	5001 Matjord
15	Mynt	Koppar	1	H	6	Gustav IV Adolf 1/2 skilling 1799, Avesta	Detektorfynd N om 9001	5001 Matjord
16	Mynt	Koppar	1	H	9	Karl XIV Johan 1/2 skilling 1822, Avesta	Detektorfynd S om 9006	5001 Matjord
17	Mynt	Koppar	1	H	4	Karl XIV Johan 1/3 skilling banco 1837, Stockholm	Detektorfynd S om 9006	5001 Matjord
18	Mynt	Koppar	1	H	5	Ulrika Eleonora 1 öre 1719, Stockholm	Detektorfynd inom H9001	5001 Matjord
19	Mynt	Silver	1	H	1	Karl XI 1 öre 1666, Stockholm	Detektorfynd Ö om 9006	5001 Matjord
20	Mynt	Silver	1	F	1	Avbruten, halv Sigismundmynt. På en aisdan sirlig S. Fyrk el ½ öre	Detektorfynd V om 9002	5001 Matjord
21	Mynt	Koppar	1	H	6	Karl XI 1/6 öre 1662, Avesta	Detektorfynd V om 9003	5001 Matjord
22	Mynt	Silver	1	H	1	Karl XI, 2 öre silvermynt, årtal slitet	Detektorfynd Ö om 9002	5001 Matjord
23	Mynt	Koppar	1	H	4	Karl XIV Johan 1/4 Skilling 1822/1829, Avesta	Detektorfynd Ö om 9002	5001 Matjord
24	Mynt	Koppar	1	H	5	Ulrika Eleonora 1 öre 1719, Stockholm	Detektorfynd inom 9003	5001 Matjord
25	Mynt	Silver	1	H	1	Oscar II 10 öre 1884, Stockholm	Detektorfynd inom 9005	5001 Matjord
26	Mynt	Koppar	1	H	3	Oid, mycket ärgad	Detektorfynd inom 9005	5001 Matjord
27	Mynt	Koppar	1	H	4	Fredrik I 1 öre 1724, Stockholm	Rutgrävning i kulturlager SV om 9001	7101 Lager
28	Mynt	Koppar	1	H	4	Mycket ärgad	I H9001	
29	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, plan, prickad ytterkant, streckad cirkel innanför. trasig ögla. 14 mm i diameter.	Detektorfynd N om 9003	5001 Matjord
30	Knapp	CU-leg	1		1	Rund, något konkav. Markerad kant, fördjupad prick i mitten. Ögla. 11 mm i diameter	Detektorfynd inom 9002	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
31	Knapp	CU-leg	2	H	9	En slät och en med dekor. Runda, ihålliga, svagt konvexa framsidor. Blomdekor i mitten på den ena. Öglor. Den släta är en uiformsknapp. 19 resp 22 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9006	5001
32	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, svagt konvex utsida, konkav baksida. Slät yta. Trasig ögla bak. Från 1800-tal. 17 mm i diameter.	Detektorfynd N om 9001	5001
33	Knapp	CU-leg	1	H	7	Rund, något konvex framsida, plan baksida. Slät. Järnögla på baksidan. Uniformsknapp ca 1800. 23 mm i diameter.	Detektorfynd över A5110	5001
34	Knapp	CU-leg	1	H	5	Rund, något konkav framsida. Blomdekor. Ögla på baksidan. 23 mm i diameter.	Detektorfynd över A5110	5001
35	Knapp	CU-leg	1	H	4	Rund, plan. Rutmönster i form av romber. Ögla. 23 mm i diameter.	Detektorfynd V om 9005	5001
36	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, toppig konvex utsida. Ärgad men troligen utan dekor. Trasig järnögla. 17 mm i diameter.	Detektorfynd V om 9005	5001
37	Knapp	CU-leg	1	H	6	Rund, plan. Slitet men troligen ingen dekor. Ögla. Uniformsknapp. Jmfr fnr 33. ca 1800. 23 mm i diameter.	Detektorfynd V om 9005	5001
38	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, plan. Sliten. Markerad ytterkant och bokstaven G. Ögla. 16 mm i diameter.	Detektorfynd N om 9005	5001
39	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, plan. Sliten. Vågor längs kanten, cirkel samt bokstaven G. (Gustav III). Sekelskiftet 1800. Ögla. 17 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9008	5001
40	Knapp	CU-leg	1	H	1	Rund, plan. Prickat vågmönster längs kanten. Ögla. 11 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9006	5001
41	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, ihållig. Något konvex framsida. Blad och ränder i spiralform kring en blomma. Ögla, rester av textil. 19 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fältedel	5001
42	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, något konkav framsida. Blomma i mitten, kant med snedställda små streck. Ögla. 16 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fältedel	5001
43	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, plan. Ärgad, men troligen utan dekor. Ögla. 11 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fältedel	5001
44	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, ihållig, något sfärisk på båda sidor. Slät. Ögla. 14 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fältedel	5001
45	Knapp	CU-leg	1	H	1	Rund, plan. Cirkel längs med kanten. Trasig järnögla. 10 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9002	5001
46	Knapp	CU-leg	1	H	7	Rund, svagt konvex framsida. Slät. Ögla. 22 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9003	5001
47	Knapp	CU-leg	1	F	1	Rund, svagt konvex framsida. Har varit ihållig, baksida med ögla saknas. Slät. 19 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9004	5001
48	Knapp	CU-leg	2	F	1	Rund. Framsidan saknas, cirkel och prickar på baksidan. Ögla.	Detektorfynd inom 9003	5001
49	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, plan. Vågmönster längs med kanten och bokstaven G (för Gustav III). Ögla. 16 mm i diameter.	Detektorfynd N om 9001	5001
50	Knapp	CU-leg	1	H	6	Rund, ihållig, båda sidor svagt konvexa. Slät, en fastlödd blomma eller liknande vid kanten. Tidigt 1700-tal. Ögla. 21 mm i diameter.	Detektorfynd N fältdelen	5001
51	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, något konvex framsida. Ärgad men troligen ingen dekor. Fyra hål efter fästordning. Sent 1700-tal. 19 mm i diameter.	Detektorfynd inom 9002	5001
52	Knapp	CU-leg	1	H	1	Rund, plan. Ytterkant markerad med cirkel. Ögla. 19 mm i diameter.	Detektorfynd Ö fältedel	5001
53	Knapp	CU-leg	1	H	1	Rund, plan, slät. Ögla. 12 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9002	5001
54	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, svagt konkav framsida/konvex baksida, blomdekor. Ögla. 11 mm i diameter.	Rensfynd efter schaktning	5001

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
55	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, plan. Små fördjupningar längs med kanten, cirkel innanför. Ögla.	Detektorfynd inom 9001	5001 Matjord
56	Knapp	CU-leg	1	H	1	Något rektangulär, ej spetsiga hörn. Plan. Små fördjupningar längs kanten, blomma i mitten. Trasig ögla. 10x 8 mm.	Detektorfynd	5001 Matjord
57	Knapp	Glas	1	D	6	Svart glas, rester efter metallögla på baksidan. Rund, plan framsida, svagt konvex baksida. Facettslipad kant, blomma i mitten. 25 mm i diameter.	Vid dumphög i SÖ	5001 Matjord
58	Knapp	CU-leg	2	H	5	Runda, den intakta har plan framsida. Den intakta är slät. Ihålliga med öglor, en intakt, en saknar framsida. 1700-tal. 16 resp 14 mm i diameter.	H 9001 Rensfynd i NÖ delen	
59	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, ihållig, något konvex framsida. Ärgad, troligen slät. Ögla. 1700-tal. 16 mm i diameter.		5001 Matjord
60	Knapp	CU-leg	1	H	3	Rund, konvex framsida. Blomma, markerad ytterkant.. Trasig ögla. 15 mm i diameter.	H9001 NV delen	
61	Knapp	CU-leg	1	H	2	Rund, plan. Ristad cirkel bestående av snedställda streck. Trasig järnögla. 15 mm i diameter.	Detektorfynd Ö om 9005	5001 Matjord
62	Kärl	Keramik	1	F	6	Bily. Prickar, engobe. 16-1700-tal.	H9001 Västra delen	
63	Kärl	Keramik	33	F	830	Bily. Alla delar fr olika kärl. Vågor, hemring, engobe mm. 16-1700-tal.		5110 Avfallsgrop
64	Kärl	Keramik	10	F	372	Bily. Frolika kärl. Mynning, botten, ben. Ränder, prickar, färgad glasyr. Årtal 1689 på en av skårvorna. 16-1700-tal.	Grop under hus 9001	7695 Lager
65	Kärl	Keramik	11	F	290	Bily. Flera kärl. Mynning, hånkel, bottten. Prickar, ränder, engobe, enfärgade fält. 1600-tal.	Schaktningsfynd, ca 25 m Ö om Hus 9001	5001 Matjord
66	Kärl	Keramik	4	F	24	Bily. Troligen fragment från olika kärl, yngre rödgods.		5894 Golvlager
67	Kärl	Keramik	2	F	9	Bily. Del av handtag, sotig utsida. Ena knottig glasyr. Lite glasyr. 1600-tal.	Bland stenar i fundament, 9004	6756 Fundament
68	Kärl	Keramik	1	F	10	Bily. Mynning, lite gul glasyr. 16-1700-tal.	Schaktningsfynd	5001 Matjord
69	Kärl	Keramik	2	F	14	Stengods. Buk. 1700-tal.	Strax öster om spisrest, 9007	7549 Spisrest
70	Kärl	Keramik	1	F	28	Bily. Mynning, marmorat. 1600-tal.	Sista schaktningen V om 9003	5001 Matjord
71	Kärl	Keramik	2	F	13	Bily. 1 mynning, 1 obestämt fragment.	Rensfynd N om H9001	5001 Matjord
72	Kärl	Keramik	3	F	57	Bily. Från samma fat.	I hus 9002	6203 Raseringslager
73	Kärl	Keramik	3	F	89	Bily. Trol. från tre olika kärl. Sotad utsida.	Ytplock efter schaktning	5001 Matjord
74	Kärl	Keramik	2	F	4	Bily. Två små skårvor,		6037 Golvlager
75	Kärl	Keramik	1	F	7	Bily. Obestämd skärva	Schaktning N/NV fält delen	5001 Matjord
76	Kärl	Keramik	3	F	118	Bily. Tre mynningar fr. olika, större, kärl	I spisen i hus 9005	7411 Spisrest
77	Kärl	Keramik	2	F	11	Bily. En spjälkad mynning		5894 Golvlager
78	Kärl	Keramik	12	F	54	Bily. Små skårvor, flera spjälkade.	SV om 9001	7101 Lager
79	Kärl	Keramik	4	F	14	Bily.	På påsen kopplas fynden även till AL 5904	5894 Golvlager

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
80	Kärl	Keramik	17	F	31	Bly. Olika mindre skärvor.	Provruta 1x1 m	5001 Matjord
81	Kärl	Keramik	4	F	29	Bly. Tre mynningar, olika kärl.	Schaktfynd, norra delen	5001 Matjord
82	Kärl	Keramik	1	F	12	Bly.	Schaktfynd öster om vägen	5001 Matjord
83	Kärl	Keramik	6	F	82	Bly. Fyra från samma kärl	H9001 Rensfynd i NÖ-delen	6003 Golvlager
84	Kärl	Keramik	4	F	15	Bly. En mynning.	I hus 9001	6003 Raslager
85	Kärl	Keramik	5	F	10	Bly. Två mynningar från olika kärl.	H9002 Rensfynd	
86	Kärl	Keramik	1	F	17	Bly.	Schaktfynd V om vägen.	5001 Matjord
87	Kärl	Keramik	2	F	20	Bly. Olika kärl.	Schaktfynd	5001 Matjord
88	Kärl	Keramik	24	F	414	Bly. Från flera olika kärl. Skärvor med blyglasyr med pigment, klaggrön utsida.		5110 Avfallsgrop
89	Kärl	Keramik	14	F	160	Bly. Olika kärl.	H9001	6018 Golvlager
90	Kärl	Keramik	1	F	10	Bly.	Schaktfynd i den SV delen	5001 Matjord
91	Kärl	Keramik	3	F	18	Bly. Från ett eller två olika kärl.	H9001 Rensfynd på stengolv	5586 Stenläggning
92	Kärl	Keramik	2	F	18	Bly. Två olika kärl.		5001 Matjord
93	Stengods	Keramik	1	F	1	Bly. Ett litet fragment, gulbrun. Troligen samma kärl som 102.		5001 Matjord
94	Kärl	Keramik	7	F	79	Bly. bl.a. två mynningar från olika kärl.	I hus 9001	5983 Golvlager
95	Kärl	Keramik	4	F	87	Bly. Troligen från fyra olika kärl.	Andra schaktningen N om 6621	5001 Matjord
96	Kärl	Keramik	31	F	405	Bly. Från flera olika kärl.	H9001 Rensfynd S delen	
97	Kärl	Keramik	3	F	33	Bly. Från två eller tre olika kärl.	Schaktfynd	5001 Matjord
98	Kärl	Keramik	46	F	877	Bly. Från flera olika kärl. Några med blå glasyr. Ovanligt. En sekundärt bränt taktegel.		5110 Avfallsgrop
99	Kärl	Keramik	5	F	93	Bly. Från olika kärl.		5001 Matjord
100	Kärl	Keramik	1	F	2	Bly. Trol. trefotsgröta m sotig utsida.	Rensfynd N om hus 9001	5001 Matjord
101	Kärl	Keramik	36	F	732	Bly. Från flera kärl, ett med marmorering.	SV om 9001	7101 Lager
102	Stengods	Keramik	1	F	6	Bly. Trol. samma kärl som F93.	SV om 9001	7101 Lager
103	Kärl	Keramik	5	F	101	Bly. Bl.a. mynningar från tre olika kärl.	H9001 Rensfynd V delen	
104	Kärl	Keramik	14	F	104	Bly. Från tre olika kärl.	H9001 Rensfynd	
105	Kärl	Keramik	13	F	210	Bly. Troligen från tre eller fyra olika kärl. Några med sotig utsida.		7112 Avfallsgrop
106	Kärl	Keramik	18	F	208	Bly. Slitna skärvor, kan höra till ett enda kärl. Dekor av äldre karaktär.	Schaktning N och NO om hus 9001	5001 Matjord
107	Kärl	Keramik	3	F	98	Bly. Från tre olika kärl	Schaktningsfynd SO om 9001	5001 Matjord
108	Kärl	Keramik	2	F	32	Bly. Två mynningar, olika kärl.	Norr om grundmuren 6145 (3079), hus 9002	5001 Matjord
109	Kärl	Keramik	3	F	80	Bly. Från två olika kärl.	Rensfynd på stenläggning	5597 Hus 9001
110	Kärl	Keramik	6	F	94	Bly. Från flera olika kärl	Norra delen	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
111	Kärl	Keramik	16	F	495	Bily. Från flera olika kärl, bl.a. fyra olika typer av mynning. Blå glasyr på vissa.		5110
112	Kärl	Keramik	2	F	14	Bily. Två mindre fragment.	Vid framrensning av fundament	6756
113	Kärl	Keramik	2	F	17	Bily.	Rensfynd vid stensyll	5121
114	Kärl	Keramik	4	F	64	Bily. Mynning och brätte hörande till samma skål.	Schaktning norr om 6621, andra nivån	5001
115	Stengods	Keramik	1	F	5	Protostengods, Engobe på insidan. Utsidan polerad?	H9004 Schaktfynd 2:a schaktning	
116	Kärl	Keramik	9	F	146	Bily. Från flera kärl.	Första avbaningen, N och NO om 6621	5001
117	Kärl	Keramik	22	F	483	Bily. De flesta hör till samma skål.	Skriphög nära vägen, ej inmätt, V om hus 9001	5001
118	Stengods	Keramik	1	F	61		Skriphög nära vägen, ej inmätt, V om hus 9001	5001
119	Kärl	Keramik	8	F	86	Bily. Olika kärl	Från jordlager över stenpackning i hus 9008	6391
120	Stengods	Keramik	13	F	4	Bily. Raeren?	Under H9001	7695
121	Stengods	Keramik	3	F	9		I hus 9001	5894
122	Kärl	Keramik	3	F	6	Bily. Olika kärl		5001
123	Kärl	Keramik	17	F	449	Bily. Sotig utsida.	Hus 9007	5894
124	Fönsterglas	Glas	2	F	6	Tre sammansmälta fönsterglasfragment, ett från evt. dricksglas.	H9001 Rensfynd S delen	
125	Fönsterglas	Glas	4	F	14		Omärkt påse	
126	Fönsterglas	Glas	1	F	6		V om 9001	5001
127	Öld	Glas	2	F	2		Rensfynd N om 9001	5001
128	Olika	Glas	3	F	7	Glaspest	H9001 Rensfynd S delen	
129	Olika	Glas	3	F	21	1 glassmälta + fönsterglas. Glaspest.	Rensfynd H9001	6018
130	Fönsterglas	Glas	5	F	16	Glaspest	Rensfynd H9001	6018
131	Dryckesbägare	Glas	7	F	15	Tre fragment från tunt och fint dryckeskärl med svarta glastrådar pålagda. Passglas.		7112
132	Olika	Glas	2	F	4	Fönsterglas och obestämd, eventuellt butelj.	Hus 9007	5894
133	Olika	Glas	8	F	9	Flera olika, någon flaska, troligen några från fönster.	H9002 Rensfynd	
134		Glas	2	F	19	Smält glas, ev. tidigare flaska.	Lösfynd intill N ugnen A6724, H9003	
135	Fönsterglas	Glas	8	F	14	Glaspest	H9001	6003
136	Fönsterglas	Glas	2	F	5	Ett grönt fönsterglas, ett obestämt glas m. glaspest.		5894
137	Fönsterglas	Glas	5	F	12		SV om 9001	7101

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
138	Otd.	Glas	1	F	4	Sammanmålta glasfragment	I N ugnen H9003	7518
139	Fönsterglas	Glas	4	F	7		H9008? över stenpackningen	6391
140	Olika	Glas	9	F	11	Olika ragment, del av pärla el. knapp, fönster, flaska	Provruta 1x1 m	5001
141	Olika	Glas	1	F	78	Butelj, ev. dricksglas och ev fönsterglas	Västra delen H9001	
142	Olika	Glas	13	F	284	Olika, bl.a hals, mynning och skuldra till liten flaska		5110
143	Butelj	Glas	3	F	111			5110
144	Butelj	Glas	19	F	95	De flesta verkar höra till samma flaska	H9001	5983
145	Fönsterglas	Glas	14	F	181	Endast ett urval togs in. Flera har märken eft. retush, återbruk?	N väggen till H9003	
146	Olika	Glas	2		9	Del av flaska samt fönsterglas	Hus 9002	6203
147	Fönsterglas	Glas	2	F	1		Rensning av fundament, H9004	6756
148	Porslin	Keramik	6	F	3	Ett blått, ett brunsvart, två vita	Rutgrävning i k-lager SV om 9001	7101
149	Porslin	Keramik	1	F	3	Vit m blått mönster	Rensfynd H9001	5597
150	Porslin	Keramik	1	F	3	Vit m blå mönster	H9001	6003
151	Porslin	Keramik	4	F	9	Olika, en blå/vit, en m blått reliefmönster	Ytplock efter schaktning	5001
152	Porslin	Keramik	1	F	5	Vit/blå	Andra schaktningen, mellan H9003 och 9004	5001
153	Porslin	Keramik	1	F	2	Vit m. blått mönster	Schaktningsfynd SÖ om hus 9001	5001
154	Porslin	Keramik	1	F	2	Vit, krackelerad. Fajans	H9008? över stenpackningen	6391
155	Porslin	Keramik	1	F	1	Gul. Fajans	Rensning av fundament, H9004	6756
156	Porslin	Keramik	1	F	1	Blått	H9001	5983
157	Porslin	Keramik	2	F	4	En vit, en blå	Schaktfynd nivå 1, den norra delen	5001
158	Porslin	Keramik	1	F	3	Vit, krackelerad	N/NV fältdelen	5001
159	Porslin	Keramik	4	F	5	Två blå, två vita	Hus 9007	5894
160	Porslin	Keramik	4	F	9	Två vita, en vit/blå, en gul	H9002 Rensfynd	
161	Porslin	Keramik	1	F	1		På påsen står även A 5904	5894
162	Porslin	Keramik	7	F	16	Blått, vitt. Fajans och porslin		5894
163	Porslin	Keramik	8	F	75	Sex gulvita, ett blått/vitt, ett vitt m prickdekor		5110
164	Porslin	Keramik	1	F	1	Blå	N om H9002	5001
165	Kritpipa	Keramik	1	F	3	Del av skaft	Gropen under H9001	7695
166	Kritpipa	Keramik	2	F	6	Fragment av två krithuvuden. En m. krönt ML på klacken - Holländsk	På påsen står även A5904	5894
167	Kritpipa	Keramik	2	F	10	Ett fragment med delar av huvud, klack och skaft.	NV om H9002	5001
168	Kritpipa	Keramik	1	F	11	Främre delarna av huvudet trasigt, har klack och skaft.	NÖ om H9002	5001

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
169	Kritpipa	Keramik	2	F	7	Två skafffragment, en med antydan till klack eller sporre.	Schaktfynd	5001 Matjord
170	Kritpipa	Keramik	7	F	15	Fragment av skaft.	H9001	5983 Golvlag
171	Kritpipa	Keramik	3	F	8	Två skafffragment och ett fragment av huvud.	SV om 9001	7101 Lager
172	Kritpipa	Keramik	4	F	9	Skaftfragment		5110 Avfallsgröp
173	Kritpipa	Keramik	1	F	8	Del av huvud och klack.	Gropen under H9001	7695 Lager
174	Kritpipa	Keramik	2	F	2	Två skafffragment.	V delen H9001	
175	Kritpipa	Keramik	1	F	3	Skaftfragment	Rensfynd H9001	
176	Kritpipa	Keramik	1	F	6	Skaftfragment	H9001	6024 Golvlag
177	Kritpipa	Keramik	1	F	1	Fragment av skaft.	H9001	6003 Golvlag
178	Kritpipa	Keramik	4	F	6	Skaftfragment	H9001 Rensfynd i den södra delen	
179	Kritpipa	Keramik	1	F	7	Del av skaft med klack.	Ytplock efter schaktning	5001 Matjord
180	Oid	CU-leg	1	H	10	En mindre knopp, svarvat utseende, rester efter svart färg, hål i botten.	Detektorfynd NV om H9001	5001 Matjord
181	Fingerborg	CU-leg	1	F	1		Schaktningsfynd NÖ ytan	5001 Matjord
182	Oid	Bly	3	F	7		Schaktfynd NÖ ytan	5001 Matjord
183	Smälta	Bly	5	F	50	Tre av bly, två obestämt material.	N delen av H9003	5001 Matjord
184	Bleck	CU-leg	1	F	1	Del av bleck med markerad kant. Kan ha varit runt.	N delen av H9003	5001 Matjord
185	Bleck	CU-leg	1	F	1	Del av bleck, har markerad kant.	Ö om H9002	5001 Matjord
186	Oid	Metall	2		5	Oid, åtminstone en är av bly.	Ö om H9002	5001 Matjord
187	Smälta	Bly	4		9	Bly, samt oidentifierat.	Ö om H9002	5001 Matjord
188	Kniv	Järn	1	F	15	Del av knivblad och tånge.	Ö om H9002	5001 Matjord
189	Smälta	Bly	4		47	Två av bly, två möjligen CU-legeringar.	Schaktfynd N/NV fältdelen	5001 Matjord
190	Smälta	Metall	1		15	CU-legering? Inte magnetisk.	N om H9003	5001 Matjord
191	Smälta	Bly	6	F	19	Bly, varav två små knoppar som hör ihop, kan ha varit del av föremål.	N om H9002	5001 Matjord
192	Järnring	Järn	1	H	1	Yttre diameter 15 mm	Schaktfynd NÖ om H9001	5001 Matjord
193	Smälta	Bly	3		9	Bly	V om hus 5281	5001 Matjord
194	Oid	CU-leg	1	F	7	Eventuellt del av beslag.	Detektorfynd vid schaktning i SÖ delen	5001 Matjord
195	Beslag	CU-leg	1	F	2	Någon typ av beslag, nit i ena änden, hake på baksidan.	Vid H9001/9007	5001 Matjord
196	Kniv	Järn	1	H	64		Schaktfynd	5001 Matjord
197	Olika	Järn	13	F	312	Spikar, hästskosöm, några oid, eventuellt fragment av hästsko.	Schaktfynd	5001 Matjord
198	Bestick	Silver	1	F	23	Sked(?)skaft med snäckmönster (Kings pattern?) oläsliga stämplrar.	Schaktfynd	5001 Matjord
199	Hästska	Järn	1	H	543		H9001 Rensfynd i västra delen	
200	Oid	Järn	1	F	1	Änden på oid föremål, ev. trasigt borrhål vid brottytan. Starkt magnetiskt	Norr om H9001	5001 Matjord

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
201	Spik	Järn	1	H	13		Schaktning N om H9003	5001
202	Spik	Järn	25		200	Både spikar och hästskosöm, några svårt att avgöra vilket av dem	H9001 Rensfynd, NV delen av huset	
203	Remsölja	Järn	1	D	18	Saknar torne	H9001 Rensfynd, NV delen av huset	
204	Kniv	Järn	1	F	22	Avbruten spets och tånge	H9001	
205	Olika	Järn	6	F	255	Oid, en kan vara en del av gångjärn, en kan vara ett beslag	H9001 Rensfynd, NV delen av huset	
206	Spik	Järn	3		24	En av dem möjligen ingen spik	Gropen under H9001	7695
207	Oid	Järn	1	F	47	Oid, består av två delar fästade i varandra	H9001 Rensfynd S delen	
208	Oid	Bly	1		25	Bly, ena änden ganska rektangulär, andra ojämn, ev smälta?	Gropen under V delen av 9001	7695
209	Oid	CU-leg	1	F	3	Oid, en del nitad i en annan	H9001 Rensfynd, NÖ delen	
210	Smälta	Bly	1		5	Blysmälta	H9001 Rensfynd, NÖ delen	
211	Spänne	Silver	3	F	7	Sko- eller knäspänne med slipade grönskaktiga glasstenar runt ramen. Ev. gjord i silverleg. Knäppe löst, trasigt	Detektorfynd H9003	
212	Oid	CU-leg	1	F	1	Oid, ärgat och grönt	Rensfynd H9003	
213	Beslag	CU-leg	1	H	6	Kan vara knivbeslag, något smält av järn är fastrostat mitt i	Detektorfynd Ö om H9002	
214	Plomb	Bly	1	F	5	Halv blyplomb. Text på ena sidan	Detektorfynd Ö om 9006	5001
215	Bleck	CU-leg	1	F	1	Oid, har ett nitåll	Detektorfynd N om 9001	5001
216	Oid	CU-leg	1	F	7	Oid	Detektorfynd Ö fält del	5001
217	Oid	CU-leg	1	F	1	Oid, ärgat. Har troligen varit runt, 10 mm i diam.	1 S ugnen A7376, H9003	
218	Trefotsgröta	CU-leg	1	H	50	Ben till trefotsgröta.	Omärkt påse	
219	Spänne	CU-leg	1	H	12	Kan vara skospänne	Detektorfynd S om 9006	5001
220	Oid	CU-leg	1	F	16	Oid, verkar gjutet	Schaktningsfynd	5001
221	Fingerborg	CU-leg	1	H	6	Fingerborg	I hus 9001	5983
222	Smälta	Metall	1		2		H9001	6369
223	Kniv	Järn	1	D	17	Avbruten spets	Rensning av fundament, H9004	6756
224	Spik	Järn	6	D	44		H9001	6003
225	Lås	Järn	1	D	69	Hänglås, rostigt	Hus 9007	5894
226	Oid	Järn	1	F	184	Oid, ganska tungt	Hus 9007	5894
227	Spik	Järn	1	H	8		Hus 9007	5894
228	Oid	Bly	1	D	3	Möjlig kula, halverad	Hus 9004	6845
229	Beslag	Brons	1	D	2	Har suttit runt ett skaft eller liknande.		7112
230	Olika	Järn	14	F	455	Rostiga järnföremål och fragment.	SV om 9001	7101
231	Spik	Järn	10	D	135		SV om 9001	7101

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
232	Olika	Järn	4	F	77	En eller två spikar, en hästkosöm, en oidentifierad.		7112 Grop
233	Olika	Järn	7		93	Två spikar, en hästkosöm, fyra oidentifierade.	Provruta 1x1 m	5001 Matjord
234	Sporre	Järn	1	H	58	Till bakning. Skaftet i järn, trissan av Cu-legering.	På påsen står även A7385. H9005	7411 Spisrest
235	Olika	Järn	1	F	15	En spik, en krampa.	På påsen står även A7385, H9005	7411 Spisrest
236	Olika	Järn	4	F	33	Hästkosöm, spik.	H9001	6037 Golvlager
237	Spik	Järn	12	F	91		H9001	5983 Golvlager
238	Oid	Järn	4	F	108	Oidentifierat varav ett spetsigt föremål.	H9001	5983 Golvlager
239	Bleck	CU-leg	1	F	6	Längd 62 mm, Bredd 16 mm	H9001	5983 Golvlager
240	Spik	Järn	6	F	48	Fyra spikar, två hästkosömmar.		5110 Avfallsgrop
241	Oid	Brons	0	F	20	Bronssmulor. Husoffer?	Ovanför stock, ev. hörn i huset H9001	5009 Stock
242	Oid	Järn	1	F	18	Oidentifierat, avlång böjd platta med två runda hål.		5110 Avfallsgrop
243	Sax	Järn	1	F	24	Saknar övre delarna av greppöglorna.		5110 Avfallsgrop
244	Kniv	Järn	1	H	28	Ser ut som matkniv.		5110 Avfallsgrop
245	Spik	Järn	12	F	136	Spikar och spikfragment.	H9008? över stenpackningen	6391 Stenläggning
246	Kniv	Järn	1	H	27		Stenläggning i hus 9001	5597 Stenläggning
247	Spik	Järn	1	H	12		Framrensning av stenläggning i hus 9001	5597 Stenläggning
248	Spik	Järn	3	H	166	En av dem eventuellt hästkosöm.	På påsen står också A 5904	5894 Lager
249	Avfall	Ben	100	F	605	Ben och tänder från olika djurarter, slaktavfall.		7112 Grop
250	Avfall	Ben	7	F	21	Sex brända, varav en tand, ett obränt.	Gropen under H9001	7695
251	Avfall	Ben	3	F	6	Ett bränt, tre obrända.	SV om 9001	7101 Lager
252	Avfall	Ben	8	F	64	Sju obrända, varav en tand. Ett bränt fragment.		5894 Lager
253	Avfall	Ben	3	F	23	Två obrända, ett bränt	I ruta 6948	5001 Matjord
254	Avfall	Ben	8	F	110	Slaktavfall, olika djurarter, främst tänder och käkdelar.	Framrensning av stenläggning i hus 9001	5597 Stenläggning
255	Avfall	Ben	17	F	88	Ett bränt, resten obrända. Tänder och annat avfall.	På påsen står även A 5904	5894 Lager
256	Puts	Kalk	9	F	26	Puts/bruk, kalk	Ödelen H9002	6203 Lager
257	Avslag	Flinta	1		2	Avslag av bössflinta.		5001 Matjord
258	Avfall	Flinta	1	F	23	Bössflinta	SV om 9001	7101 Lager
259	Avfall	Flinta	1	F	3	Bränd		7112 Grop
260	Avfall	Flinta	3	F	3		Provruta 1x1 m	5001 Matjord
261	Kärna	Flinta	1	F	28	Eldslagningsflinta	Lösfynd intill N ugnen A6724, H9003	

Fnr	Sakord	Material	Antal	Frg	Vikt	Beskrivning	Fyndomst	Relation
262	Smälta	Bly	2	F	23		Hus 9004	6845 Lager
263	Lerklining	Bränd lera	1	F	7	Med putsrester.	Omärkt påse	
264	Lerklining	Bränd lera	1	F	3	Med putsrester.s	Provruta 1x1 m	5001 Matjord
265	Lerklining	Bränd lera	1	F	13	Med putsrester.	SV om 9001	7101 Lager
266	Oid	Sandsten	2	F	3600	TVå delvis skålformade stenfragment.	H9001 på stengolv	5597 Stenläggning
267	Slagg	Slagg	2		113	Inte magnetiskt.	H9001 Rensfynd, NÖ delen	
268	Lerklining	Bränd lera	1		14		H9001 Rensfynd S delen	
269	Avslag	Flinta	1	F	1		H9001	5983 Golvlag
270	Avfall	Ben	0	F	226	Ben och tänder.	H9001	5983 Golvlag
271	Avfall	Ben	5	F	7		SV om 9001	7101 Lager
272	Avfall	Ben	0	F	31	Djurben, några sotiga.		7112 Grop
273	Avfall	Ben	0	F	140		H9001	6003 Golvlag
274	Avfall	Ben	0	F	1633	Käkar, kotor, rörben, tänder.	H9007	5894 Lager
275	Avfall	Ben	0	F	1424	Kotor, revben, rörben, käkar.	2 påsar	7112 Grop
276	Avfall	Ben	0	F	2666		3 påsar	5110 Avfallsgrop

Bilaga 4. Makroskopisk analys

Makroskopisk analys av jordprover från RAÄ Sanseryd 441, Hedenstorp bytomt

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna SHMM, 2019-05-06

Bakgrund och syfte

Under den arkeologiska undersökningen av lämningarna vid RAÄ Sanseryd 441, Hedenstorp bytomt, Jönköpings kommun, togs tretton jordprover för makroskopisk analys. Lämningen utgjordes av en bytomt i krönläge som preliminärt dateras till perioden 1500 till 1800-talets början då området började brukas som åkermark. Denna senare brukning har förstört mycket av de äldre lämningarna och bidragit till omrörning av kulturlagren. De provtagna lämningarna utgörs av fem hus, av vilka minst fyra har spisar. Frågeställningarna inför analyserna rör husen och spisarnas funktion, samt den allmänna karaktären på de spår av jordbruk och hushåll som påträffas.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Volymen mättes och jorden preparerades genom flotation och våtsiktning med 0,5 mm maskvidd enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986). Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7-100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers et al. 2009) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, smältor, ben mm har eftersökts och kvantifierats.

I samtliga prover fanns levande rottrådar och det är tydligt att de är tagna i en biologiskt aktiv horisont där organiskt material kontinuerligt rörs om av jordlevande organismer fram till nutid. Utifrån detta förhållande är det endast rimligt att behandla det förkolnade frömaterialet i proverna som tillhörande den arkeologiska kontexten, och följaktligen har endast detta material medtagits i analysen. Däremot påträffades i vissa prover en hel del oförkolnad träflis som sannolikt härrör från byggnaderna som stått på platsen. Vid grävningen var det omöjligt att urskilja jordlager från varandra vilket är en följd av den kulturella omrörningen och den biologiska aktiviteten i horisonterna.

Analysresultat

I bifogade resultattabell har material som inte är fröer och frukter kvantifierats enligt en grov relativ skala om 1-3 punkter, där 1 punkt innebär förekomst av enstaka (ca 1-5) fragment i hela provet. 2 punkter innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 punkter innebär att materialet är så vanligt att de tillhör de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar.

Växtmaterialet har indelats i fyra eko-tafonomiska grupper som i detta sammanhang kan användas för att tolka deras förekomst i lämningen. Grupperna är: äng (spår av djurfoder), ogräs (lokalflora), insamlade växter (som använts i hushållet), samt odlade växter. Grupperingen är att betrakta som grov och vissa växter kan förekomma i flera kategorier, t.ex. så kan smultron både insamlas till matlagning, växa som ogräs och på ängar.

Sanseryd Hedenstorp		Hus	9001				9001/7	9002			9003			9005	9006
		PM	6194	6198	6201	7714	7686	5780	5787	6256	7375	7384	7768	7504	7369
		AL	6037	9001	5983	7695	7549	5161	5781	6203	7319	7376	7759	7430	7357
		Kontext/frågeställning	Golvlager?	Aktivitet?	Intill spis	Nedgrävning	Spisrester?	Under golv invld spis	Under spis	I spis	Intill spis	Golv?	Gropbotten	Spisrester?	Spis?
		Volym (l)	2,1	2,7	2,5	2,6	2,6	0,9	2,2	2,5	2,2	2,3	2,5	2,7	2,4
Vedartade växter	Träkol (ospec.)	••	••	•••	•••	•••	••	••	••	••	•••	••	•••	••	•••
	Ris/kvist/knopp													•	
	Granbarr (<i>Picea abies</i>)	•											•••	•	
Örtartade växter	Träflis	••	•••			•••	••	••	••	•••	••		••	••	••
	Strån och örtdeklar					•									
	Basstmodel				•										
Övrigt förkolnat mtrl	Förkolnad kärlskorpa							••							
	Förkolnad klump							••		•••	•	•		••	•••
Animaliska matrester	Fisk (ospec.)								•	•					
	Abborre fjäll			•	•	•	••	••	••	•					
	Benfragment (däggdjur)	••	•	••	••			•••	•	•				••	
	Bränt benfragment (däggdjur)					•		•							
Vildfauna	Förkolnad musfekalie												•		
Övrigt	Tegel					•	•			•					
	Kalkbruk					•••				••				••	•••
	Bränd lerklining										••			•	
	Mineralsmälta					••							•		
	Metallisk smälta														•
Äng	Förkolnade fröer														
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -type					1								
	Klöver (ospec.)	<i>Trifolium</i> sp.											2		
	Säv	<i>Schoenoplectus lacustris</i>					1								
Ogräs	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type									5				
	Småsnärjmåra	<i>Galium spurium</i>			1						1				
	Pilört	<i>Persicaria laphatfolium</i>									2				
	Kräkvicker	<i>Vicia cf. cracca</i>			1									1	
Insamlat	Hasselnotsskal	<i>Corylus avelana</i>											1		
	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>										1			
	Enbär	<i>Juniperus communis</i>			11		1								
	Nyponros	<i>Rosa cf. dumalis</i>											1		
Odlat	Havre	<i>Avena cf. sativa</i>				1						6			
	Sädeskorn (ospec.)	<i>Cerealea indet</i>				1	1					3		1	
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	1		2	1					1		1		
	Lin	<i>Linum usitatissimum</i>										1			
	Råg	<i>Secale cereale</i>					2			1		3			
	Brödvete	<i>Triticum cf. aestivum</i>			1						1				

Diskussion

Lämningarna från husen innehåller en hel del spår av hushållsavfall som berättar om livet på gården. Lämningarna är dock inte daterade och det är därmed svårt att närmare bedöma sammansättningen av t.ex. säden. Generellt sett talar den likartade fördelningen mellan korn, havre och råg, för att lämningarna snarare är från tidigmodern tid än medeltid. Sannolikt representerar sammansättningen av säden sådant som odlats lokalt på gården, och här kan en stor variation av de fyra sädesslagen noteras, liksom inslaget av lin. Även bland det insamlade materialet märks en stor variation med smultron, nypon, hasselnöt och enbär. I fiskmaterialet noterades att lämningar av lokalt fångad insjöfisk som abborre dominerar över östersjö- eller västkustfisk som t.ex. sill.

Innehållet i proverna i de olika husen är ganska olikartat och det är utifrån detta möjligt att föra en diskussion om funktionen på några av byggnaderna.

Hus 9001

Detta hus provtogs med fyra prover, samt ytterligare ett prov som även kan innefatta hus 9007. Samtliga prover innehåller matrester i form av förkolnad säd och/eller benfragment. I synnerhet är provet taget intill spisen (PM 6201) rikt på säd, enbär och ben, liksom spisresterna PM7686, vilket visar att spisarna i detta hus använts för matlagning. De övriga proverna i huset ger en likartad bild, men prov PM 6198 innehåller nästan bara träflis och träkol.

Sammansättningen av säden skiljer sig något åt från de övriga husen. Här dominerar korn (fyra av de totalt sex kärnorna påträffas här) tillsammans med en rikligare förekomst av enbär än någon annan stans på bytomten. Sammansättningen kan tala för att huset använts som brygghus, och att man bryggt öl och enbärskryddade drycker här.

Hus 9002

Detta hus som provtogs med tre prover innehöll mycket lite förkolnad säd, endast en rågkärna påträffades i spisen (PM6256), men desto mer animaliskt köksavfall i form av benfragment och fiskfjäll. I det förkolnade materialet fanns gott om förkolnade klumpar och bitar av kärlskorpa som utgör bränd mat. Det är tydligt att det rör sig om ett kokhus eller ett bostadshus av något slag. Möjligen rör det sig om ett grovkök.

Hus 9003

Även detta hus innehöll en spisrest och provtogs med tre prover. Innehållet av matrester är nästan det rakt motsatta mot hus 9002, här saknas nästan helt animaliska rester och materialet domineras av förkolnade sädeskärnor samt lite lin, nötter och bär. Sädesslagen domineras av havre och råg som var de vanligaste brödsädesslagen under perioden 1500-1800. Även den finare brödsäden vete förekommer. Sammansättningen gör att huset kan diskuteras som en bakstuga eller ett bostadshus i vilket man bakat bröd.

Till huset hörde också en förvaringsgrop som provtogs i botten (PM7768) och här dominerades materialet av förkolnade granbarr. Möjligen har granris använts i samband med förvaringen av matvaror, vilket dock inte hindrar möss från att komma åt detta utrymme, vilket lämningar av förkolnat musbajs vittnar om i detta prov.

Spisrester från hus 9005

Provet från detta spisorö innehöll, förutom kalkbruk och bränd lera, även matrester i form av ben och förkolnad säd, vilket visar att spisen använts för matlagning.

Spisrester från hus 9006

Denna spis innehöll inga spår av matlagning, men däremot en metallisk smälta som kan tolkas som att spisen främst använts i samband med någon form av hantverk. Det tycks knappast röra sig om en renodlad smideshärd då en sådan ger upphov till betydligt rikare lämningar av metallsmältor och småslagger, men metallhantverk kan ha varit en av flera användningar för denna spis.

Referenser

- Cappers, R, T. T., Neef, R. & Bekker, R- M. 2009: *Digital atlas of economic plants*. Groningen Archaeological Studies vol 9. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

Bilaga 5. Vedartsanalys

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19029

**Vedartsanalyser på material från Jönköpings län,
Sanderyd sn. Hedenstorp**

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19029

2019-04-02

Vedartsanalyser på material från Jönköpings län, Sandseryd sn. Hedenstorp

Uppdragsgivare: Ann-Marie Nordman/Jönköpings läns museum

Arbetet omfattar ett kolprov från undersökningar av en kol- och sotfylld grop på en bytomt. Provet innehåller kol från ek. Eken kan bli gammal i sig och därmed finns risk att provet kan ge en datering med hög egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	PK7434	Grop	4,0g	3,0g 20 bitar	Ek 20 bitar	Ek 47mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latín	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ek	<i>Quercus robur</i>	500- 1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot våta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Bilaga 6. Resultat av ^{14}C -datering

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2019-05-06

Ann-Marie Nordman
Jönköpings läns museum
Box 2133
550 02 JÖNKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Sandseryd 441, Sandseryds socken, Jönköping. (p 2243)**Förbehandling av träkol och liknande material:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

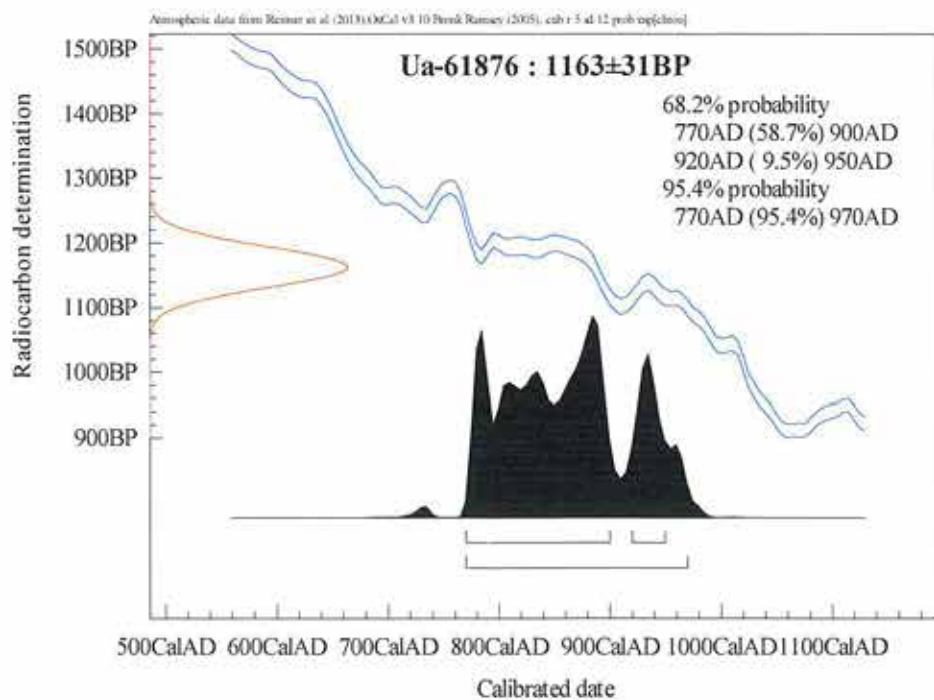
RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C age BP
Ua-61876	PK7934	-25,1	1 163 $\pm$ 31

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

Inför planerad industrietablering på Hedenstorp Östra har för- och slutundersökningar genomförts på Hedenstorps gamla bytomt. Byn finns belagd i kameralt material från 1345.

Huslämningar efter bland annat flera bostadshus, bagarstuga och verkstad från 1600–1700-tal dokumenterades. Trots byns långa historia påträffades ytterst få medeltida spår varför byn bör ha flyttats till denna plats senast under 1600-talets första halva. Det medeltida läget för byn är inte känt.

Fyndmaterialet bestod av sedvanliga icke organiska material så som keramik, glas, metallverktyg, mynt och en stor mängd knappar. Mängden knappar anses anmärkningsvärd – 100 stycken – men någon säker förklaring till denna koncentration har vi inte.

